

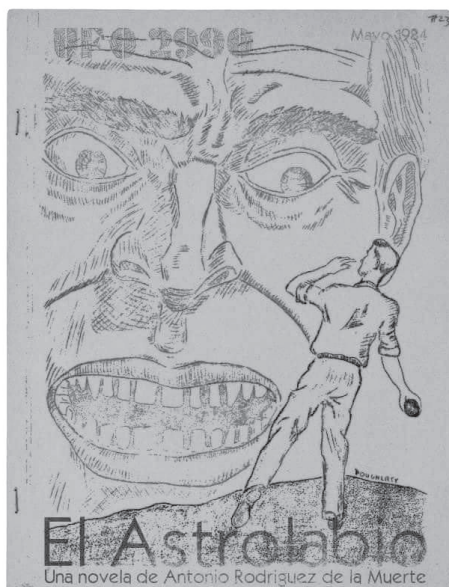
Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

147

Un caz misterios

Zilele „Caiete Silvane” 10

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul XIII, Nr. 4 (147), aprilie 2017.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean,

Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Sumar

Traian Ștef, Ștefan Jurcă, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2

Parodie de **Lucian Perța** p. 2

Radu Demetriade, Un caz misterios. Diaspora literară: misteriosul caz al scriitorului argentinian de origine română Antonio Rodriguez de la Muerte pp. 3-4

Un poem de **Daniel Mureșan** p. 4

Viorel Mureșan, Jurnal în așteptarea Apocalipsei pp. 5-6, p. 8

Imelda Chintă, De la pix la pixel pp. 7-8

Carmen Ardelean, Semiotici gramaTEMATice p. 9

Eugen Evu, Referințe la opera Mariei V. Croitoru pp. 10-11, p. 13

Marcel Lucaciu, Poezia și „meta-poezia” pp. 12-13

Maria Vaida, Matematica-poezie pp. 14-16, p. 19

Daniel Mureșan, Cronica discului. *Thunder – Rip It Up* p. 17

Viorel Tăutan, Noul „Vavilon” (3) pp. 18-19

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *Nocturnal Animals* p. 20

Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 21

Maria Vaida, Bogdan Teodorescu și romanul palimpsest pp. 22-23

Alexandru Jurcan, Singurătatea femeilor pp. 23

Frithjof Schuon, Gândirea: lumină și pervertire, traducere de **Daniel Hoblea** pp. 24-26

Varga István Attila, Aspecte ludice ale artei populare din Sălaj și ale spiritului creator feminin pp. 27-28

Iulian Dămăcuș, Istorioare cu mătuși pp. 29-30

Melania Flonta, Marin Pop, Profesorul Valentin Tăutu (1938 – 2012) – un model demn de urmat pp. 31-32, p. 39

Vera Ieremiaș, Macii p. 33

Augustin Gavra, Cehu Silvaniei, ieri. Câteva considerații privind industria, transporturile, sistemul bancar și comerțul din Cehu Silvaniei pp. 34-35

Viorel Câmpean, Familia Lobonțiu – contribuții documentare pp. 36-39

Mircea Daroși, Poetul timpului p. 40

Poeme de **Călin Pavăl** p. 41

Versuri de **Ioana Ileana Ștețco** p. 42

Menuț Maximilian, Povestiri de acasă p. 43, p. 47

Alice Valeria Micu, Literatura pe viu cu Riri Sylvia Manor pp. 44-45

Daniel Hoblea, Malaxorul de aprilie pp. 46-47

Carmen Ardelean, Zilele „Caiete Silvane” 10 p. 48

Traian ȘTEF

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Pîinea caldă

Iau în brațe pîinea mare
Coaptă în cuptorul de lut galben
Nu mai e fierbinte
Căldura ei a fost ostită
Cu un ștergar
Rup un colț
Aburește moale și mireasma ei
Acoperă toate amintirile
Îmi încălzesc obrazul
Cu miezul ei
Și cerul gurii simte
Toate deliciile care au dospit
În covata pentru frămîntat

De la o pîine prea mare
Pentru puterile și priceperea mea
Păstrez o cicatrice
Ajunsese cuțitul la os
Și n-am știut cum să oblojesc
Rana
Și a rămas pentru totdeauna
Să despartă vîrstele

De multe ori mă retrag
În cicatricea aceea
Trăiesc în ea
Ca într-o pîine uitată
Pe spuza de la gura cuptorului
Și mi se pare că mi se îngroașă
Pielea de pe tot corpul
Și se întărește
Să nu mai pot ieși
În calea vieții mele conștiente
Să stau cu picioarele goale
Pe șomoigul de buruieni
Care curăță cuptorul
De cărbunii stinși
De cenușă

Și mi se pare
Că fereastra dinspre neverosimil
E mată
Transparențele devin cochilii de melc

Stefan JURCĂ

Ziua cucului

De buna vestire cântă
Pentru prima dată cucul

Firul de iarbă cum se bucură-
Că nu mai e singur pe dealul
Scurmat de fierul investorului
Trifoiul cu patru foi tocmai
Își înalță capul
Vom face iar să răsară
Pe deal primăvara și
Pădurea furată zîmbindu-i
Trifoiului cu patru capete:
De nu ești balaur măcar
Bucurii să le porți celor ce
Vor ajunge aici după
Iarnă și vânt
În prag de aer senin
Dar dacă pădure nu-i
Cine-i cântă omului

Că nici cucul nu se-arată
Când e lumea supărată.

Parodie de Lucian Perța

Traian Ștef

Pâinea caldă

(din *Caiete Silvine*, aprilie 2017)

Iau în brațe poemul
Precum aș lua o pâine nouă
Și desigur că simt îndemnul
De-a o rupe în două,
Dar imediat mă abțin,
Ar fi ridicol să îmi rup creația,
Poemul acesta, cel puțin,
Mă va face să intru în grația
Femeii în roz, muza mea.
Deja îmi arde obrazul
De emoția firească
Că s-ar prea putea
Delicios să-mi zâmbească

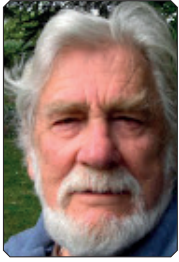
Și iată că am pornit
Ca într-o călătorie de ucenic

De la îndemnul stăpânit,
Oare cum să îi zic,
De a rupe poemul în idee
Că voi fi remarcat
De muză, de femeia
În roz, pentru totdeauna, imediat.

De multe ori, prin adevărate
Ceremonii, am încercat
Să-i spun, pe cât se poate
În versuri, că pentru ea trăiesc
Și sunt bărbat,
Că pentru ea mi se face pielea
De găină când doar mă gândesc
Că s-ar putea să ajung
Zilele acelea
În care ea, cu toată tandrețea
Dintre noi,
Cu gesturi ireale,
Să-și arate altcuiva
Picioarele goale.

Așa că de-acum înainte,
Dacă mă voi strădui un pic,
Voi fi cuminte
Și nu voi mai rupe absolut nimic!

Un caz misterios

Radu DEMETRIADE

**Diaspora literară:
misteriosul caz al scriitorului
argentinian de origine
română Antonio Rodriguez
de la Muerte**

În decembrie 2016 descopeream într-unul dintre sutele de rafturi de arhivă ale Bibliotecii Universității din Buenos Aires câteva microfilme ale unei reviste-samizdat de science fiction tipărită în anii '80, una dintre zecile de publicații neoficiale care vedeau lumina tiparului (sau a fotocopiatoarelor XEROX) în epocă în spațiul latino-american. În sumarul revistei am găsit și ceea ce editorii promiteau pe copertă a fi romanul în foileton al scriitorului Antonio Rodriguez de la Muerte. Autorul se prezenta în șapoul fragmentului de roman drept un emigrant român care se stabilise în *Americas* imediat după cel de-al Doilea Război Mondial.

La finalul fragmentului de roman (despre care voi vorbi în a doua parte a articolului de față), redactorul-șef al revistei în cauză – UFO 2990, Pedro Corelli, dezvăluie câteva detalii biografice despre Antonio Rodriguez de la Muerte. Aflăm, așadar, că numele real al lui de la Muerte este unul românesc, Gheorghe Adrian, iar că aventura lui pe continentul sud-american a început la sfârșitul anilor '40, când a emigrat din România. Deși apropiat de cercurile artistice anarhiste din interbelic și de grupurile de studenți cu înclinații austro-marxiste din București, de la Muerte avea o pată „la dosar” care ar fi putut să-l coste libertatea: era fiul unui mare industriaș român. Așa că tânărul nostru literat a ales să plece cât mai departe de noile realități

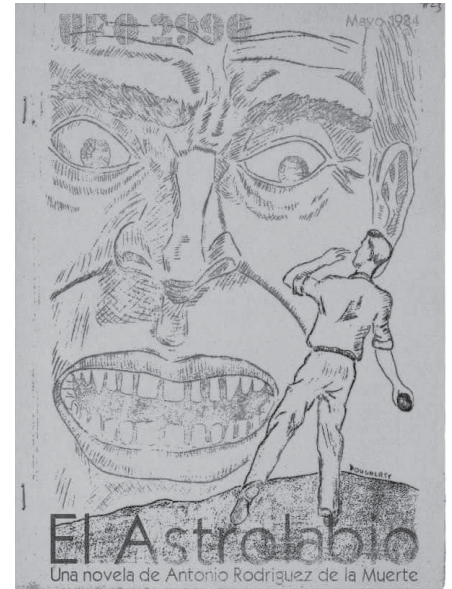
„roșii” din patria-mamă, mai exact în Buenos Aires, pe care-l descrie (prin intermediul redactorului-șef Corelli) drept „pânza lui de păianjen în care se simte confortabil”. Aici Corelli pune punct prezentării și promite că revine cu un interviu al autorului în numărul următor al revistei. Din păcate, al doilea număr al revistei nu avea să mai apară. Până voi avea mai multe informații despre acest enigmatic autor argentinian de origine română, voi expune o scurtă interpretare critică a fragmentului din romanul *El Astrolabio*.

***El Astrolabio:* Povestea unei aselenizări deșarte**

„Cântă, zeiță, tristețea ce-l cuprinse pe Diego Anmacha Greaua tristețe ce lui mii de-amaruri i-aduse”.

Începând cu aceste două versuri preluate din *Iliada*, *El Astrolabio* se arată de la bun început o operă aproape postmodernă, un amestec de absurd, real, ireal, suprarreal și hiperreal. Romanul, asemenea vieții lui Rodriguez de la Muerte, se vrea a fi greu de descifrat și greu de identificat. Science fiction în forma sa cea mai pură, fragmentul din UFO 2990 pe care Rodriguez de la Muerte l-a lăsat posterității stă sub semnul duplicității, al scrierii și rescrierii eterne.

Senzația de rescriere și de de-finitivare narativă e, în viziunea mea, mai pregnantă decât aceea firească unui demers de critică literară. Iar levitația discretă a pasajului care înlocuiește un alt pasaj pare mai curând o nivelare după

contur fix și un gest de precizie topografică. Cum anume? Ei bine, dacă începem lectura după un algoritm heraldic, adică de la minicapitolul dedicat nimănui altcuiva decât lui Onan și destinului lui deprimant – sinonim, nu-i așa, cu păcatul și singurătatea – ne vom lămuri întrucâtva.

Incipitul poveștii este marcată profund de aselenizare, și descrie într-un stil confesional primii pași făcuți pe lună de cosmonauții nord-americani într-o realitate paralelă, unde programul de aselenizare începuse nu în 1969, ci în romanticii ani '20, o epocă de profunde experiențe revelatoare pentru tânărul anarhist bucureștean de la Muerte. În opinia scriitorului, Luna, Selena, mama vrăjitorilor și a poezilor a fost etern marcată și desfigurată de cosmonauți. Eterna muză a vișătorilor de pretutindeni, adusă în mundan de figura priapică a lui Neil Armstrong.

În afara faptului istoric în sine, aselenizarea reprezintă un ceremonial atroce în care se în-

corporează o „fantasmă” a subconștientului: sacrificiul Tatălui totemic, despre care vorbea Freud, paricidul ancestral și înlăturarea limitelor „morale” pe care Tatăl le impusese „principiului plăcerii”.

Fragmentul din *Astrolabio* nu este, însă, lipsit de autoironie sau de nerv critic. Deși autorul redă într-un mod autentic și credibil formatul jurnalului cotidian al unor obsesii autoerotice, a unei cronici intimiste și ostentativ narcisiste, marcată de figura singulară în imaginarul sud-american a quijoticului Diego Anmacha, pe alocuri se simte în vocea auctorială persiflarea, postautoeroticismul, naratorul scrie conștient despre ridicolul actului său „confesional”.

Un pasaj fascinant pentru cititorul avizat apare la finalul primei părți, în care Anmacha simte deja însingurarea la care s-a autocondamnat atunci când propria sa trufie l-a îndemnat să-și ia ca singură amantă Luna însăși:

„Pentru fiecare examinare contrastivă, astrolabul descope-ră câte ceva nou, chiar dacă acel ceva pare de ordinul infranuanței încapsulate în faldurile textuale, sesizabile doar de către împătimiții benedictini care stăruie pe analizarea unei simple mângâieri preț de pagini întregi”.

Vedem aici două tendințe absolute contradictorii, dar indisolubil legate una de cealaltă. În primul rând, vedem filozoful-rege, scos din lume și care, tentat de aceasta din nou, face proba autosuficienței sale, aidoma vârului său balcanic, Nastratin Hogeia care, pus față în față cu carnalitatea ademenitoare a banchetului de la Isarlâc, arată că este „trup și hrană sieși”. La fel, prin explorarea propriei sale carnalități, făcând dovada propriei sale tandreți, întoarsă reflexiv asupra sieși, Anmacha se rupe de o lume ale cărei preocupări au fost demult lăsate în urmă în traseul său transcendental. Prin reflexie, ca într-un labirint din

oglinzi de la un bâlci, Anmacha se multiplică, se reproduce și devine, citit în cheie metafizică, desigur, nesfârșit.

Cea de-a doua tendință, egală și de sens opus, reacție firească a universalizării lui Anmacha prin eliberarea de tabu și chiar, putem spune, fetișizarea figurii lui Onan, este una de rău augur la primă vedere. Anmacha riscă, așa cum vom vedea în paginile care urmează acestui capitol, să afle, așa cum oglinzile nu doar multiplică, ci și micșorează, concentrează, că este mai puțin decât își imagina că este, iar că ștergerea graniței dintre sine și Univers nu este dificilă din cauza faptului că sinele era de la bun început lipsit de materialitate și de substanță.

Rodriguez conchide acest *tour de force* cosmologic cu un capitol introspectiv, unde înțelegem cu adevărat motivația scrierii *Astrolabului*, legată strâns atât de evenimentele politice din acea perioadă (anii tinereții), cât și de trăirile sale personale.

Daniel Mureșan

Poeții

Poeții caută locuri sufletului și minții,
sunt emoții ale noului glas,
le par istovite cele știute dinainte,
purtate de cărți, cărări ce-au
servit pe rând alte muze.
Am vrea nespus ca momentul ivirii
noii noastre zidiri să-l cinstiți,
ne-am născut cu iubirea mărturisită
în lauda stihurilor
„românul s-a născut poet”
îi aplaudăm viața, metaforele,
explozii în figurile de stil,
un cerc, un spațiu ni se cuvine.
Strădaniile încântă, mai întristează, înfurie,

deslușirea-i găsită cu trudă.
- Ce-i atât de enigmatic, neînțeles,
glasul poeziilor noastre umple,
dă formei fond, fondului formă,
sunt în unul unite, zile și nopți în zburcium,
neliniști sortite.
Noi așteptăm mult de tot și pentru totdeauna,
dincolo de orice înțelesuri dorite,
recunoștința invenției, inspirației uimite,
propunem independența unui nou stil.
- Firea lumii nu vrea să primească cuvintele
cu înțelesuri părăsite, cere pe dată deslușirea,
revenirea la mai vechi.
Unde-i desăvârșirea visată?
Gura lumii e liberă să spună...

Jurnal în așteptarea Apocalipsei

Viorel MUREȘAN

Poate că reeditarea cea mai așteptată a acestor ani, pentru cititorul calificat, a fost poezia lui Cristian Popescu (1 iunie 1959 – 21 ianuarie 1995). Ediția se profilează acum, la Editura Tracus Arte, unde au apărut primele două volume, cuprinzând poezia antumă, sub îngrijirea Danei Popescu-Jourdy (sora poetului) și a Corinei Ciocârlie. Din prefața lui Mircea Martin la primul volum, *Familia Popescu*, Tracus Arte, 2015, deducem că vor mai urma, în ordine, poeme și pagini de jurnal inedite și un volum de scrieri pentru teatru. Al doilea volum din seria „Opere complete”, *Arta Popescu*, Tracus Arte, 2016, sub aceeași îngrijire, gardat de o nouă prefață a aceluiași Mircea Martin, cuprinde ultima apariție antumă a poetului *Arta Popescu* (1994). Utilitatea stringentă a acestei reeditări a simțit-o cel mai bine îngrijitoarea ediției, Dana Popescu-Jourdy: „Mi-a trebuit ceva timp să accept moartea fratelui meu și, deci, să mă pot gândi la viața publică a textelor lui. O serie de întâmplări recente m-au ajutat însă să înțeleg că există o adevărată «nevoie» de Cristi: criticii literari scriu încă despre el, am cunoscut oameni care îi cunosc versurile pe dinafară, am aflat că în București există o cafenea care îi este dedicată, tineri poeți îl consideră un fel de «model». Am reîntâlnit de asemenea prieteni care îi păstrează o amintire caldă... Iată originea acestui proiect, care are o singură ambiție: aceea de a regândi rolul pe care îl poate juca, astăzi, poetul Cristian Popescu” (*Opere I*, coperta a IV-a).

Primul volum din serie cuprinde primele două apariții editoriale ale autorului, *Familia Popescu* (1987) și *Cuvânt înainte* (1988), „în forma în care acestea au apărut în edițiile princeps”, precizează nota asupra ediției. S-a ținut, totuși, seamă de corecturile operate de autor pe varianta princeps a *Familiei Popescu*, apărută în colecția „Cartea cea mai mică”, supliment al revistei „Convingeri comuniste”, nr. 4-5, 1987. De altfel, această tipăritură, azi intruabilă, a fost și ea reeditată în formatul inițial și, ca un gest mișcător, atașată într-un buzunar de pe coperta interioară a volumului propriu-zis. Un mare număr de fotografii, grupate în trei secțiuni (I *Cristi*, II *Trei generații*, III *Album de familie*), alternează cu textele poetice. Poate că amănuntul cel mai important ar fi consemnarea „dialogului” imaginar dintre Cristi și Dana pe marginea acestor fotografii, replicile primului fiind excerptate din poezia sa. *Cristian Popescu, poetul deriziunii blânde și tragice* e un comprehensiv cuvânt-înainte, datorat lui Mircea Mar-

tin, mentorul de la cenaclul „Universitas” și, poate, primul exeget al poetului, după cum atestă acel mic text, *Totul de vânzare*, aflat în deschiderea liliputanei apariții din 1987. Eseul de acum îmbină istoria literară cu hermeneutica textuală, trecând aproape insesizabil de la una la cealaltă.

Familia Popescu este primul exercițiu de-a converți și de-a trimite în imaginarul poetic cel mai banal, cel mai răspândit patronim românesc. Poemul din deschidere, *Local familial*, impune un poet cu vocație diegetică, hotărât să consolideze după noi reguli estetice, specia poemului în proză. În construcția de ansamblu, el joacă rolul de tablou votiv, în care un narator-personaj poartă pe sub ochii cititorului o galeșă și cât se poate de stranie galerie de portrete alcătuind familia sa: „Mama mi-a cusut o cămașă de vară din umbra ei” (p. 26); „Hai, poemule, să-l impresionăm pe tata, să-i dea lacrimile, să-l cinstească lumea și acolo, sus” (p. 26); „Sora mea e și ea trecută la cuprins. Va citi din nou poemele de familie la bătrânețe” (p. 27); „Sunt câțiva fluturi în pachetul cu vată, bunico,/.../ poza ta e lipită pe toate sticlele cu vin” (pp. 27-28); „Bunicul spune că ferestrele sunt lipite pe zidul neted al blocului” (p. 28); „Mătușa mea face cure de odihnă: pleoapele ei ostenite se subțiază, se lărgesc, atârnă pe obraz până în dreptul gurii” (p. 29). În prefață, identificând pe Urmuz, Bacovia sau Fundoianu ca posibili precursori, Mircea Martin scrie: „Încă de la început, arta lui Cristian Popescu constă în a proceda astfel încât epifania să apară ca emanație a unui context în care banalul e împins până la derizoriu, comicul, până la licențios și bizarul, până la absurd” (p. 10). Criticul are, fără îndoială, dreptate, mai ales dacă ne referim la aspectul tehnic, la „condițiunea materială” a poeziei. Însă tema centrală a poemelor lui Cristian Popescu e cea identificată de Rilke în *Întâia* (sa) *elegie*: „Și starea de moarte e grea/ și plină de trudă, până ce simți încetul cu-ncetul/ puțină eternitate” (trad. Maria Banuș). Apar și teme conexe, nu încap vorbă, importante și ele: visul, familia, jocul, călătoria. Iar poezia e o temă ubicuă. Dar starea de moarte apare aici așa cum n-o mai întâlnim la niciun alt poet: „Ai să le arăți tu lor. Au să te îngroape. Cu slujbă, cu lacrimi, cum se obișnuiește. Dar după trei-patru zile eu am să cer să te mai văd o dată, să te mai scoată puțin de acolo. Și o să fie sicriul gol. Și, înăuntru, pe pereții lui: numai inscripții de-alea porcești ca-n veceurile publice. Să nu-ți pese, băiatul mamei. Asta e. Nu ești

făcut pentru lumea asta” (*Sfaturi din partea mamei*, p. 32). Astfel de exemple, în care sacrul și moartea fuzionează, pot fi culese de peste tot. Apare în plus dimensiunea onirică, însă vorbim de un oniric aparte, unde visul are consistența unei paste, rezultată din amestecul realității cu moartea, în plan poetic fiind posibilă combinația între concret și abstract. Dacă, după tabloul inițial din *Local familial*, urmează poeme în care protagoniștii sunt portretizați mai amplu, evocarea surorii lipsea din ediția princeps. Poemul fusese eliminat de cenzură, iar autorul găsea subtilitatea de-a sugera cititorului această mutilare: „Poemul despre sora mea, Dana, este singurul poem absent” (*Dana Popescu*, p. 36). În ediția de acum, poemul a fost recuperat într-o *addenda*.

Debutul oficial e considerat volumul *Cuvânt înainte*, Editura Cartea Românească, 1988. Despre el, Mircea Martin consemnează: „Frapează mai întâi tonul de *spunere* simplă, nesofisticată, adică necontrafăcută artistic” (p. 13). Aici poezia lui Cristian Popescu se lărgește cu o nouă temă: călătoria. Aceasta a trecut de la romantici la onirici ca pattern cu valoare cardinală. Poetul și-o asumă în varii ipostaze, ca eveniment familial și vis deopotrivă, cu țință fantastică, precum în prozele lui Eliade: „O călătorie de-o viață cu tramvaiul ar echivala cu acea ieșire din timp a călătorilor interplanetari” (*Idile despre București*, p. 88). În acest volum, textele lui Urmuz lucrează insidios, căci se ajunge, ca acolo, la reificare. În unele poeme, tramvaiul devine un fel de Arcă a lui Noe, încărcată cu ființe care se prefac în lucruri. Iar călătoria-nuntă capătă puterea de a sugera, de a transfigura, a unei alegorii parodice. Unele poeme sunt reportate din placheta *Familia Popescu* și, la toate acestea, am remarcat ușoare intervenții.

Al doilea volum al ediției cuprinde a treia și cea din urmă apariție antumă a poetului, *Arta Popescu* (Societatea *Adevărul*, 1994). Editorul de-acum face precizarea că „spre deosebire de prima ediție, ilustrată de pictorița Stela Lie, cea de față cuprinde desene din manuscrisele lui Cristian Popescu” (p. 13). Din noua prefață a lui Mircea Martin putem desprinde o caracterizare sintetică și exactă a noii etape de creație a autorului: „*Arta Popescu* e un volum ciudat care sfidează frontierele imaginabile ale lirismului. Dincolo de anecdotică, nu o dată trivială a cotidianului, de un limbaj încărcat de oralitate, în cuprinsul poemelor intră și fragmente de eseu, citate biblice, filozofice sau chiar literare, anunțuri de mică publicitate, îndeosebi necrologuri, acestea din urmă constituind «specialitatea» autorului – spre – a nu spune exclusivitatea lui” (p. 9). Constatăm că poezia lui Cristian Popescu pierde din ingenuitatea primelor poeme, dobândind în schimb asperitatea scrisului asumat parodic, la toate etajele textului. Arta lui devine convulsivă, reflectând convulsiile unei societăți neașezate, aflată într-o eternă căutare de sens

și direcție. Poetul experimentează mai mult, bazat în special pe intertext, dar și pe amestecul formelor. Primele texte sunt programatice și pledoarii pentru desacralizarea creației. În *Ce mai face Arta*, prima secțiune a volumului, descoperim că Arta e personaj, unul cu biografie colțuroasă, căruia poetul i se confesează într-un final de poem, ros de vechea obsesie, din primele scrieri: „În fiecare noapte zeci de adolescente vor veni la mine-n cimitir. Să-mi ia încă o dată crucea în brațe și să facă, așa, cu ea un pas sau doi de dans. Tangou sau vals. Și-apoi să plece-nlăcrimate... Ah, Arto!...” (*Ce mai face Arta*, p. 29). Și, pentru a-i întări identitatea și statutul de personaj, un poem devine un monolog al Artei, scris într-un dialect inventat de poet, nu numai pitoresc, dar și dramatic, cu măsură. Subiectul solilocviului – iubirea Artei pentru poet: „Aoleu! Că-s moartă după iel și-n fiecare zi iel mă-nviază, al naibii, drăguțul!... Asta-i, fâi! Iel e, gata, cu acesta chiar că m-am căpătuț... pe vecie!” (*Arta mândrindu-se cu mine, iubitul ei*, p. 32).

A sta și a te întreba, în toată ambiguitatea sa, e un eseu plin de reflecții pe tema scrisului, a condiției scriitorului. Iar în *Cercul I*, poetul e surprins în ipostaza burlescă a unui personaj de circ. Relaționând literatura cu celelalte arte, *Filmul artistic* utilizează decupaje și inserții pentru a provoca sincretismul; textul impune un personaj arhetipal, Tov. Popescu, nu fără legături de ordin (auto)parodice cu cei din Familia Popescu. *Caragiale, Gică Petrescu și frizerii*, având ca hipotext o bucată din Caragiale, combinată cu folclorul urban, bucureștean, conferă artei și funcției ei sociale o expresie oximoronică. Un poem precum *Dansul*, și nu e singurul, descoperă drama bătrâneții la modul comico-absurd, urmuzian, căci personajul creează senzația de obiect. În alt loc, o expresie artistică a existenței ia forma unor absurde anunțuri publicitare ori a unor articole fanteziste din cartea recordurilor. În câteva poeme cum ar fi *Teatrul, În rai sau Trebuiau să poarte un nume*, accentul se deplasează de pe narativ pe teatral, tematic întărind ideea reificării. Nu numai reinventarea unui univers literar, prin parodie, se întâmplă aici, ci, credem că, și asimilarea lecției ionesciene de „clovn metafizic”. Asta, în ciuda faptului că, în acest volum Caragiale devine un nume tutelar. Iar poemul-eseu *Caragiale la masa de scris a lui Eminescu*, în care putem decoda titlurile eponime ale volumelor: „Legătura nemijlocită dintre exemplaritatea – tipizată a personajelor caragialiene și atât de marea răspândire la români a numelui de Popescu, îmi dă posibilitatea de a-l cita pe Caragiale ca pe propriul meu horoscop” (p. 75), e și o înaltă *ars poetica*, o meditație despre literatură și scris. Prima fascicolă din *Arta Popescu* se încheie cu persiflarea muzei, ca zeităte inspiratoare. E parodiată însăși ideea de inspirație.

Ultimele poeme, grupate sub genericul *Moartea*

(continuare în p. 8)

De la pix la pixel

Imelda CHINȚA

Dorina Stoica polemizează cu poezia în volumul intitulat metaforic *Pâinea lui Bragi*, apărut la prestigioasa Editură Paralela 45, Pitești, 2016. Tonul combativ se concentrează în jurul ideii de acceptare a lumii contemporane, de pliere pe noile ei tendințe sau de întoarcere definitivă la expresivitatea specifică lirismului clasic. Dimensiunea sarcastică se conturează din versurile așezate motto, acestea având un rol anticipativ, nuanțând tematica prezentului volum, și anume diagnoza societății în context actual: „...se pliază pe starea națiunii de austeritate, se asortează cu gropile din asfalt, prețul la carburant și somnolența din parlament”.

Rețelele de socializare par a defini ființa secolului XXI. În acest context există dacă ai cont pe facebook, ești popular dacă ești activ, cultura, asemenea politiciii, se propagă on-line, iar lui *homo sapiens* i-a fost luat locul de *homo navigator* – acesta pare a fi mesajul transmis de prima parte a volumului Dorinei Stoica. Chiar și „poetii cu barbă” au înțeles că mirosul foi este desuet, au înțeles că pentru a fi receptați trebuie să vorbească pe limba facebook, să realizeze un arc peste timp de la pix la pixel.

Volumul este alcătuit în tonalități diferite, în prima parte autoarea realizează o diagnoză a culturii actuale, iar în a doua readuce în prim-plan valoarea estetică a poeziei, propriile ei frământări. Scrisul reprezintă o vacanță, o pauză pe care și-o permite poeta, o sustragere din cotidian, „mi-am luat o vacanță de scris”. Autoironia, culpa de a renunța la ceea ce consideră sacru în poezie transpar din discursul poetei. Gadgetul ocupă mare parte din existență, devine un mijloc facil de comunicare, iar obiceiurile, gesturile, care ne înfrumusețau existența, au fost abandonate în favoarea unei felicitări virtuale. Ticăitul obositor al tastelor, ecranul inert au înlocuit scârțâitul tocului pe hârtie, deopotrivă mirosul buchetului cumpărat de la piață: „like-uri, sărutări, îmbrățișări,/ zâmbete, flori virtuale./ fără niciun efort, simplu,/ românește, compuneam pentru rude,/ vecini, mireni, casnice,/ liber profesioniști, menajere, ciobani” (*scriu cu fervoare de parc-aș fi la închisoare*). Obosită de societatea în care trăiește, o societate fără valori, autoarea percepe scrisul ca eliberare: „Citesc, scriu poezie cu-atâta fervoare/ de parc-aș fi la închisoare/ și libertatea mea ar depinde de asta”.

Ochiul critic surprinde cu consternare deva-

lorizarea lumii, căderea ei, în esență, o societate second-hand: „mi-am luat cu cinci lei o rochie de firmă/ e pătată undeva la spate/ dar ce contează/ se pliază pe starea națiunii de austeritate/ se asortează cu gropile din asfalt/ cu prețul la carburant/ și cu somnolența din parlament”. Tonul glisează între laic și solemn, iar discrete gesturi amintesc de *homo religiosus*: „trec pe lângă biserica Sfânta Maria din centru/ e în renovare săraca de douăzeci de ani/ fac o metanie până la pământ/ plus o cruce”. Prima parte este o poezie cu puternice accente sociale, iar pana vitriolantă a satiristului atinge necruțător defectele diferitelor categorii; politica este pentru indivizii de mână a doua, la fel ca vestimentația: „a pus la poartă un steag tricolor/ să știe lumea că este patriot./ are asfalt pe stradă și canalizare,/ a profitat de marea privatizare,/ pentru a-și deschide un srl/ profilat pe vândut haine vechi,/ bețișoare de scobit în urechi,/ tampoane igienice pentru femei,/ cercei, ace de păr «riți piți»/ rochițe pentru fete, rechizite școlare./ nu câștigă mai nimic dar are afacerea lui!/ sunt alegeri locale să meargă la votare?/ toți după ce ajung primari devin penali” (*trend*).

Scrisul Dorinei Stoica este orchestrat distinct; pe de o parte se recunoaște o îndepărtare de tradiție, de metaforă, de expresivitatea specifică versului clasic, abordând un ton acid izvorât dintr-o analiză atentă a contextului în care trăiește, pe de altă discursul devine autoreferențial. Artista este un critic al timpului, deopotrivă al stărilor aflate în dezacord, în dizarmonie. Eul este forțat la a se redefini, tot așa cum se redefinesc literatura, scrisul, *in nuce*. Ființa e promovată în societate în funcție de aptitudinile casnice: croșetatul discursiv a înlocuit împletitura tradițională: „o doamnă cochetă, discretă/ în viața personală, smerită electoral/ și-a depus un dosar roșu aprins./ însoțită de un bărbat distins/ promite că va: bla, bla, bla.../ dacă va câștiga./ are calități actoricești./ drept pentru care să nu te îndoiești/ alegătorule/ că va face carieră în politică în cele din urmă./ e arătoasă, nu este pitică, nici peltică./ zveltă are piciorul frumos,/ știe să croșeteze/ unul pe față, altul pe dos.../ aplaudăm promovarea în politică a femeilor./ așa cum era odinioară/ în trecutul împușcat în zadar,/ dar... (*de ce nu?*). Poemele primei părți reprezintă o antipoezie în care se întocmește o fișă clinică a lumii în declin: „femei violate în plină zi/ concubine-njunghiate/ de soți geloși/

psihopați foști bărbați/ înainte de-a intra în șomaj/ conspirații încălzire globală/ gripă aviară tembelizare/ prin televizor” (*șoc!*). Într-o asemenea lume se mai stă drept doar la calculator, acesta este mesajul poemului narativ, *e bene, bene, molto bene!*: „goji, ouă de prepeliță, colon protect, pulpe și piepturi/ umflate de pui,/ înghețată făcută din prafuri, rețete compensate lunar,/ aparat de făcut sucuri de fructe exotice naturale, pline de/ otrăvuri și aditivi,/ scaun reglabil să stea cu spatele drept măcar la calculator”. Tonul este când sarcastic, hilar, un ludic dureros, când trist, sapiențial. Poezia Dorinei Stoica este un pamflet, iar în acest decor, ființa se simte solitară, țipătul e mut: „Sufăr, plâng, râd./ nu sunt a nimă-nui./ iată de ce am venit pe lume/ țipând”, „când ușa de lemn a bisericii ce avea o cupolă aurită,/ grea, în urma-I s-a închis,/ i-am deschis ușa bisericii din inima mea./ atunci Dumnezeu fericit a zâmbit” (*Dumnezeu dădea liturghie*).

Al doilea grupaj, diferit de primul, accentuează dimensiunea autoreferențială, reflexivă a ființei: „cred că mă voi muta într-o carte/ cu toate bucuriile și tristețile/ iubirii răstignite./ candelabrele florilor de castani/ primăvara devreme, icoane” (*primăvara devreme icoane*). Recurente motive din poezia clasică sunt recognoscibile și în poemele Dorinei Stoica: tristețea, solitudinea, însingurarea ființei sunt resimțite visceral. Autoarea revine timid la imagini artistice, la expresivitatea limbajului poetic: „mă afund în lectură/ port haina tristeții cernită/ ca pe rochia de bal a bunicii” (*zăvorâte*); „Într-o casă părăsită,/ cu ușile închise/ cos rochia pentru

nunta de aur/ din pânze de păianjeni” (*cu ușile închise*). Dezgolită de imagine, de aparență, de formalități, poeta dorește o trăire sinceră, plenară. Se simte nevoia de autenticitate, de ființare mai aproape de primordial, de primitivitate asumată artistic: „uneori mi se face dor să mă mut într-o utopie/ îmi pun în rucsac două tricouri, o fustă/ pixuri, hârtie și câteva cărți de citit./ cobor din tren când mă plictisesc de călătorit/ într-un sat locuit de un bătrân cer găzduire/ în podul cu fân și câte-o strachină de lapte o dată pe zi./ după o săptămână uit de calculator, televizor, apă curentă,/ internet mașină de spălat, cafea, de grijile multe./ nimeni nu-mi face program și nu contează dacă n-am bani./ dimineața aud cocoșii cântând, alerg prin iarbă./ simt, respir adânc. oare fluturii plâng?/ nu mă străduiesc să fiu cuiva pe plac! (*să aud cocoșii cântând*).

De luni până luni este poemul sumă, ce îmbină ambele registre: tonul ludic, pamfletar și tonul grav. Autoarea are rău de real și este conștientă de faptul că dependența de internet generează furie și frustrare deopotrivă: „exasperarea ajunge la paroxism,/ înjur de toți pixelii, biții și megabiții mamei lor,/ am reacții necontrolate, scabroase./ Când internetul nu merge este pus la încercare/ tot arsenalul de înțelegere și răbdare./ sunt momente cumplite” (*concediu pe facebook*). Volumul marchează ruptura de tradiție, de poemul clasic, reprezintă, de fapt o căutare a propriului drum. Poezia se regândește, se redefineste în contextul unei generații dependente de mediul virtual, care devine o amenințare tot mai agresivă pentru arta cu substanță, cu fond.

Jurnal în așteptarea Apocalipsei

(*urmare din p. 6*)

mea din flori, propun povestea ca mod și mijloc de a „învăța” moartea, iar aici, poetul se întâlnește cu Eminescu, cel din *Odă (în metru antic)*. Sunt, în general, poeme lungi, iar din rândurile lor se desprind formulări de tăria unor aforisme: „Ca și a muri, a face literatură e tot o *acțiune contemplativă*” (p. 135), sau: „Și noaptea, și literatura sunt *școală a melancoliei*, prilejul de a-ți aduce moartea în gând” (p. 139). Bucata din care am extras cele „două pilde” se intitulează *Despre moarte, noapte și literatură* (pare titlul unui tratat!) și pendulează între eseu și proza psihologică în care fluxul conștiinței și al memoriei e și o sursă de stare poetică. În alte câteva locuri, mărturisirea crudă, lucidă,

alternează cu spovedania somnambulică. Pe ultimele pagini ale acestei cărți, scrisul lui Cristian Popescu se îndreaptă spre o formulă de jurnal, un *Jurnal în așteptarea Apocalipsei*, în enunțarea autorului. Un jurnal de lectură și meditații religioase, indicând adâncirea poetului, cu gândul, în sacru. Însemnarea nudă, însoțită de ocoluri retorice ori stilistice, le face să fie și cele mai depline pagini din toată *Arta Popescu*. Lăsându-se purtat de mână de mari teologi, poetul revarsă „o viziune profund creștină asupra culturii, asupra actului artistic” (p. 158). Cristian Popescu, *Opere complete* ar trebui considerat un eveniment literar în mișcare de urgență, a cărui însemnătate se va vedea abia la încheierea acestei ediții-șantier.

Semiotici gramaTEMAtice

Carmen ARDELEAN

Din gramaTEMAtica, Vasile Gogea

O răsfoire rapidă a elegantului volum *Din gramaTEMAtica*, semnat de Vasile Gogea și apărut în 2016, la Cluj-Napoca, în colecția „Școala ardeleană de poezie”, ar confirma existența unor substanțiale intersecții cu volumele anterioare, despre care Irina Petraș scria că sunt „avare cu vorbele”, „jocuri sibilinice de cuvinte, cu un miez la vedere și cu unul ascuns printre rânduri”. Fragmente exegetice găzduite de coperte volumului, scrise în 1999 și 2006 de Ion Mureșan și Gheorghe Grigurcu, surprind ceea ce reprezintă, cu siguranță, nota distinctă, amprenta unică, formula lirică autentică a poeziei lui Vasile Gogea. Inclusiv în maniera personală de a „com-pune” titluri. După „Propoieziții”, „OftalMOFTologia” sau „Mofteme”, poetul clujean ne propune o construcție lingvistică nouă, ce trădează intenția de contopire a două științe aparent independente, dar care funcționează, așa cum descoperim cu fiecare poem, dialectic, în raport cu ele însele, una cu alta sau cu viața însăși.

Cu o structură bipartită, „Exerciții simplificate de calcul propozițional poetic” și „Aplicații. La frontiera de nord a memoriei”, având ca model culegerile de matematică de odinioară – după cum mărturisea autorul la o lansare organizată în cadrul Zilelor revistei „Caiete Silvane” – volumul apărut la Editura „Școala Ardeleană” poate fi considerat deopotrivă o încercare de geometrizare a morfologiei și de sintaxă matematică. În aparență, exercițiul poetic pare o speculativă reinterpretare semantică a conceptelor operaționale specifice matematicii și gramaticii care, așa cum ingenios subliniază titlul, devin „temele” majore ale volumului. Nu polisemitismul, ludicul și ambiguitatea semantică sunt mizele/muzele, nici punctul „luminos” în care se întâlnesc matematica și poezia nu fac obiectul volumului de față. Intenția poetului e, credem noi, de a sugera că gramatica și matematica sunt, de fapt, adevăratele matrice ale vieții și morții, ale filosofiei sau logicii, ale memoriei și ale prezentului, ale tuturor constantelor și inconstantelor.

Arsenalul lingvistic e, prin urmare, unul specific, câmpurile semantice dominante fiind ușor de identificat. Adevăruri fundamentale-axiome, adevăruri dure-roase devenite silogisme, dezvăluie „teorema incompleitudinii” umane, dintr-o perspectivă care e ba „dindărătul”, ba „dinăuntru” prezentului sau al propriei ființe, al „curții interioare”.

Toposuri recurente sunt deopotrivă „reale”, zăgăzuite în memorie (Sighetul, Maramureșul, cazarma, spațiile

copilăriei și ale tinereții) și simbolice, puternic metaforizate: „frontiera de nord a memoriei”, „perimetrul memoriei”, „periferia sufletului”, uneori dematerializate de „torsul timpului”.

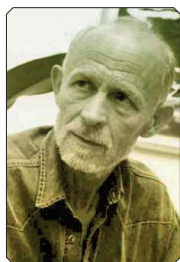
Universul lui Gogea e unul gramatematicizat; termenii specifici matematicii și gramaticii se definesc, redefinesc fidel, ca într-un reușit studiu de literatură comparată, în care genul proxim e mult mai vizibil decât diferența specifică, adesea insesizabilă. Funcția, împărțirea, zecimalele, inecuațiile, mulțimile, șirurile sau scăderea sunt, cu măiestrie, portretizate și extrapolate. Se conturează astfel, cu fiecare poem din prima secțiune a volumului, o morfologie a algebrei, ipoteze și concluzii ale gramaticii, în aceeași măsură în care, în a doua secțiune, e evidentă complexa sintaxă a evocării prietenilor, familiei, mediului cazon sau austerei actualitate și nevoia reducerii, de multe ori, la absurd a realității.

Poate cea mai reușită secțiune a volumului o constituie poemele care surprind, aforistic sau sentențios, ceea ce am putea numi „îndreptar al dicționarului de semne de punctuație”: „Singular-/ piatră de hotar/ gândului.// Suprapus,/ ca paturile/ într-un dormitor comun-/ promisiune a unei/ e-numerări.// În linie de trei-/ suspendare/ a unei acțiuni/ sintactice.// Planor nemișcat/ deasupra unei vocale-/ un cocor/ rătăcit” (Punctul...); „Limba/ clopotului/ din biserica/ ascunsă/ în tine” (Semnul exclamării...); „Spânzurătoarea/ de sub care/ tocmai a evadat/ răspunsul/ condamnat la moarte” (Semnul întrebării...).

Sensibile sunt și poemele din a doua secțiune a volumului, în care „baloții de amintiri” zăbovesc lângă „piatra de hotar a inimii lui”. Umbra, rana devin toposurile subiectivității; din ele răsare imaginea prietenilor de odinioară: Gheorghe Pârja, Vasile Muste, Ion Butnar. „Mort nedeclarat”, supraviețuitor clandestin”, poetul e într-o evidentă dizarmonie cu lumea sau cu el însuși (interesant poemul în care ipostaza lirică e un „eu” cu U sau E mare). Demonstrația matematică devine acum protest, mai cu seamă în poemul care încheie volumul. „Marea defrișare” e un apoteotic manifest împotriva „plugarilor memoriei”. O microistorie a „creșterii și descreșterii” rasei umane, a evoluției, care nu e, de fapt, decât o amară involuție ce se proiectează pe fundalul unui poem cu vădite accente morale.

„Înjugând”, conjugând sau declinând sensuri și semnificații, Vasile Gogea reușește să demonstreze că există un macrostructuralism universal, un determinism fără echivoc, o rețea complexă de „noduri și semne” intra și extratextuale, care demontează o posibilă judecată eronată: că gramatica, matematica și, de ce nu, filosofia, nu sunt, nici măcar semantic, mulțimi disjuncte.

Referințe la opera Mariei V. Croitoru

Eugen EVU

Etnofolclorul ne este azi mai necesar de cercetat și monografiat, așa cum eminenta prof. Maria V. Croitoru o face direct de la izvoarele geo-culturale din Sălaj. Noua didactică se cere revigorată și scutită de colaterale extraliterare. Sentimentalismul de care scrie un critic este unul firesc feminin, al efectelor generoase. Nu doar ce scrie Maria este atractiv, ci și cum scrie. Ca și în prozele ei, discursul este impregnat de poezie. Gama tematică este panoramică, aidoma vederii dintr-un carusel.

Prefigurativ adaosului la referințele mele, de la una la alta, din admirație revelatorie asupra valorii zonei școlare și liceene, iată ce scrie eminentul prof. univ. dr. Traian Diaconescu de la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași:

„Antologiile Mariei Croitoru sunt pași necesari spre realizarea unui corpus exhaustiv (am spune modular, n.n.) al creațiilor folclorice românești (nu zonale, ci în deplinătatea lor cultural-teritorială, n.n.). Cititorii de mâine vor descoperi în aceste antologii intrupări ale spiritului ardelenesc, dar și sufletul acestor apostoli ai culturii din satul (vatra, n.n.) Aluniș.

Maria Croitoru are o unică artă și știință de a scruta în substraturile uimitoare ale vetrei Sălajului. Eșantioane din numeroasele pagini relevă de fapt capacitatea în-născută a copiilor, în inocența lor paradizică nepierdută, așadar în intramurros, subtextul... Pruncului încă nevorbitor i se pun degetele pe nas și se descântă ludic:

Închid oblonul (pleoapele, n.n.), *Închid fereastra* (idem, n.n.), *metafora genială pentru vederea încă nefixată*, *Închid ușa, răsucesc cheia* (năsucul, idem), Maria Croitoru,

la 40 de ani, practică didactic, cu o splendidă vocație via divinațiile antice de aiurea, aievea, adevărind alegoric prin mutație a noimei, semnificației, de unde copilul va deprinde el însuși să se joace astfel cu cuvintele (incantații, n.n.). *Maternalismul pregnant al profesoarei-dascăl de țară*, al vetrei etnice necorupte de intruziuni, *face dinamica subtilă a acestui mecanism care agită sufletul, ființa. Conștientizare prin parabolă a realului în codice mantric*, ca în *Ala bala portocala*, am tam tichi tam etc. Mantratismul românesc ardelenesc (v. Bistrița-Năsăud, Cluj-Napoca, Alba, Hațeg...) este fascinant și autoarea îl simte, cum zic, maternalist, cu puternic nerv de Magician.

Un umor cuceritor avem în urarea cu iz străvechi:

Bună ziua, gazda nost,/ Șapte găște (pitagorism, n.n.) noi am fost,/ Sora noastră fierbe-n oală,/ Noi venim în pielea goală...”

Bietul copil este ferit ludic, prin rostire magică, de trauma vederii sacrificiului pentru hrană a păsării sau bunăoară a mielului...

Poeții moderni care jonglează astfel cu potrivile în rimă, o pot invidia pe micuța Luminița Bârsan de 14 ani, din Inău! Nu au concomitența, spontaneitatea necesară, deoarece cultizarea excesivă a laicismului a șters ceea ce semnifică și odus scriere.

La 13 ani, aceeași creatoare populară, demnă ea însăși de prețuire, descrie condiția iobagismului în același Inău, amintindu-ne bunăoară de acest gen, cum s-a conservat în Leși (Marioara Precup) sau Hunedoara (Violeta Daminescu, Mariana Deac ș.a. sau cântărețele din tezaurul folcloric de pe Strei, Hațeg, Pădurenime...).

Orice critic comparatist o poate invidia, glumind, pe „scenarista” studiului despre școlari, ingeni-oasă, cu imaginație și fantezie rar întâlnită în folclorul de acest tip al altor popoare vecine, de la nord la sud și vest (Basarabia, Bucovina, Crișana, Moldova de peste Prut sau la aromâni, sub Dunăre). Cum și la noi, poeții au revalorificat astfel de izvoare de apă vie, arteziene, meandrice în amonte spre sanctuarele zalmoxiene-deceneice! (ale Originii și temei locuirii legitime, prin Moștenire, prin lada de zestre a Limbajului – v. Hölderlin, Rilke și alții).

Timpul din aceste mici capodopere nu este cel real, ci unul mitologic, cel din povești și doine, ghi-citori, eresuri (Eminescu)... „Doi la vaci și doi la boi,/ Doi sunt sluji pe la ciocoi (vechi și noi, n.n.),/ Doi la gura hanului (tătar, n.n.),/ Doi la vatra focului (păstorime),/ Iar Costică și Ionică,/ Și Năică și Matei,/ Și Anton și Doroftei,/ Stau în pat că-s mititei...” Parcă retrăim acum, din păcate, practici și reflexe indu-se încă din copilăria nefericită ale unora care înjosesc omul încă de mic copil! Morala redevine temă majoră, dureros polemică. Învățământul are de unde reînțelege ce și cum să restaurăm demnitatea față de noi înșine. A studia preuniversitar asemenea carte, este a unei metodici superioare, de mare vocație... Cum așadar să respingem o aspirație a recunoașterii că Maria Croitoru ne este necesară chiar nouă, vârstnicilor, care nu avem voie să ne uităm sau să falsificăm Istoria? Cercetătoarea Maria V. Croitoru merită cu prisosință atestatul de membru al USR Cluj... Scrutările ei sunt centrifugale, Alunișul fiind centru al lumii, cum

Blaga și Dorli văd Lancrămul.

*

Ars cum laudae

Încântat de cărțile Mariei V. Croitoru, nu încetez a mă minuna cum de se tergiversează primirea ei în URSS, unde îi este locul, dosarul este cu supraplin sistematic, riguros, fiind semnificativ, în întâmpinare.

Cred că va reuși pe tot meritul, prin operă, să obțină dreptul de a fi în Filială... Vorba lui Marin Preda, *timpul nu mai are răbdare!* Însă noi suntem semințele timpului și sâmburii Lui suntem.

Este absurd să nu reușească, adaug mereu altor scrise acest ade-

văr: nicăieri în literatura de specialitate, academică și preuniversitară nu am avut privilegiul de a relua lectura unei capodopere ca *Petrecerea vampirilor*. Operă patrimonială, operă venerabilă. Cu atât mai mult cu cât aparține Vetrei Neamului, acesta altfel vampirizat, din nefecire, chiar de elitoizi. Desigur, criterii extraculturale... au fost și vor fi și la noi, și la alte literaturi... asta e gâlceava inteligenței cu lumea... O lume de lumi...

Petrecem cu vampirii, dar nu suntem ai lor, ci ai altor entități, cosmice... Ținta operei Mariei este una din mișcare, ca la armată, ținta cap de om... Însă un loc de dat cu capul, satiric zicând, un loc al deșteptării noastre ca fapte ale lui Dumnezeu Unul.

Opera Mariei cheamă, se comunică și operează subtil cu uluitoare vocație și erudiție, olaltă cu livrescul necesar, actul pe care îl numim

al recreativității devenitoare. Carte necesară, cinste cui te-a scris, fie sărutată mâna care scrie și dăruie semenilor, cu Harul hărniciei, revalorificator! Darurile Marelui Timp. Nevampiric și pieritor.

*

„Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti”

Inversând ordinea lecturii și a primei impresii, cu impact firesc emoțional, sau dacă vrei, al coparticipării afective, opinez că *Salvarea piramidienelor* ar merita, cu șanse mari, să fie și un scenariu de film, episodic, însă nicicum al desenelor animate, ci însuflețit de jocul viu, așa cum doar copiii, cu înăscutul lor geniu, l-ar re-comunica, mai abitir acum, în vertijul electronic al SF-ului, ultra-instrumentat în sistemele de învățământ din Occident.

Cartea-i carte între arte, n-are moarte, anume prin vraja cuvântului foarte vibrant, înșiră-te mărgărite!, iar printre autorii celebri evocați de cuvântul înainte aș începe nu cu Twain, ci cu Ispirescu, recte marele Basm cultivat, *Tinerețe fără bătrânețe și Viață fără de moarte...*

Distinsa doamnă prof. Maria V. Croitoru, înțeleg, nu este la prima reușită a genului, iar subsemnatul, subscriu ideii d-sale că autorii, deci și cetitorii pasionați, „au rămas mereu copii, n-au îmbătrânit...” (cit. M.V. Croitoru). „Starea aluzivă este la Suflet, ci nu la Rațiune, fie inevitabil în cheie duală...”

Talentul narativ al autoarei este complinit de livresc, croit cu iscusință, sau brodat de erudiție, un atu pentru rostul pedagogic al operei. Stilistic, pleiadele care i-au (și ne-au) marcat copilăria, cum afirmă, se oglindesc caleidoscopic, din neuitării Creangă, Dickens, Verne, Hugo, Eliade, Wells...

Parafrazic, cartea este și ea o *mașină a timpului*, a memoriei odată mito/istorice, reductiv al vârsteilor, ca vămi, ca portaluri...

Nimic mai expresiv decât scrișele autoarei, despre eroii aventurii de cercetași, amintind de cireșarii lui Chiriță ș.a., dar și de

Tom Sawyer, Huckleberry Finn, Ion Creangă (Nică a lui Ștefan a Petrei), Cosette, Gavroche, Anne Frank, Oliver Twist... Orizonturi diferite, cărora Maria V. Croitoru le înalță unul egal de fabulos, al mithos-ului românilor. Erudiție, nerv și șarm de povestitor. Cea mai specifică valoare morală a tinerilor este curiozitatea față de un trecut (*Cu fața spre trecut*, Editura Singur, 2016).

Ar fi interesant să se producă după astfel de povestiri, desene animate... pentru preșcolari.

Aventura, într-adevăr (Hellen A. Keller)... Memoria perenă a omenimii este cea din mitologie și operele rămăsurate din ea. Imaginație, fantezie, cunoaștere științifică...

Salvarea piramidienelor este ingenios zidită... Cu aceleași fine instrumente, avem aici un subiect inepuizabil, din patrimoniul uneia dintre cele mai stranii civilizații.

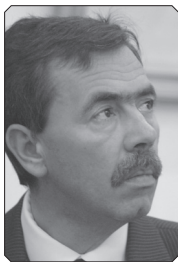

Douăsprezece capitole, care mai de care, mai savuroase la cititor. Empatia autoarei transferă sportoare, sfătoasă, fără a imita pe nimeni, Marele Suflet Românesc, dar și cel Universal. Este semnificativ și faptul că scriitoarea noastră își publică opera la edituri de mare exigență și prestigiu...

Efectul liric al romanului, sugestibilitatea narației aparțin neomagiei prin subtile iradiții sugestive, nu departe de poeticele marilor literaturi europene și orientale.

Cartea, apărând în Ajun de Sărbători, poetică și imaginativă, va da din aripi, aidoma fluturilor elec-

(continuare în p. 13)

Poezia și „meta-poezia”*

Marcel LUCACIU

Poezia e cea mai frumoasă sărbătoare a inimii, dar și „afacerea” ei cea mai proastă. Nimic nu pare mai suav, mai imaterial, mai „fără de folos” decât acest „produs de lux” al fanteziei.

Zborul spre înălțimile albastre, prea rareori cercetate, nu se confundă cu aripile imense, după cum simpla potrivire a cuvintelor, oricât de sonore, nu e totuna cu Poezia. Versul are numai amintiri dintr-un viitor imaginat, marea poezie se hrănește doar cu „necuvinte”. Dacă n-ar fi teroarea realității lingvistice, Poezia n-ar adopta cuvintele, nu s-ar lăsa exprimată prin ele și cu atât mai mult n-ar accepta să fie „înfrumusețată” de rimă și ritm, adevărate farduri fade: „Poezia nu ține de prozodie și nici măcar de cuvânt (...). Nici rima, nici ritmul nu sunt altceva decât farduri. Poezia se folosește de ele, cum se folosește și de cuvinte, numai din răsfăț și din întâmplare” (Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p. 11). Farmecul Poeziei îl dă misteriosul inefabil, care nu se poate înfățișa privirilor noastre, căci este ceva între vedere și auz ori, mai degrabă, stă melancolic „la vama unde gândirea în imagini și gândirea în noțiuni își găsesc totuși un hotar despărțitor” (*Ibidem*, p. 79). Astfel, Regina sentimentelor tânjește încă de dorul unui limbaj independent, desăvârșit: „Resimt ca firească, logică, acea tendință a poeziei de a deveni metalingvistică, deasupra laturii materiale a limbajului, revendicându-se totodată noțiunilor. Marea poezie, într-adevăr, n-a rezidat niciodată în metafore și nici în idei, ci și-a căutat o zonă autonomă, numai a ei ca dimensiune fundamentală a spiritului uman, folosind limbajul numai ca un vehicul și atât, un vehicul care transportă tocmai ceea ce este mai caracteristic și mai particular umanității, situând-o într-un cosmos egocentric sau excentric, dând însemnătate și sens fenomenului esențial” (*Ibidem*, p. 138). Refuzând categoric juvenila „cosmetizare”, Nichita Stănescu așază versul în dreptul unei stele, cosmicizează Poezia, întorcând-o la originaritatea ei esențială. Călăuză îi este legendarul elin Amfion al cărui cântec face să crească zidurile cetății, cărămidile așternându-se singure.

Într-un fel, Poezia e „desenul primitiv” al frumuseții fără chip și nume. E „pipăitul pur” al lui Homer, care vedea cu ajutorul cuvintelor neobosita luptă pentru Troia. E superba plăcere de a crea, nu și trufia sevelei judecăți. Poezia respinge cultul rațiunii, căci evocă balansul inimii și vrea să sugereze „mișcarea sentimentelor”. Uneori, Nichita imaginează o „poezie pul-

satorie”, care să imite bătăile inimii, să redea întocmai ritmica lor. Alteori, el consideră Poezia drept „inefabila știință a sentimentelor exprimate prin cuvinte” (*Ibidem*, p. 142) sau „un organ al evoluției simțurilor omului” (*Ibidem*, p. 81). Prin urmare, logica poeziei e logica sentimentelor. Arta cuvântului (dacă admitem prăfuita sintagmă) este prin excelență arta exacerbarii simțurilor. Filozofii eleați credeau că apa, aerul, focul sunt elemente constitutive ale materiei. Poezia își alege focul, preferă să locuiască numai în foc, pentru că nu poate fi nici rece, nici „călduță”. „Răceala” („frigul”, în general) ar presupune lipsa sentimentelor, starea de criză și treptata întunecare a sinelui. Or, starea Poeziei este starea îndrăgostitului perpetuu, caracterizată prin vitalism, extaz, levitație. Fenomen subiectiv, definibil abia la modul tangențial, Poezia devine un sinonim al fericirii vorbirii, un miracol al întâmplării că ești, că vei supraviețui.

După „necuvinte”, principala inovație a viziunii stănesciene o reprezintă „hemografia”, sublim substitut al numelui Poeziei însăși. Ea este „scrierea cu tine însuși” (Nichita Stănescu, *Respirări*, Editura Sport-Turism, 1982, p. 66), cu sângele tău, așa cum a făcut-o în ultima clipă Serghei Esenin, poate singurul „hemograf autentic”. Dar, hemografia „pare sângeroasă când de fapt e numai roșie” (*Ibidem*). Pentru că roșul este translația inimii care va pulsa, neconținut, în fiecare vers. Scriindu-se pe sine, poetul optează pentru această culoare. De aici s-ar putea deduce că „hemografia” e însăși inima poetului. Ceea ce este și nu este adevărat. Aș spune doar atât: Poezia poartă amprente inimii. Hemografia trebuie să împlinească visul „poeziei pulsatorii.”

Până și definiția Poeziei e doar un „sentiment de definiție,” nu o definiție propriu-zisă. Nu putem desface în noțiuni ceea ce este, de fapt, nenotețional. Nu putem generaliza o tensiune subiectivă. De aici, ironia poetului: „Dacă aș putea defini poezia, dacă natura ei vie s-ar supune unei definiții statice, atunci, desigur, am putea-o face în serie la uzinele de aparatăj electronic sau chiar la cooperativa sătească din Pocreaca, Avântul Poeziei” (Nichita Stănescu, *Antimetafizica*, Editura Cartea Românească, București, 1985, p. 292). Abia la solicitarea doamnei Zoe Dumitrescu Bușulenga, Nichita încearcă (din complezență, probabil) o asemenea definiție: „Poezia este o lacrimă care plânge cu ochii” (*Ibidem*). Aceasta nu e însă o definiție, ci mai curând o metaforă revelatorie. Pentru fiecare poet, Poezia va fi cu totul alt-ceva...

Eseistica stănesciană nu ne oferă un „îndreptar poetic”. Sunt recomandate, în schimb, ocolirea prozaismului, „a expresiei obosite, a repetării extenuante a unei metafore” (Nichita Stănescu, *Respirări*, p. 246). Poezia transfigurează datele realității grație fanteziei debordante căreia nu-i putem cere să fie nici sinceră, nici nesinceră. Importante rămân „limba poezică,” viziunea inedită și nebănuitul fior al proșpețimii.

Nichita Stănescu identifică trei tipuri „genetice” ale poeziei (fonetic, morfologic și sintactic):

1. **Tipul fonetic** se bazează pe efectele melosului, pe incantația seducătoare, dar primitivă. Aliterația „Prin vulturi, vântul viu vuia” (G. Coșbuc) este relevantă pentru acest tip de poezie, considerat inferior, fiindcă „își propune coafarea limbii vorbite” (*Ibidem*).

2. **Tipul morfologic** vizează obținerea „mustului etern” prin presarea cuvântului în teasc și secătuirea valențelor sale expresive. Un exemplu concludent îl reprezintă versul lui Arghezi: „Logodnică de-a pururi, soție niciodată”. Din păcate, „și poezia de tip morfologic, ca o dromaderă, poartă în spinare și frumos împodobită cocoașa poeziei fonetice” (*Ibidem*).

3. **Tipul sintactic** se înarmează cu toate mijloacele poeziei, fiind un fel de reuniune a lor. Modelul e recunoscut într-un alt vers arghegian: „Trei sau patru-n mal pescari”. Deși superioară celorlalte două tipuri, poezia sintactică întâmpină o dificultate aparent incredibilă. „Fără inerții fonetice și morfologice, plânge. Atunci când le dobândește e silită din nou să plângă” (*Ibidem*, p. 175). Poetul Necuvintelor resimte acut insuficiența celor trei tipuri, imaginând o altă eterică Meka: „Meta-poezia” sau „Poezia metalingvistică.”

Oricât de tehnicist va fi mileniul care vine, computerele nu pot să creeze, iar Poezia nu va dispărea din lume. Pentru că pricina Poeziei „este aceea de a comunica esențial uman” (*Ibidem*, p. 129), pentru că ea „nu este un mod de existență, cum se susține uneori, ci o componentă fundamentală a existenței” (*Ibidem*, p. 133).

Eu cred că putem trăi fără pâine, dar n-ar trebui să trăim fără Poezie...

* Fragment din volumul de eseuri **Re-lecturi stănesciene**, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004.

Referințe la opera Mariei V. Croitoru

(urmare din p. 11)

tronici, sub luminițele Bradului.

Cum am mai opinat, arta scriului în noul mileniu tinde a fuziona cu Știința. Ficțiunea, însă, jubilează magic în desfășurarea ce se paginează cursiv, ingenios, primenind din mersul lecturii, savuros, mesajul peren: a fost, deci va mai fi..., că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti...

*

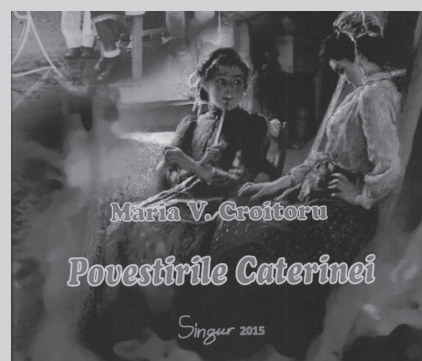
Povestirile Caterinei

Este cartea care încununează admirabil opera unei experte în magia etnofolclorică și lexicografie românească... dar și literatură pentru copii. Din acest sâmbure înăscut al inspirațiilor d-sale, s-au răzmurat, cum pomușul maramureșean, din alburn străvechi, dar în picioare și vertical, povestiri – ramuri și cuiburi de o rară frumusețe. E atâta duiosie feministă în ele, că ne dau lacrimile! O contrazic la

mottoul primeia, citat din James Allen... că scrie el din teamă, ea scrie din dor. Dorul de noi înșine.

Stilul, ca și în anterioarele opere, este Omul. Cunoașterea de sine (și Memoria ancestrală a celui colectiv, mai adânc rural), este post-socratică, dar mustește în frunzărirea discursului Geniul folclorului românesc. Înăscut și altoit de talent, epos izvodit din etnos...

Cu ton de bunicuță, când auditorul este copil(ăros), d-sa leagă povești în devenire, învigoarează Ființa... Ab origine la Sălășurile zeilor zalmoxeeni, Maria V. Croitoru restituie Basmului Nostru existențial-esențial, harul cuminecării și celei orale, transfigurativ și savuros nu doar tinerilor, ci și Omului Actual, ce tocmai răsare. Omul se cere reactivat și psihic, cum bine știe. Zeița Mariei V. Croitoru este Mnemo-Synea românilor de pretutindeni.

A povesti, așadar, este a mărturisii și dăruirii trepidant, realitate ce altfel s-ar pierde, resorbită de memoria nopții: a visa este într-adevăr un seminar (semințar), semințele (semantica) fiind a celor, în cazul d-sale, cele viabile și călătore.

După *Petrecerea vampirilor* (Inspirescu, Satu Mare, Terziu), *Eikon-ul* (Dăncu) și *Singur* pot fi parafrazate cu Inspirescu și E-Icon (Dăncu)...

Icoane sculptate, desculță, prin roua înduminecării.

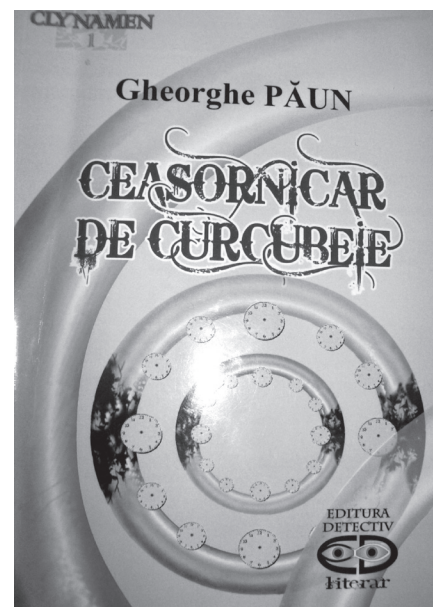
Matematica - poezie

Maria VAIDA

Volumul lui Gheorghe Păun, *Ceasornicar de curcubeie*, Ed. Detectiv Literar, București, 2014, cu o *Prefață* semnată de Nicolae Dabija și *Postfață* de Corneliu Ostahie stă cuminte și așteaptă de un an să îi vină rândul. Nu că n-aș fi citit cartea mai demult, dar nu-i venise ceasul... Ceasornicarului. Adică trebuia să o recitesc cu creionul în mână, doar este o carte de citit cu dicționarul pe masă, deoarece matematica devine poezie, iar poezia matematică pură, ca la ermeticul Ion Barbu, cel ce a realizat prima geometrizare a metaforei în lirica românească. Discipol eminent al marelui Profesor, regretatul Solomon Marcus, poetul-matematician Gheorghe Păun aduce în antologia sa un îndemn la meditație, la iubire, la viață trăită plener, așa cum l-a învățat Profesorul său, Dumnezeu să-i odihnească sufletul! Din când în când, o umbră thanatică trece sfioasă pe lângă pacea sufletului poetului nostru, amintindu-ne că suntem efemerii, că lutul nostru poate deveni pulbere, aducând complexul lui Ghilgameș sub ochii cititorilor printr-o incantație magică. Eul demiurgic și eul Uroboros conectează ființa poetului cu increatul și certitudinea cu indeterminarea într-o metaforă a autoreflexiei, meditației și autoanalizei. Pentru că eul Uroboros ar fi un șarpe de lumină care locuiește în rai; el prefigurează imaginea circulară a galaxiei noastre, se devoră pe sine însuși, hrănindu-se cu propria-i coadă și este, fără îndoială cel mai vechi simbol mistic din lume, chinezii fiind primii care l-au folosit. Poetul-academician Gheorghe Păun este un erudit căruia nu-i sunt străine culturile asiatice, nici cele europene de altfel. Din această perspectivă, antologia este o invitație la călătorie și cunoaștere,

la aventură în lumea largă, pe unde trece duhul său inspirat, asemeni unui marinar din poveștile copilăriei noastre, dezvăluind locuri exotice, întâmplări magice, oameni și duhuri de basm.

Antologia lui Gheorghe Păun, *Ceasornicar de curcubeie* adună poeme din volumele: *Teama de toamnă* (2009), *De-a viața* (2009), *Guadaluivir* (2009) și *De trecere și petrecere* (2013). Fiecare dintre volume are câte o supratemă a timpului ce se scurge spre toamna vieții, a iubirii împlinite, înflorind prezentul, a momentului mării treceri, cum spune Blaga. Meditația sa este ludic-metaforică, respirând un aer oriental similar celui al poezilor Omar Khayyam, Lao Tze, sau din Peninsula Iberică ori nordul Europei, dar și din poezia românească a lui Barbu (Isarlâkul), Nichita (Pasul tău de domnișoară), Anton Pann (prin Nastratin Hogeia). Poezia ne încântă cu sonorități suave, dar ne duce într-un loc al meditației profunde asupra vieții, morții, timpului, iubirii, eternității. Coexistă în poezia sa diverse și interesante repere culturale, istorice, geografice, matematice, mitologice, unite în mod firesc, cum ai ridica mâna să faci o cruce. Poetul Gheorghe Păun iubește lumea, viața, femeia, minunile create de Dumnezeu, științele exacte, dar știe să repare ceasul, uneori defect, al curcubeielor, prin poemele sale de o frumusețe inefabilă, arătându-ne că în sufletul său conviețuiesc cele două contrarii ce se atrag: poezia și matematica, iar domnia sa le împacă liniștit, sugubă, cu înțelepciunea unui țăran din Cicănești, de unde și-a luat zborul, dar nu uită să se întoarcă la cuib... Atâtea similitudini între destine, dar și între gândirea unor munteni de valoare uni-

versală care se întâlnesc în planul abstracțiunilor matematice sau poetico-artistice le descoperim suprapuse în conținutul ideatic al poeziei acestui autor erudit, dar care nu face paradă cu erudiția sa, ci ne-o aduce firesc în versuri de factură clasică ori modernă, de dragul ideilor, rimei ori al simbolurilor, în stilul său inconfundabil, căci: „Arta și știința se amestecă și nu mai știi unde începe una și se termină cealaltă”, spunea Nicolae Dabija în prefața intitulată *Geometrizarea metaforei*, arătând că poetul Gheorghe Păun vrea să cuprindă dorul în formule și să subordoneze infinitul în cuvintele poemelor. În felul acesta, poetul caută să se cunoască pe sine însuși, precum vechii greci, dar ne ajută și pe noi, nevrednici lectori, să înțelegem lumea mirifică în care trăim, iubind-o. Mărturisirea sentimentului de dragoste și dor pentru frumoasa inimii se face firesc, printr-un melodios refren: „De-ai ști, frumoaso, cât mă dori!” (p. 74). Femeia iubită este asemeni Sulamitei, frumusețea ei alintă izvorul, în prezența ei cămilele scâncesc în somn, luna îi ara-

tă drumul spre bărbatul iubit. Pentru că iubirea este regina neîncoronată a poemelor sale, aceea care, precum la Dante, mișcă sori și stele pe cerul infinit al poeziei, în pofida timpului care-și macină secunde: „Mi-e teamă de toamnă, iubito, și frig,/ Și gândul la brumă îmi este povară,/ Din miez de celulă te caut și strig:/ Stai lângă mine, tu, parte din vară” (p. 13), o altă temă majoră a poeziei. În cumpăna vieții, timpul pare că s-a sfârșit: „Pendula a rămas cu limba într-o parte/ Și-un cheag de sânge – ar vrea să mă ucidă” (p. 17). Din acest moment, raportul său cu lumea se concentrează pe esențe, iar poezia este una dintre ele, puritatea care-i absoarbe sufletul se ivește senină printre versurile volumelor, curată, melodiosă, cursivă, de profundă expresivitate, arătându-ne că ea, poezia, este cu adevărat un mod de a ne trăi umanitatea. Autoportretele lirice pe care le conturează autorul aduc în prim-plan tema ars poetica: „Tot reclădind cetăți din fum și vise,/ Mă pierd pe loxodrome interzise” (p. 23) în diferite ipostaze, fie de matematician, fie de gânditor: „Prins în chingi cotidiene/ Sub pecetea spinului,/ Bat cărări carteziene-n/ Haina arlechinului” (p. 28), fie de hidalgo: „Am umbra lungă-lungă, hidalgo-adevărat,/ Dar tot mai greu în scară apuc să mă ridic,/ De-i oglindit în ape, am coiful argintat,/ Dar trecătorii, orbii, parcă nu văd nimic” (p. 34). Identificarea cu destinul buburuzei decempunctata sugerează fragilitatea ființei poetului, capacitatea sa demiurgică de a privi în direcții diferite, din centrul eului său, unind celestul cu teluricul, cosmicul cu umanul din zenit până-n nadir. Visător incurabil, idealist și truditor în spațiile compensatorii ale poeziei și matematicii, poetul se declară ceasornicar de curcubeie: „Poruncă am, de la-nceputuri,/ Din zodii niciodată-ntoarse,/ Să preatrudesc, cu gene arse,/ Ca să repar aripi de fluturi.// Îmi port povara dumnezeu/ Ca un monah, curbat de spate,/ Și meșteresc aripi pudrate-/ Ceasornicar de curcubeie” (p. 132).

Ca simbol al legământului pe care Dumnezeu l-a făcut cu Noe, după ce corabia lui s-a oprit pe muntele Ararat, curcubeul arată timpul noului început, iar mintea poetului pătrunde în această perioadă despre care vorbește Domnul în Geneză: „Curcubeul meu, pe care l-am așezat în nor, el va sluji ca semn al legământului dintre Mine și pământ” (*Geneza, cap. 9, v. 13*). Povara dumnezeu la care face referire poetul este asemenea acestui legământ divin cu omul: „Și Dumnezeu a zis lui Noe: Acesta este semnul legământului pe care l-am făcut între Mine și orice făptură de pe pământ” (*Geneza, cap. 9, v. 17*). Iar poetul, demiurgic, își arată capacitatea profunzimii gândului, a întoarcerii spre începuturi, oblatuit de Dumnezeu și în stare să oprească potopul prin care omenirea ar putea fi pedepsită încă o dată, dar stihuitorul nu permite asta.

Uneori, prin poeme adie un aer thanatic, relevând un destin intuit prin chiromanție: „Apleacă-ți și pleoapa, nu vreau să te văd,/ Simt umbre curgând pe pupilă,/ O mie de riduri îmi zic de prăpăd/ Și-o mie de riduri de milă” (p. 37). În ipostaza cavalerului trac, poetul își dorește un turnir final grandios: „Mă prinde dorul de-un mortal turnir,/ Simt cum alunec, osândit, sub fiare (p. 39). În postura călătorului homeric, inteligent, creatorul calului troian, Ulise, poetul simte că: „Mă rup supus în patru părți,/ Ignor sub coaste vidul” (p. 40). Căpitanul unei corăbii imaginare, conduce nava vieții sale spre insula lui Robinson, ce simbolizează eșuarea ființei care cercetează structurile infime ale celulei, posibil din cauza prea marii apropiere de divinitate. Poetul se simte în libertate alături de peruși, de rechini, de alte primejdii, pe care le caută și le depășește: „Stau sfinx la proră, cu dorinți apuse/ Și simt cum valurile rod din oase,/ Stăpân pe golfu-n care mă aduse/ Un șir de alizee mincinoase” (p. 56). Thanaticul urcuș sau coborâș al aleanului muzical, poetul îl definește cald și calm: „Ascult Albinoni cu pleoapa

lăsată,/ Tămâie și flaut, e lumea iertată,/ Alunec, mă-ntunec, bemolii mă leagă,/ Lungoare lunară-n alean mă culeagă” (p. 63), iar timpul crește-n urma sa... Sfășierea lăuntrică a eului poetic devine un martiriu pentru cel născut viteaz și trist: „Ca spre oglinzi fără noroc/ Am tras mereu în mine,/ Un sfânt Sebastian ad-hoc/ Martirizat pre sine” (p. 54). În postura lui Arhimede, prietenul său matematician, cel ucis de lancea sutașului care ajunsese pe plajă la Siracuza, poetul testează tăria lumii efemere. Averele cântărețului orfic este doar frumusețea nemăsurată a cântului, a artei: „Sunt mai bogat ca niciodată,/ Stăpân peste un pumn de greieri” (p. 60).

Balcanic, în dialog aparent cu Omar Khayyam, poetul are parte de o sindrofie cu vin, din ulcele, carafe și stacane printre cadâne și zburcium de dairale, iar rubaiatele se cer înecate în licoarea vie, iar noi parcă auzim îndemnul poetului persan: „Rămâi, să mai ciocnim o cupă/ La hanul vechi de pe coclaur/ Căci pentru vin și pentru tine/ Mai am în sân trei pumni de aur...” Autorul trăiește oniric sentimentul de solidaritate cu poezii din vechime: Omar Khayyam este cel mai frecvent invocat, umbra sa, tovarăș al călătoriilor poetului prin lumea asiatică, dar și dorință de a păcăli pe ursuza doamnă: „Ia-mă Khayyam și du-mă iar departe(...) Fugit de mine însumi și de lume,/ Voi pribegi ca frunza cea de toamnă” (p. 46).

Atmosfera citadină a unor poeme devine bacoviană ca în poemul *Oraș bețiv*: „O ambulanță trece-agle/ Chemată de-un crâșmar isteric,/ Pe trotuare, lămpi banale,/ Parcă scâncesc în întuneric” (p. 45). Un *Pastel citadin* aduce în fața lectorilor imaginea terifiantă a unei lumi apocaliptice: lăcustele roșii izbesc balconul, vrăbiile plonjează în beton, zincul se scurge topit, soarele la fel. Alteori, poetul se simte cuprins de o pace interioară, stând sub salcie, îmbălsămat de pace, blagian, parcă din Gorunul (fără dorinți, fără muștrări, fără căințe), în laitmotivul ce revine ca refren liric: „Sub salcie,

îmbălsămat în pace,/ Nu am nevoi, nici spaime, nici obidă” (p. 52). În același context citadin, poetul vede lumea ca un spectacol de carnaval, asemeni lui Oxenstierna, într-un colț de lume, pe unde mai colindă călătorul împătimit.

Din ideile textului apare discret și latinul *carpe diem*, momentul goethean, când timpul lângă ființa iubită stă pe loc ca într-un stop-cadru cinematografic, în ritualul cafelei: „În ceasuri timpul stă molcom pe loc,/ Lumină nu mai dă în plus perdeaua/ Și toate astea spre al meu noroc/ Să văd cum guști, ca-n ritual, cafeaua” (p. 21). Un fapt divers al simplității și inocenței de care este capabil academicianul-poet, vădește candoarea și mirajul sublim: „Păpădie, păpădie,/ Reazemul spre veșnicie/ În regatul de hârtie,/ Frunză de zădărnice” (p. 58); ia-tă-ne pe noi, păpădiile ce suntem, domnule Păun, mulțumindu-vă că ne-ați pus în cântecul veșniciei... Curgerea timpului este sugerată nu doar prin metafore, ci mai ales prin pasărea care pe la noi se numește tionic, al cărei cântec e ca un metronom (pasărea fără noroc), dar și prin verbele sugestiv selectate de poet: vine, fuge, curge, dusă-i (vremea), confesiunea meditativă experimentează semantic și eufonic noi expresii ce poartă semnul autoreflexivității și încheagă cântecul orfic al altor dimensiuni existențiale, exprimând o dorință a dezmarginirii, a înțelegerii tainelor lumii, a trăirii sub semnul divinului și sub cupola erosului.

În poemele lui Gheorghe Păun, macrouniversul și microuniversul se întrepătrund, se aud ca marea din scoică, corăbiile din sticlă au încremenit în timp, aduse în lumea din oglinda apei, ca într-un joc secund barbian. Cu toate acestea, poetul rămâne un teluric solar, îndrăgostit de verde, potop de verde, în care pădurea ocupă un loc privilegiat, nu doar prin diversitatea florei (fagii, tufanii, magnoliile, lichenii, măslinii, iarba, nucii, chiparoșii, cedrii, zade, tufe de jugastru, salcie, păpădie, frunză, mătrăgună, stejarii,

grâul, pădurea, stejarii negri, palmierii, pinii, leandrii, lucerna, algele, bozii, cetina, mușchiul, molizii), ci și prin evocarea locurilor natale sau îndepărtate pe unde se găsesc aceste plante, a unor silvestre ritualuri. Imaginile poetice create sunt vizuale, olfactive, auditive, statice sau dinamice, învăluind lectorul în atmosfera bizantină, asiatică sau românească pe care o surprind.

Adesea versurile au muzicalitate prin refrenul recurent, prin rima savant alambicată, prin ritmul lent și cadență: „e-atâta liniște/ că parcă aud corăbiile/ a lu ne când” (p. 91). Ne vin în minte versurile lui Blaga: „E-atâta liniște în jur/ de-mi pare că aud/ cum se izbesc de geamuri razele de lună”. Poetul nostru propune, ca și filosoful din Lancrăm, o cunoaștere a lumii de tip luciferic, cunoașterea prin iubire, poetică, deci fără a strivi corola de minuni, însă, în mod paradoxal, în cazul poetului Gheorghe Păun, matematicianul realizează o cunoaștere a lumii de tip paradisiac, descifrând tainele științific, fără a distruge frumusețea lumii, infirmând teoria filosofică blagiană prin perspectiva duală asupra cunoașterii și mărind, cu un epsilon măcar, distanța până la cenzura transcendentă văzută de Blaga. Răstignirea brâncovenească apare firesc în destinul poetului sfâșiat între atracția angelică sau demonică: „Sunt rupt în părți ca un tâlhar maur/ Tras de câmile-nchise în genom” (p. 48). În palme, poetul poartă simbolul cristic: „În palme, semne sângerânde (p. 49), iar uneori înalță rugii lui Dumnezeu: „Dezbracă-mă, Doamne, de lutul/ Ce-n țărână îmi leagă făptura” (p. 98); sau: „Aripi dă-mi, Doamne, cât de-o amiază/ Jur să le ard în clipa de după; Lutul din lut să nu mi se rupă” (p. 117); imposibilitatea zborului corespunde dorinței, gândului poetic: „Nu vreau să zbor, din zbor vreau otrava”. Conștient de postura lui Icar, dar și de sacrificiul lui Manole, poetul se identifică jertfei pentru că el însuși este un creator: „O Ană eu însumi, în zid încuiată/ Mai caut zadarnic de aripi

șindrilă” (p. 67). Motivul cinegetic este frecvent în lirica sa, are chiar un poem intitulat *Pseudokyneghetics* (Fals tratat de vânatoare), el revine persuasiv, iar mistrețul cu colți de argint, vânatul regal, apare ca simbol al Idealului dar și al Artei, alături de inorogi noptatici; ca în vremurile străvechi, mistrețul de cremeni vine în bătaia săgeții vânătorilor: „Și-n colți de-argint albastru/ Să ne-mplinim chemarea” (p. 50) sau „Trec cerbii și mistreții doar la un pas de moarte” (p. 66). Ideea exprimată în alt poem este aceea că noi, oamenii, dar și alte ființe (puiul de leu, puiul de vultur, puiul de delfin) suntem însemnați cu pecetea morții încă de la naștere. Eul liric constată că e vremea plecării (*Ora est!*), că lumina sufletului se îndreaptă spre cea divină, de unde a venit, iar poetul mărturisește: „Sunt flacăra ce-și devorează lemnul” (p. 95); așa cum miticul Uroboros își devorează coada sa de lumină, iar poezia se hrănește cu ființa poetului.

Bucuria de a trăi, de a admira frumosul din jur, de a te regăsi în păpădie, salcie sau pin, aduce în planul ideatic câteva aspecte jucăușe, dovadă că poezia poate fi ludică sau ironică: „Preaînaltă domnișoară,/ Mi-aș da și ochii din cap/ Să ajung măcar o seară/ Ochiul tău de la ciorap; Străină cu ciorapul mov,/ Îți pipăi urma pân-la tine,/ Să dau atacul la alcov,/ Să văd desuul cum îți vine” (p. 107).

Versuri emblematice aduc în fața lectorilor limbajul simplității, gestică firescului, într-o dinamică a viețuirii armonioase, cadențată după ritmurile interioare, dar și după ritmurile naturii: „De crucea mea căzută mă dezleagă” (p. 115); „A crăpat și cade lutul de pe tample” (p. 114); „Rugam-aș de vreme să ia-mă și du-mă” (p. 118); „Iar Dalai Lama sfaturi ne spune în zadar” (p. 121); „Către Cuvânt se-adună lumea toată,/ Îndeplinind poruncile profete” (p. 120); „Ay, ay, fată pribeagă/ Urma ta sub talpă doare,/ Doar ispita e întreagă/ Și chemarea spre vâltoare” (p. 122); „În ape verzi descoperit-am chipul/ Celui ce

(continuare în p. 19)

Cronica discului

Thunder – *Rip It Up*

Daniel MUREȘAN

Nu bine ne-am bucurat de revenirea pe scena rock a trupeiilor de la Thunder, că mai avem o surpriză plăcută: albumul *Rip It Up*. Neobosiți cum îi știam la începuturi, englezii au editat un album-școală pentru orice trupă care vrea să cânte rock. Și e de la cine învăța – Thunder este în prim-planul genului hard & heavy de mai bine de un sfert de secol. Un Luke Morley mai proaspăt ca oricând, o renaștere impresionantă.

Discul are la bază cei doi piloni consacrați, Luke Morley și Danny Bowes, în jurul cărora se construiesc un heavy clasic, din când în când cu influențe retro. Compozițiile sunt expansive, cântate curat, presărate cu solo-uri grandioase ale lui Morley.

Albumul începe cu *No One Gets Out Alive*, piesă care ne pune în gardă pentru ce va urma: heavy tăios, cu abundență de solo-uri. Urmează un regal cum numai Thunder știe să ofere, regal ce am să vă las să îl savurați pe îndelete.

Foarte puține trupe rock de la sfârșitul anilor '80 au acest sunet nealterat, mereu tânăr. Morley a ajuns la maturitatea la care se reinventează pe fiecare album, umple cu aer proaspăt fiecare riff. Cu toate că genul nu ar spune, întotdeauna când ascult Thunder mi se pare reconfortant. Sunetul de bibelou al hard-ului e animat de consistența vie a heavy-ului. Pe *Rip It Up* găsim toate ingredientele unui album de succes: ritmuri captivante, balade bine lucrate și, nu în ultimul rând, o puternică doză de liberalism în abordare.

Dacă doriți un disc clasic de hard & heavy, atunci cu siguranță acesta este *Rip It Up*.

Tracklist

1. No One Gets Out Alive
2. Rip It Up
3. She Likes The Cocaine
4. Right From The Start
5. Shakedown
6. Heartbreak Hurricane
7. In Another Life
8. The Chosen One
9. The Enemy Inside
10. Tumbling Down
11. There's Always A Loser

earMUSIC 2017

Discografie:

- Backstreet Symphony (1990)

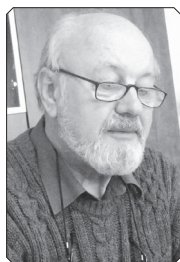

- Laughing on Judgement Day (1992)
- Behind Closed Doors (1995)
- The Thrill of It All (1996)
- Live (1998)
- Giving the Game Away (1999)
- The Rare, the Raw, and the Rest (1999)
- They Think It's All Over... It Is Now (2000)
- Symphony and Stage (2002)
- Shooting at the Sun (2003)
- The Magnificent Seventh (2005)
- Live at Rock City (2005)
- Robert Johnson's Tombstone (2006)
- Bang! (2008)
- 20 Years and Out - The Farewell Tour Live (2009)
- The Very Best of Thunder (2009)
- Wonder Days (2015)
- Live At Loud Park (2016)
- Rip It Up (2017)

Componentă Thunder:

- Danny Bowes – voce
- Luke Morley – chitară, clape
- Gary James – baterie
- Ben Matthews – chitară, clape
- Chris Childs – chitară bass

Noul „Vavilon” (3)

Viorel TĂUTAN

Scrisoare deschisă

New York, 28 martie 2017

Dragul meu prieten,

Iată, îți scriu ție, care nu te poți plânge că ai fi prea tânăr, dar și celorlalți, vei fi citit sau măcar auzit comentarii asimilate temei **dorului (de țară)**. Unora dintre cei care au fost plecați pentru o perioadă mai întinsă departe de peisajele familiare, unde au avut norocul, ori, cine știe, ghinionul să-și mențină echilibrul în mers biped (despre verticalitate ce să mai zicem!), le-o fi fost lene sau silă să-și piardă timpul în efortul de a lămuri dorința revenirii, a reintegrării în aceste decoruri. Ar fi vorba despre câteva repere preferate, precum livada de pe lângă casă, podul cu obiectele devenite inutile pentru o perioadă și uitate în dezordine, strada sau ulicioara, tovarășii de joacă, prietenii, cimitirul cu mormintele (stră)bunicilor, eventual ale părinților, locuința cuiva drag, obiecte preferate, o îndeletnicire din trecut îndrăgită, colecțiile de timbre, cărți poștale ilustrate, primele cărți achiziționate pentru biblioteca personală etc. Când ești departe de toate acestea, în spațiu sau în timp (ah, Timpul, acest animal vorace!) și îți îngădui momente de visare, se naște în tine o dorință puternică de a revedea persoane dragi, chiar și atunci când unele dintre acestea nu mai sunt în viață, de a-ți odihni ochii mângâind cu privirea spinarea dealului de peste râu, ori țeșându-ți pașii în poiana din crângul cu salcâmi peste urmele din zona picnicului aniversar al primei tinereți...

Dincolo de stereotipia definițiilor din dicționare – potrivit cărora cuvântul sintetizează a tuturor acestor nuanțe vine din latinescul popular **dolum** (ceea ce ar justifica oarecum teoria apartenenței comune a geto-dacilor și a latinilor la uniunea tribală a tracilor), în urma conservării, sau, posibil, a preluării acestei noțiuni în limbajul vorbitorilor din zonele Arcului Carpat (precum și a râurilor izvorâte de aici) – cuvântul **DOR**, cu întreaga-i încărcătură semantică, s-a păstrat doar în limba română, ca urmare a modificărilor lexicale elucidate de către lingviști (transformarea lui **l** intervocalic în **r**, apoi pierderea consoanei finale; **melus** > **măr**, **pilus** > **păr** ș.a). Cu sensul de bază, dacă acceptăm ipoteza că o fi fost astfel, a devenit în limba italiană – **dolore**, în franceză – **douleur**, în spaniolă – **dolor**, iar în portugheză, ca să vezi! – **dor**. În acest caz, se pare că susținătorii teoriei răspândirii lexicului latin odată cu extinderea Imperiului Roman ar avea dreptate. În istoriografia românească, așa cum ne-a fost servită de manuale și presa culturală, această opi-

nie a fost colportată începând cu autorii moldoveni și ardeleni de cronici, chiar dacă primii au scris cu litere slavone, urmare a efectului metodelor persuasive bizantino-slave, nu întotdeauna ortodoxe, după cum, de altminteria, se știe.

Însă cu sensul de necesitate „**dorință** puternică de a vedea sau de a revedea pe cineva sau ceva drag” (**amat** – în protoromână, n.n.) „de a reveni la o îndeletnicire preferată, nostalgie” este perceput doar de către vorbitorii nativi de limbă română! Din această postură, noțiunea a intrat în expresii de sorginte populară (fresc, nu?), de felul „te-aștept cu mult dor”, „te-oi strânge în brațe cu dor (pătimaș)”, „mi-e dor de-o baie în apa (Someșului – n.n.)”, „de dorul frăguțelor aș mânca și frunzele”, „în dorul lelii (fără țință)” etc. În anumite comunități rurale izolate, se mai păstrează și sensul de durere, expl.: „Dor de dinți și de măsele” (citate din DEX online).

În consecință, atunci când, ostent de preocupările zilei, te ademenește fotoliul între brațele sale, ori banca din parc, ori canapeaua, îți sprijini privirea pe vreun detaliu al peisajului și gândul se îndreaptă spre trecut, în spiritul proustian al „*timpului pierdut*” și pe ecranul memoriei încep să se deruleze secvențe, detalii ale succeselor și ale eșecurilor, figuri de prieteni și neprieteni, întâmplări hazlii și, dimpotrivă, triste. Și constăți că, în baza unui proces sentimental obiectiv, a început să te imunizeze efectul calmant și fresc al „trăirii prezentului”.

Ei, uite că mă luai cu **dorul** și-am uitat să-ți împărtășesc, mai în glumă, mai în serios, frământările unei mai demult supoziții de sorginte pseudo-științifică, având efect anecdotic. Despre ce este vorba?

Oricât am scormonit Internetul și genericele de studii sociologice, n-am reușit să aflu vreun document unde să fie consemnată structura populației globului pământesc din punct de vedere al staturii fizice a indivizilor care o alcătuiesc. Clasificări, da, există, referitor la continent, rasă, etnie, sex, populație urbană și cea rurală, statut social ș.a. Dar nu sub aspectul înălțimii persoanelor adulte în proximitatea vârstei de 45-50 de ani. Apoi, cui și la ce ar folosi o astfel de abordare într-un, să zicem, recensământ? Așa, din curiozitate! Ideea unei astfel de abordări mi-a fost generată, și m-a bântuit, după aproximativ două luni de „plimbări” pe străzile megalopolului nord-american atât *per pedes*, cât și cu vehicule de transport în comun intra-urban. Prietene, oameni buni, nu o dată m-a upercutat perplexitatea văzând dimensiunile corporale ale celor printre (împreună cu, alături de) care

mă poartă statutul de turist abonat din șase în șase luni la cursele aeriene transatlantice, dus-întors, pe cheltuiala copiilor noștri, cărora nu cred că voi reuși să-mi exprim onest gratitudinea pentru acest efort.

Dragul meu, dragii mei, frecvențele puseuri de perplexitate, cum spuneam, uneori periculos de evidente, m-au împins spre concluzia cvasi-axiomatică: Terra, matura noastră planetă, este locuită de circa șapte miliarde cinci sute de milioane de indivizi aparținând speciei așa-numite **Homo sapiens**. Dintre aceștia, cel puțin aproximativ patru miliarde și jumătate sunt de statură scundă sau mică, încâpând generos pe sub o prezumtivă ștachetă ridicată până la 1,60 metri. Pe podiumul celor subordonați adverb-adjectivului *mijlociu/mijlocie*, adică până la înălțimea de 1,78 metri, pot fi plasați, tot sub rezerva aproximării, două miliarde de oameni, femei și bărbați. Iar celor considerați de statură înaltă le rămâne mai puțin de acoperit. (Am auzit recent că, în curând, Terra va trebui să hrănească și să adăpostească puțin peste opt miliarde de indivizi. Destul de alarmant, nu?) Desigur, îți (vă) dau dreptate: nu contează statura fizică, ci aceea intelectuală rezultată în urma efectului complex al disponibilității. Care, la rândul său, atârână în sarcina factorilor de mediu natural, geografic și social. Mai în glumă, mai în serios, se distribuie opinia că primii reprezentați biblici ai ceva mai

sus amintitei specii, protopărinții noștri adică, ar fi fost de statură scundă spre mijlocie. Tereștri înalți ar fi descendenții, la propriu și la figurat, „uriașilor” Vechiului Testament, cei rezultați în urma contactelor dintre fiii/trimișii lui Dumnezeu și fiicele oamenilor. Dar ne putem baza și pe rezultatele studierii ADN-ului. Mă voi feri să întreb ce fel de culoare avea epiderma acestora. Intuiesc răspunsul reprezentanților unui anumit cult religios fără îndoială fundamentalist.

Dacă așa stau lucrurile, în privința dimensiunilor corporale, mi se pare la fel de firesc să constatăm că, incontestabil, cele mai numeroase mari, uriașe valori intelectuale de-a lungul istoriei s-au evidențiat, și se manifestă plenar chiar și în postmodernitate, din rândul locuitorilor de statură scundă și mijlocie. Caută, dragul meu amic, exemple. Eu mi-am umplut lista, care începe cu Platon și Aristotel, trece pe la Shakespeare, Goethe, Mozart, Napoleon Bonaparte, Bălcescu, Eminescu, Goga, ajungând la artiștii și oamenii de știință optezeciști. O undă de tristețe existențială mă încearcă. O liniștesc, însă, cu zâmbetul unui gând, cum că și însemnatul procent de ignoranță și nemernicie tot din rândul acestei categorii se desprinde. „Dacă am sau n-am dreptate, Eminescu să mă judece!”

Până la o prezumtivă revedere, îți doresc să nu ai pricini de tristețe!

Viorel-Gheorghe

Matematica - poezie

(urmare din p. 16)

știe, dar nu vrea a spune,/ Am mers pe punți de-argint peste genune-/ Dar lângă toate, lunecă nisipul...” (p. 127); „Așa va fi - precum în versul/ Cu firul de praf mișcând universul/ Doar prin respira...” (p. 131); „Pe-o bancă așteaptă uitată o carte” (p. 104); „Refă-mă cu vânt și scânteie/ Dezbracă-mă, Doamne, de mine!” (p. 98); „Căci T-ul întors este ținta și dorul” (p. 96); „doar porumbeii albi fac cercuri/ palmierii niciodată/ ei cad-atât-în nisipul fierbinte” (p. 83); „Mi-a înfrunzit toiagul lângă masă; Parcă-s păduri ce-alunecă pe valuri” (p. 65); „Lumea ca lume și jocul de-a omul” (p. 62); „Mă-nchin nisipului din Siracuză/ Ca vechiul meu prieten Arhimede” (p. 59); „Toarnă, Khayyam, e cald afară” (p. 43); Măntorc în calendare, cavalier,/ Fără să

știu de-o să mai ies vreodată” (p. 39); „Căci tragic e jocul de zaruri/ Nici eu regăsindu-mă-n plânsu-mi,/ Oglinda întoarce doar valuri/ Spre Uroboros, eu însumi” (p. 31); „Dar cel mai greu e să îngropi un cal” (p. 30). Minunate, versurile par săpate în piatră, exprimă adevăruri universale valabile, parcă sunt niște teoreme geometrice, cu străluciri de diamant și profunzimi nebănuite, ivite din locul acela geometric unde se întâlnește poezia cu matematica, conferind un plus de afectivitate prin rostirea aleasă, căutată, melodioasă și erudită.

Lexicul poemelor este atât de diversificat, încât uimește la prima lectură; de la cuvântul neaoș, românesc, la cele mai sofisticate cuvinte din domeniul matematicii, al biologiei, termenii științifici, cum ar fi: neuroni, epsilon, loxodrome (curbe

ce taie harta globului pe toate meridianele sub același unghi), cortex, pleistocen (prima epocă a cuaternarului), genom, nucleotide, lepidoptere, elitră, fotoni, turbion stelar etc. Nimic din ceea ce scrie poetul nu apare ca neavenit, fiecare cuvânt e bine situat, sporind frumusețea poemelor cu ineditul său, aducând surplusul de modernitate textelor antologiei, chiar în poemele alcătuite tradițional, cu rimă și ritm, în manieră clasică. Poezia lui Gheorghe Păun alătură căutărilor matematice o efuziune calmă, o neliniște de tip baroc, revitalizată livresc, statornică în meditație, nostalgie și ludic, dezvăluind cu grație o sensibilitate poetică adevărată ce întregeste ființa acestui cavalier trac, dar și legământul său cu omul modern, cuprins în același turbion stelar...

Filmografiile Simonei

Nocturnal Animals (2016)

Simona ARDELEAN

Regizorul filmului, Tom Ford, declara într-un interviu că nu are sens să petreci o oră și jumătate într-o sală de cinema dacă filmul pe care-l vezi nu te provoacă, nu te face să te gândești la nuanțele sale persistând și după vizionare, fantomatic, în mintea ta. Aflat la al doilea film al său după *A single man* (2009), Tom Ford împrumută thrillerul psihologic al lui Austin Wright intitulat *Tony și Susan* și îl rescrie ca scenariu pentru *Nocturnal Animals*, schimbându-i astfel și titlul. De altfel, titlul filmului este titlul manuscrisului pe care protagonistă, Susan Morrow (Amy Adams) îl primește de la fostul soț, Tony Hastings/ Edward Sheffield (Jake Gyllenhall). Până aici totul pare a se așeza în păpuși rusești, concentric și progresiv reductibile, însă drumul este exact invers ca-n cazul personajului Iona din drama lui Sorescu. Drumul se deschide larg spre un final ambiguu, o opera apertă servită publicului. Cele două povești, cea a dealerului de artă, Susan, și cea a lui Tony, protagonistul manuscrisului primit de la fostul soț, Edward, se împletesc ca niște vițe pe tot parcursul filmului reconstruind, în flashuri de memorii, două biografii care se suprapun. Jake Gyllenhall joacă un rol dublu aici, însă ipostazele în care ni se înfățișează nu sunt niciodată ale unui om real dintr-un prezent perceptibil, ci pe cel al unui fost soț reconstruit din amintiri de Susan, bogată, ușor depresivă și căsătorită cu o partidă bună, un tânăr ambițios, frumos, dar infidel și în al doilea rând printr-un personaj, un construct de hârtie care-și narează metaforic povestea pierderii soției (o altă Susan jucată de Isla Fisher, cu aceleași plete lungi roșcate ca ale lui Amy Adams) și a fiicei adolescente, India (avortul lui Susan din tinerețea petrecută alături de

Edward înainte să-l părăsească).

La un alt nivel, filmul expune pericolul materialismului și consumerismului, al valorilor impuse de societate. Exponatele din galleria de artă a lui Susan, par a fi mai mult decât coincidențe bizare, lugubre, sunt semitonuri diatonice: un tablou care prezintă privitorului cuvântul *Răzbunare* scris cu litere mari punctează cel puțin trei din nodurile tensionate ale filmului: texanii care se angrenează în hărțuirea mașinii din care India, adolescenta, le face, deranjată de privirile lor insistente, un semn obscen, prăbușirea lui Tony care recurge în cele din urmă la violență față de aceiași texani care în noaptea fatidică i-au violat și ucis familia, reluarea legăturii lui Edward (prin intermediul unui manuscris și al unei întâlniri anunțate) cu Susan pentru a-i demonstra acesteia că, deși nu crezuse în el, e capabil să devină un scriitor valoros. Violența și lumea împinsă spre o hipersexualitate, spre o instinctualitate care ne devorează poate fi explicația pentru titlul manuscrisului/filmului. Scena în care privitorilor le sunt arătate femeile ucise seamănă cu un tablou și aici intervine gustul estetic, exersat al regizorului. Moartea este cosmetizată, iar depresia e înțeleasă de societatea care o îndeamnă pe Susan să se bucure de absurdul vieții ca un loc comun al modernității. Ca iubitoare de artă n-am putut să nu remarc dialogul silențios dintre pasajele narative și cele de introspecție ca în cazul fotografiei lui Richard Misrach, *Desert Fire #153* (un om îndreaptă pușca spre un altul care zâmbește aparatului de fotografiat) sau cele voit snoabe și ironice din biroul glamour al eroinei (John Currin, *Nud în oglindă convexă*) pentru a numi doar două din imaginile simbolice ale filmului. Dar dincolo

de imagine, ceea ce m-a uimit cu adevărat la film, din punct de vedere senzorial a fost cadența impusă de fundalul muzical (Ludovico Einaudi, *Logos*).

Filmul propune așadar o întâlnire triplă Ars-Eros-Thanatos (artă-iubire-moarte) în viziunea unui regizor/creator de modă (Tom Ford e cunoscut mai ales în ipostaza de creator de modă și doar mai recent ca regizor), care declara într-un interviu din *The Telegraph* că personajul Susan e, oarecum, autobiografic pentru că, precum ea, a fost prins dintotdeauna într-o lume materială în care e greu să mai ai discernământul valorilor și mai ales al valorilor umane, iar filmul poate funcționa, în această optică, ca un avertisment: dacă iubești pe cineva, dacă ții la cineva nu-l/ nu o lăsa pur și simplu să plece pentru că s-ar putea să nu-l/ nu o primești niciodată înapoi.

Minunat joacă și Michael Shannon în rolul detectivului Bobby Andes pentru care a fost nominalizat la Oscar anul acesta și despre care ar trebui să scriu încă pe atât. Însă filmul a primit reacții opuse din partea spectatorilor. Mă întreb, după vizionare de ce parte vă veți situa.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Nu ceea ce am devenit contează, ci punctul din care am pornit spre această devenire. Cît am avut de parcurs pînă la normalitate, ce am făcut peste limitele ei. Cu adevărat, ne putem realiza doar în anormalitatea vieții, în datele care îi neagă desfășurarea, împotriva instinctelor ei de conservare. Ne cucerim clipă de clipă ființarea. Chiar și morții trebuie să-i sustragem o bună parte din viață, trebuie să-i lăsăm doar resturile, partea ei neutilizabilă. Ar trebui să murim cu o viață de rezervă, cu una care nu folosește la nimic.

*

Coșmarurile sînt infernul de probă în care cobor destul de des, pentru a întîlni fantomele trecutului, pentru a mă scufunda în mlaștinile memoriei. Dimineața mă smulge prin cezariană, ca pe un cadavru, din cețurile lor placentare. Somnul – un antrenament pentru inexistență.

*

Muzica – tot ceea ce ne cutremură fără nici o logică, fără nici o determinare, fără nici un sens aparent; vocația absolută a inumanului. Un delir în care ne mistuim absențele. Cînd fug de el însuși, cuvîntul nu se poate refugia temporar decît în muzică. Acesta nu se poate rupe total de sunet, nici chiar în scris, unde o undă sonoră îi acompaniază caligrafia. Există o *muzică* a cuvintelor rostite sau scrise, una care nu poate fi disjunsă de simbolistica lor. Rostirea e un fel de simfonie a cuvintelor, după cum tăcerea e recviemul lor. Această muzică spune ceea ce nu pot comunica nici rostirea, nici tăcerea. Între acestea se insinuează subliminal muzica lor intrinsecă. Fără cuvinte nu ajungem niciodată la muzică, ci doar la dizarmonia unor sunete. Cînd tac, cuvintele *vorbesc* în ecouri muzicale. Poate că Facerea nu a fost decît îngînarea muzicală a primului cuvînt...

*

Oricît ar fi de singulară, de profundă și de năucitoare o suferință, provenită dintr-o boală sau dintr-un impas existențial, ea nu se poate manifesta decît între granițele eului pe care îl destramă. Nimeni nu poate suferi în contul lumii, după cum nu poate suferi în beneficiul vreunei divinități. Fiecare suferă în datele lui individuale, cu intensități și manifestări diferite. Suferința măsoară cel mai bine intensitatea existenței, a faptului că trăim o traumă aproape incommunicabilă. În suferință, avem privilegiul și pedeapsa unicității. „Suferinței îi datorăm mai mult pentru înțelegerea lumii, decît entuziasmului” (Cioran). Meritul omului e acela că a ridicat durerea la rang de su-

ferință. Poate suferi chiar și fără nici o durere, fără nici un motiv. Poate suferi pentru faptul că există, după cum poate suferi anticipat pentru inexistența sa viitoare. Produs ratat al creației, omul este compromisul făcut între divin și demonic. Pendularea între sfințenie și damnare atestă hazardul creațional. Nedesăvîrșirea i-a fost suplinită cu aspirații, efemeritatea cu tînjiri după abulice eternități. Numai o viață fără sens trebuie pre-destinată nemuririi, veșniciei care nu rezolvă nimic. Acolo unde clipa nu poate face nimic, nici veșnicia nu poate. Căci ele se hrănesc din aceeași imposibilitate – moartea nu ne poate naște într-o altă viață. Ea ne poate naște doar în ceea ce nu am fost. Clipa – iluzia prin care timpul se scurge în fantasma eternității. Omul – un nimic predicativ crucificat pe absoluturi.

*

De la o vreme, mă interesează nu ce mai fac oamenii, ci, mai degrabă, ce mai fac copacii, ierburile, pietrele. Ce mai spun în mușenia lor înțeleaptă, cum anulează timpul printr-o pasivitate nelumească. Îmi vine să-mi ridic pălăria în fața unui fir de iarbă.

*

Moartea cuiva apropiat dărimă în tine ziduri care nu știai că există. Ziduri care te lasă tot mai vulnerabil, tot mai expus în bătaia celor patru zări ale morții. Rămas singur, abia mai ai resurse vitale cu care să poți sfîrși în propriile iluzii. Pleci doar în eternitatea absenței tale. Poate că era mai bine să ne naștem direct bătrîni, iar trecerea timpului să ne apropie de copilărie. Căci, în fața copilăriei, chiar și moartea ar trebui să se sfiască, să se apropie cu o timiditate vinovată.

*

Cad toamne în priviri tot mai veștejite, frunze bat tîrziu în timpanele pămîntului, vîntul își trimite ultimii mesageri. Cîțiva pași măsoară alene înserarea, umbrele care ne trec de mină printre mormintele proaspăt crescute. Noaptea care ne caută în clipele părăsite. Clipele care ne caută în nopțile pustii. Toate acele mîini care flutură în alte respirații. Cad toamne peste ochii închiși cu degete de brumă. Peste oasele din care nu s-a scurs tot somnul. Peste pămîntul care miroase a cer proaspăt arat.

*

Filosofia trebuie să ne învețe doar să cădem pe gînduri. Restul trebuie lăsat pe mîna exersată a poeziei... Filosofia are datoria de a gîndi fără nici o obligație. „Căci problemele filosofice apar atunci cînd limbajul *sărbătorește*” (L. Wittgenstein).

Bogdan Teodorescu și romanul palimpsest

Maria VAIDA

Profesorul Bogdan Teodorescu este autorul mai multor volume de proză, începând din anul 1991, când publică romanul *Copiii teribili nu învață istoria*, apoi, în 2001, *Spada*, în 2005 *Dacic Parc*, în 2010 *Băieți aproape buni*. Între timp publică două cărți minunate de călătorii, iar în 2016 apare romanul *Libertate*, Ed. Cartea Românească, București, 2016. Volumul suprapune imaginea unor personaje diametral opuse, legate prin personajul principal Sonia Craiu, dar și prin conceptul de libertate, văzută ca o necesitate bine înțeleasă, de unde și titlul romanului. Personajului principal i se răpește această libertate, fără drept de apel, fiind părăsită, pe rând, de toți prietenii, de soț și de rude, cu excepția unui jurnalist, fost și el mazilit, cândva, Mario Popescu, personaj preocupat de aflarea adevărului, un adevărat cavaler, care salvează onoarea Soniei, deși prea târziu și aproape în zadar, după ce viața mai multor personaje a fost bulversată, relațiile familiale și sociale distruse. Autorul ne poartă prin labirintul minciunii, al trădării, al prefăcătoriei din societatea românească de azi, arătând ce preț poate să fie pus pe sinceritate, dacă ne confesăm cui nu trebuie, sau cum nu trebuie, cât de ușor poate fi manipulat adevărul, cât de relative sunt aceste concepte: prietenie, rudenie, libertate, fidelitate, iubire. Filă cu filă, autorul dezvăluie, din perspective multiple, caracterul Soniei Craiu, o femeie frumoasă, inteligentă, serioasă, fidelă, dorită de mulți bărbați, dar îndrăgostită doar de soțul ei, Dan. Căderea ei în abisul trădării este ca o rătăcire într-o gaură neagră din universul propriei existențe: Sonia își pierde soțul, fiul, familia, prietenii, însuși sensul existenței, din cauze care ne sunt dezvăluite cu măiestrie doar la final, când era prea târziu pentru eroină. Recentul roman al scriitorului Bogdan Teodorescu este o carte valoroasă, apreciată de confrăți și de critici, pentru că: „Aici avem toate datele pentru o carte de succes: acțiune palpitantă, suspans, personaj

je puternice care-și prezintă hotărâte punctele de vedere, ironie și un final neașteptat. Dar este mai mult decât o narațiune antrenantă. Există un plan de profunzime tulburător, o privire în abisul unei societăți întocmite greșit, imprevizibilă, capabilă să distrugă vieți cu un cinism absolut” (Horea Gârbea).

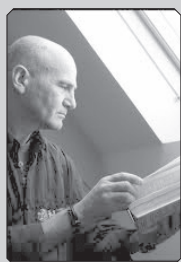
Prin tehnicile narative specifice comunicării, unde autorul nostru este specialist, scriitorul demontează mitul vieții împlinite ca iluzie, pune față în față oameni cunoscuți, care să-și afirme adevărul referitor la întâmplările din viața Soniei peste care trece tăvălugul minciunii și mistificării, lăsând vraiste tot ce era frumos înainte, pentru că viața femeii se divide între cea dinainte de apariția romanului lui Sorin Bratu, de fapt Sorel Bratosin, securist, specializat în interceptări ilegale și perioada de după, în care Sonia își pierde sensul vieții, devenind umbra celei care a fost. Ca într-un palimpsest, ni se relevă perspectivele relativității: adevărul e relativ, libertatea e relativă, drepturile omului sunt călcate în picioare, viețile oamenilor sunt distruse de un sistem plătit din banii noștri. Vulnerabilitatea oamenilor este o realitate, nepăsarea față de problemele celuilalt e o formă a egoismului nostru, dar scriitorul dovedește că există și persoane cărora le pasă, iar profesorul Bogdan Teodorescu este o astfel de persoană. Indirect, prin tehnici narative specifice jurnalismului, autorul dezvăluie adevărul prim, pluriperspectivismul fiind predominant, lumea e văzută ca într-o oglindă, nu purtată de-a lungul unui drum, ci de-a lungul unei vieți, prezentând mărirea și decăderea ei. Sonia este văzută ca o târfă, cică s-ar fi culcat cu 27 de bărbați, deși s-a căsătorit fată mare, soțul ei fiind și primul bărbat din viața sa, pe care îl iubea, în pofida cumnatei sale, cea faină și grasă, a soacrei sale boieroica, a altor bărbați care o priveau cu jind, a prietenelor care o invidiau pentru frumusețea ei netrucată,

pentru firescul și succesul ei profesional. Confesiunea, prin stilul indirect liber, prin cel direct ori indirect, marchează câteva borne esențiale în aflarea adevărului, după cum are grijă autorul romanului, pe model călinescian, am zice, deoarece el o așază pe Sonia în lumina reflectoarelor privirii și gândirii celorlalți, ea se oglindește în cioburile unei oglinzi sparte, iar disprețul nemeritat se răsfrânge asupra frumoasei femei ca valurile unui râu plin de noroi. Cât de amplă este manipularea se poate vedea și din renunțarea Soniei, ea nu mai poate lupta cu morile de vânt, pentru că acestea chiar sunt uriași; până și sora ei, confesoarea și prietena ei cea mai bună își pierde încrederea, considerând că a mințit-o. Abia în final, cititorul află care este cauza atâtor asemănări ale personajului cu felul de a fi al Soniei: înregistrările ilegale i-au permis scriitorului securist să creeze similitudini comportamentale, iar comunicarea telefonică excesivă a ei cu Lori, sora și confesorul ei, aduc momente din viața femeii în lumina publicului cititor; consecința este oprobiul public, deși femeia era nevinovată. Prin tot hățișul firelor narrative, cu inserția și memoria involuntară, fire care se adună ghem în final, răzbate capacitatea sau abilitatea scriitorului de a crea suspansul,

iar lectorul stă uneori cu sufletul la gură, așteptând dezvăluirea tainei: atât să fie de imorală Sonia Craiu, încât nimeni, nici prietenele, nici soțul, nici sora ei n-o cunoaște!?

Scriitorului nostru îi pasă: „Chiar dacă Sonia e nimeni și fostul ei soț e nimeni, și, mai mult ca sigur, copilul lor, cum l-o fi chemând, e nimeni, mie îmi pasă că toată existența lor a fost făcută bucăți de un securist ajutat de alți securiști, pe care noi îi lăsăm să se joace de-a Dumnezeu. Înțelegeți? Îmi pasă că Sonia a ajuns, de furie și de disperare să se comporte ca o nebună, îmi pasă că fostul ei soț suferă în tăcere și nu-și găsește locul în propria lui viață, îmi pasă că băiatul lor va crește crezând că maică-sa era o cocotă și îmi pasă, mai ales, că nu e nimic de făcut să repari situația asta” (p. 241). Chiar dacă finalul (intuit logic de mine care am trăit în vremea comunismului) și dezvăluirile de la proces nu-i mai folosesc Soniei, el ne dă nouă, lectori inocenți, o speranță de mai bine, ne redă convingerea că nu suntem singuri și că se va găsi întotdeauna cineva să ne apere dezinteresat, în numele adevărului și al libertății, în numele omeniei. Mulțumim, domnule profesor, pentru lecția de viață!

Singurătatea femeilor

Alexandru JURCAN

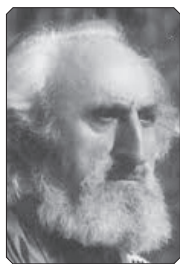
Regizorul polonez Tomasz Wasilewski a realizat în 2016 un film cutremurător: *Statele unite ale iubirii*, în care joacă Marta Nieradkiewicz, Magdalena Cielecka, Julia Kijowska etc. Suntem în Polonia din 1990, într-o lume ce se vrea nouă, însă atmosfera e corozivă, sufocantă. O lume debusolată, în cădere liberă, într-o derută a blocurilor reci, cenușii. Lipsa comunicării e flagrantă. Cele două femei se salutau de șase ani pe palier, fără să-și vorbească. Iubirea e sacrificată de porniri carnale efemere. Nuditatea ca metaforă. Violența se înscrie în vidul noncomunicării.

Un merit incontestabil îl are imaginea semnată de al nostru Oleg Mutu, care realizează o distanțare prin imagini reci, printr-o stilistică elaborată ce-i este proprie și inconfundabilă. Singurătatea purulentă a femeilor domină filmul. Marasmul reînnoirii cu casete video închiriate, cu exerciții de revigorare în piscine, cu slujbe religioase prelungi ori săli profesionale îmbâcsite de fum, nu poate gestiona fragilitatea sufletelor. Noaptea cade grea peste blocurile înghesuie, cu geamuri slab luminate, iar femeile

sunt filmate din spate, într-un mers ostil, de parcă pe umerii lor tronează un destin anchilozat.

În sfârșit, femeia în vârstă recurge la un șiretlic prin care s-o abordeze pe vecina tânără, iar când o invită la cină, sumedenia de canari invadează masa. În ciuda păsărilor, colții singurătății rod implacabil. Fata cea frumoasă cade pradă fotografului pervers, care se masturbează peste corpul ei adormit și beat. Totuși, funcționează o solidaritate feminină, atunci când vecina cu păsările vine și-i spală trupul pângărit, după care se duce acasă și stă goală pe pat, așa dizgrațioasă și disperată, în timp ce fata s-a trezit și vomează zgomotos. Trupuri dezbrăcate de speranțe, dar dornice să se arate în tot adevărul interior. Directoarea unei școli se întâlnește sporadic cu medicul vădov, neștiind cum să-l mai rețină, iar o femeie căsătorită are fantasme cu preotul cel tânăr. Regizorul construiește un filon axial și se distanțează de personaje, fără vreo empatie afișată. Film emblematic pentru țările ieșite din comunism, care vor totul, într-o lipsă acută de duranță.

Gândirea: lumină și pervertire *

Frithjof SCHUON

Ar trebui să i se restituie cuvântului „filozofie” semnificația sa originară: filozofia – „iubirea de înțelepciune” – este știința tuturor principiilor fundamentale; această știință operează cu intuiția, care „percepe”, și nu doar cu rațiunea, care „conclude”. Subiectiv vorbind, esența filozofiei este certitudinea; pentru moderni, dimpotrivă, esența filozofiei este îndoiala: filozoful este recunoscut ca raționând fără nicio premisă (*voraussetzungsloses Denken*), ca și cum această condiție n-ar fi ea însăși o idee preconcepțuită; avem contradicția clasică a oricărui relativism: pune la îndoială tot, cu excepția îndoielii¹.

Soluția problemei cunoașterii – dacă există o problemă – nu poate fi acest suicid intelectual reprezentat de promovarea îndoielii, ci dimpotrivă, recursul la o sursă de certitudine ce transcende mecanismul mental, această sursă – singura, de altfel – fiind Intellectul sau Inteligența în sine. Așa-zisul „secol al luminilor”, nici măcar nu-i bănuia existența; tot ce putea oferi Intelectul – de la Pitagora până la scolastici – nu era pentru enciclopediști decât dogmatism naiv, chiar „obscurantism”. Paradoxal, cultul rațiunii a sfârșit în acest infraraționalism – sau în acest „ezoterism al stupideniei” – care este existențialismul sub toate formele sale, constând în înlocuirea iluzorie a inteligenței cu „existența”.

Unii au crezut că pot înlocui premisa gândirii cu acest element arbitrar, empiric și cu totul subiectiv reprezentat de „personalitatea” celui ce gândește, ceea ce înseamnă chiar distrugerea noțiunii de adevăr și, în consecință, renunțarea la filozofie. Cu cât gândirea vrea să fie mai „concretă”, cu atât devine mai pervertită; asta a început cu empirismul, primul pas spre disoluția spiritului; se caută originalitatea, sacrificându-se adevărul².

Sofiștii, cu Protagoras în frunte, sunt adevărații precursori ai gândirii moderne; ei sunt „gânditorii” propriu-ziși, în sensul că s-au limitat să raționeze, fără a-i preocupa să „perceapă” și să țină seama de ceea ce „este”. E greșit să se vadă în Socrate, Platon și Aristotel părinții raționalismului sau, în general, ai gândirii moderne; fără îndoială, ei raționau – Șankara și Rāmānuja, la fel – însă n-au spus niciodată că raționamentul este „alfa și omega” inteligenței și adevărului, nici *a fortiori* că experiențele sau gusturile noastre determină gândirea și primează în fața intuiției intelectuale și a logicii, *quod absit*.

Pe scurt, filozofia modernă este codificarea unei infirmități dobândite; atrofia intelectuală a omului,

marcată prin „cădere”, a avut drept consecință o hipertrofie a inteligenței practice, de unde, în cele din urmă, explozia științelor practice și apariția unor pseudo-științe precum psihologia și sociologia³.

Oricum, trebuie să recunoaștem că raționalismul beneficiază de unele circumstanțe atenuante în fața religiei, în măsura în care se face purtătorul de cuvânt al nevoilor legitime de cauzalitate pe care le suscită anumite dogme, cel puțin când sunt luate în literă cum o cere teologia⁴. În mod general, e evident că un raționalist poate avea dreptate pe planul observațiilor și experiențelor; omul nu este un sistem închis, deși poate încerca să fie. Însă chiar lăsând la o parte orice discuție despre raționalism și dogmatism, nu i se poate reproșa nimănui că este scandalizat de nebuniile și crimele comise în numele religiei, ori chiar numai de contradicțiile între diferitele crezuri; totuși, ororile nefiind apanajul religiei – predicatorii „zeiței rațiunii” o dovedesc – trebuie să ne oprim la constatarea că excesele și abuzurile sunt în natura umană. Dacă e absurd și șocant ca crimele să fie puse pe seama Sfântului Spirit, nu e mai puțin ilogic și scandalos ca ele să fie comise la adăpostul unui ideal de raționalitate și justiție.

Trebuie să se țină seama aici de magia otrăvitoare a erorii, fie în cadru religios sau lumesc; această magie poate afecta chiar oameni superiori: *errare humanum est*. Fără îndoială, „scopul sfințește mijloacele”, dar cu condiția ca mijloacele să nu degradeze scopul!

Ceea ce caracterizează, printre altele, spiritul raționalist, e un spirit critic retrospectiv, nu prospectiv; psihoza „civilizației” și a „progresului” o demonstrează cu prisosință. În mod evident, simțul critic este un bine necesar, dar el necesită un context spiritual care să-l justifice și să-l proporționeze.

Nu e nimic surprinzător în faptul că estetica raționalistilor nu admite decât arta Antichității clasice, care a inspirat de fapt Renașterea, apoi lumea enciclopediștilor, Revoluția franceză și, pe scară largă, întreg secolul XIX; or această artă – pe care de altfel Platon

nu o aprecia – frapează prin amestecul său de raționalitate și pasiune senzuală: arhitectura sa are ceva rece și sărac – spiritualmente vorbind – iar statuilor sale le lipsește total transparența metafizică și, astfel, profunzimea contemplativă⁵. Asta e tot ce-și pot dori raționaliștii inveterați.

După cum spuneam mai sus, un raționalist poate avea dreptate, omul nefiind un sistem închis. Într-adevăr, se întâlnesc în filozofia modernă idei valabile, deși contextul lor general le compromite și le alterează. Astfel, „imperativul categoric” nu înseamnă mare lucru din partea unui gânditor care neagă metafizica și, odată cu ea, cauzele transcendente ale principiilor morale, și care ignoră că moralitatea intrinsecă este înainte de toate conformitatea noastră cu natura Ființei.

*

Privitor la impasurile teologiei – la care necredincioșii au dreptul să fie sensibili – trebuie să recurgem la metafizică pentru a elucida fondul problemei. Aparentele „absurdități” pe care le implică anumite formulări se explică, înainte de toate, prin tendința voluntaristă și simplificatoare inerentă pietății monoteiste, de unde *apriori* reducerea misterelor supreme – ce țin de Principiul divin suprapersonal – la Principiul divin personal. Aceasta este distincția între Supra-Ființă și Ființă, ori între „Divinitate” și „Dumnezeu” (*Gottheit* și *Gott*) în termeni eckhartieni; sau, în termeni vedantini: între *Brahma* „suprem” (*Para-Brahma*) și *Brahma* „non-suprem” (*Apara-Brahma*). Or, în teologia semitică monoteistă, Dumnezeu personal nu este conceput ca proiecția Absolutului pur; dimpotrivă, în măsura în care apare aici, Absolutul pur este considerat ca Esența acestui Absolut, deja relativ, reprezentat de Dumnezeu personal, mereu evidențiat și situat în centru și la înălțime. Rezultă de aici dificultăți grave din punctul de vedere al logicii lucrurilor, însă „imperceptibile” din punctul de vedere al credinței și iubirii de Dumnezeu: astfel, Atot-Possibilitatea și Atot-Puterea aparțin în realitate Supra-Ființei; ele nu-i aparțin Ființei decât prin participare și într-un mod relativ și unilateral, fapt ce exonerează Principiul-Ființă de o anumită „responsabilitate” cosmologică.

Vorbind, mai sus, de „absurdități” aparente, aveam în vedere în special ideea unui Dumnezeu simultan

infinat de puternic și infinit de bun care a creat o lume plină de imperfecțiuni și de calamități, inclusiv un Infern veșnic; doar metafizica poate rezolva aceste enigme pe care credința le impune credinciosului, care le acceptă pentru că-l acceptă pe Dumnezeu, nu din naivitate, ci grație unui anumit instinct al esențialului și supranaturalului. Tocmai pierderea acestui instinct a permis apariția și răspândirea raționalismului; slăbind evlavia, impietatea putea să se afirme. Dacă, pe de o parte, lumea credinței implică, incontestabil, naivitatea, lumea rațiunii te lipsește total de intuiție intelectuală și spirituală, lucru mult mai grav, însemnând pierderea sacrului și moartea spiritului.

În loc să discute inutil despre ce „vrea” sau „nu vrea” Dumnezeu, teologii răspund cu seninătate, în mod îndreptățit, printr-o renunțare la neacceptare: cine ești tu, omule, de vrei să pătrunzi motivațiile Creatorului tău? Dumnezeu este de neînțeles și la fel este și voia sa; ceea ce, din punctul de vedere al măiei terestre, e strict adevărat, singurul adevăr pe care umanitatea căreia i se adresează Mesajul religios ar fi capabilă să-l asimileze cu folos. Asimilare mai mult morală decât intelectuală; nu li se predică platonismul păcătoșilor în pericol de pierzanie, pentru care realitatea este lumea „așa cum este”.

Se poate vedea asta din ceea ce am spus: nu intenționăm să insinuăm că religia ar trebui să fie altceva decât este. Religiiile n-au de ales: sciziunea, la omul de rând al „vârstei de fier”, între Intellect și o inteligență extrovertită și superficială, le obligă să-i trateze pe adulți ca pe niște copii, sub amenințarea ineficacității psihologice, morale și sociale. Dimpotrivă, ideologiile profane îi tratează ca adulți pe oamenii ajunși aproape iresponsabili prin pasiunile și iluziile lor, altfel spus îi incită să se joace cu focul, cu rezultatele sinistre ușor observabile în epoca noastră. În exoterismul religios, eficacitatea ține uneori loc de adevăr, și pe bună dreptate, dată fiind natura oamenilor cărora i se adresează; cu alte cuvinte: pentru teologul voluntarist și moralist, e adevărat ceea ce are un rezultat bun; pentru metafizician, din contră, e eficace ceea ce este adevărat; „nu există lege superioară adevărului”. Însă nu toți oamenii sunt „pneumatici”, iar societățile trebuie echilibrate și sufletele salvate așa cum se poate.

Pe de o parte, e evident că gnoza are dreptul la existență; pe de altă parte, e la fel de evident că teologii o văd cu ochi răi. Mai întâi, partizanii „credinței” reduc inteligența la rațiune, apoi acuză inteligența de

„orgoliu intelectual” – o contradicție *in terminis* – de vreme ce-și urmează imperativele propriei naturi. Raționaliștii fac tocmai invers, reproșând gnozei că înlocuiește inteligența cu un dogmatism gratuit și o mistică irațională.

Însă raționaliștii și fideiștii nu sunt singurii adversari ai Sophiei Perennis: un alt opozant – puțin neașteptat – e cel ce ar putea fi numit „realizaționismul” sau „extatismul”, adică prejudecata mistică – destul de răspândită în India – care ar vrea să nu existe decât „realizarea” sau „stările” care se bazează pe spiritualitate. Partizanii acestei opinii opun „raționamentului inutil” „realizarea concretă”, imaginându-și, cu prea mare ușurință, că odată cu extazul se dobândește totul; ei uită că fără doctrine – începând cu Vedânta! – nici măcar nu ar exista; și ajung de asemenea să piardă din vedere că o realizare subiectivă – fondată pe ideea „Sinelui” imanent – are mare nevoie de elementul obiectiv al Harului Dumnezeuului personal, fără a uita de sprijinul Tradiției.

Trebuie să menționăm aici existența unor maeștri falși care, moștenitori ai ocultismului și inspirați de „realizaționism” și psihanaliză, încearcă să inventeze infirmități neplauzibile pentru a născoci remedii bizare. Surprinzător e faptul că ei găsesc mereu creduli, chiar printre așa-zișii „intelectuali”; asta pentru că aceste inovații vin să umple un gol, care n-ar fi trebuit să se producă niciodată. În toate aceste „metode”, punctul de plecare este o falsă imagine a omului; scopul lor este dezvoltarea unor „puteri latente” – precum „clarviziunea” anumitor ocultiști – sau a unei „personalități deschise” sau „libere”. Din moment ce un asemenea ideal nu există – mai ales că premiza este imaginară – rezultatul acestei aventuri nu poate fi decât o pervertire; aceasta este contrapartea unui raționalism suprasaturat – dus la extrema sa limită – și anume un agnosticism lipsit de orice imaginație.

*

La rigoare, nu există decât o singură filozofie, Sophia Perennis; ea este de asemenea – considerată în integralitatea sa – singura religie. Sophia are două posibile origini, una intemporală și una temporală: prima este „verticală” și discontinuă, a doua „orizontală” și continuă; altfel spus, prima este precum ploaia, care poate cădea din cer în orice moment; a doua este ca un râu ce izvorăște dintr-o sursă. Cele două moduri

se întâlnesc și se combină: Revelația metafizică actualizează facultatea intelectuală, iar aceasta, odată trezită, generează inteliecția spontană și independentă.

Dialectica Sophiei Perennis nu este „silogistică”, ci „descriptivă”, afirmațiile nefiind produsul unei „dovezi” reale sau imaginare, deși ele pot utiliza probe – reale în acest caz – cu titlu de „ilustrare” și din grija pentru claritate și inteligibilitate. Însă, înainte de orice, limbajul Sophiei este simbolismul, sub toate formele sale; de aceea, deschiderea la mesajul simbolurilor este un dar al omului primordial și al moștenitorilor săi din orice epocă... *Spiritus ubi vult spirat*. Unul dintre paradoxurile epocii noastre e faptul că ezoterismul, discret prin forța împrejurărilor, se vede obligat să se manifeste la lumina zilei, pentru simplul motiv că nu există un alt remediu la confuziile timpului nostru; căci, după cum spun cabaliștii, „e mai bine ca Înțelepciunea să fie devoalată, decât uitată”.

Traducere de Daniel HOBLEA

* Primul capitol din volumul *La Transfiguration de l'Homme, L'Âge d'Homme*, Paris, 1995.

1 Pentru Kant, intuiția intelectuală – din care nu înțelegea primul cuvânt – este o manipulare frauduloasă (*Erschleichen*), ceea ce discreditează moral intelectualitatea autentică.

2 Aici n-ar trebui să se vorbească de „filozofie”, ci de „mizozofie”. Acest termen a fost aplicat, cu îndreptățire, unor ideologii paranoide din secolul XIX, el nepierzându-și câtuși de puțin actualitatea.

3 În secolul XIX, dorința de a împăca credința cu rațiunea sau spiritul religios cu știința, s-a manifestat sub forma ocultismului, care, în ciuda fanteziilor sale, a avut unele merite, fie și numai prin opoziția sa față de materialism și față de superficialitatea religioasă.

4 Au existat „voci ale înțelepciunii” – nu sceptice, ci pozitive și constructive – din partea credincioșilor înșiși, în cadrul scolasticii și Renașterii, de asemenea în cadrul Reformei, la vechii teozofi, de pildă.

5 Există în arta greacă două erori sau două limitări: arhitectura exprimă omul rațional opunându-se victorios naturii virgine; statuile înlocuiesc miracolul frumuseții profunde și al vieții printr-o frumusețe mai mult sau mai puțin superficială și prin marmură.

Aspecte ludice ale artei populare din Sălaj și ale spiritului creator feminin

VARGA István Attila

1. Context

Coordonatele geografice ale Sălajului sunt stabilite ca fiind: „în sens original și mai restrâns Szilfásvidék, în înțelesul de zonă aflată pe râul Sălajului. Dar o poezie a lui Ilosfai Selymes Péter, învățător prin 1570 la Kusaly (Coșeu), dovedește că din regiunea Sălajului făcea parte și ținutul învecinat, Tövishát, deci toată depresiunea dintre munții Meseș și Bükk”; adică, încă de atunci, pe lângă comitatul Crasnei, îl cuprindea și pe cel al Solnocului de Mijloc¹. Climatului și solul erau favorabile, locuitorii zonei ocupându-se în general cu agricultura și horticultura. În secolele XVI-XVII, satele erau încă înconjurată de păduri; ele erau în proprietatea comitelui, iar țăranilor li se oferea strictul necesar². Treptat, pădurile se răresc, populația, cu mici excepții, devenind una agricolă. Țăranul nu era nevoit să se preocupe de meșteșugărit, fiindcă, din surplusul obținut, putea procura cele necesare³; prin urmare, centrele meșteșugărești erau mai puține decât în alte zone (în Țara Călatei, de pildă).

Satele locuite predominant de o populație maghiară au trecut, în sec. XVI-XVII, la calvinism, dar biserica catolică și-a păstrat influența, prin unele centre și anumiți principii. Începând cu sec. XVI-XVII e amintită și o populație românească, aflată în creștere, mai ales după răzirea populației maghiare cauzată de unele distrugerii. Din secolul XVIII apar și unele sate germanofone⁴; în același secol începe și o mutare a populației secuiești, cele mai recente documente care o atestă fiind din 1764⁵.

În plus față de Țara Călatei, care este o regiune închisă, Sălajul este deschis spre influențele primite dinspre Alföld. Această complexitate etnică și confesională nu-i conferă o mentalitate specifică; în schimb, profilul economico-profesional al Sălajului îi determină mentalitatea proprie unei societăți agrare.

2. Câteva aspecte ale artei populare din Sălaj

Soba este considerată cel mai vechi element dintr-o casă. Colțul interior al camerei, unde țăranii își petreceau majoritatea timpului și unde primeau musafiri, era ocupat de această sobă, specifică pentru casele maghiare din zona etnografică a Sălajului; chiar și la începutul secolului trecut astfel de sobe erau specifice zonei, pe când teracotele au început să se răspândească, doar din acest secol, dinspre Zalău și Deja. Această sobă tradițională avea dimensiuni de aproximativ 1,7-2 m x 1-1,5 m și o înălțime de 0,4-0,5 m, la care se mai adăuga o parte superioară. Era realizată din

nuiele țesute, date cu lut pe dinăuntru și pe dinafară. Astfel a primit un aspect simplu, comun, cu o culoare monocromă, în unele părți mai afumată, iar în altele mai curată, mai deschisă⁶. (Forma nu o mai descriu, fiindcă se poate vedea în ilustrație.)

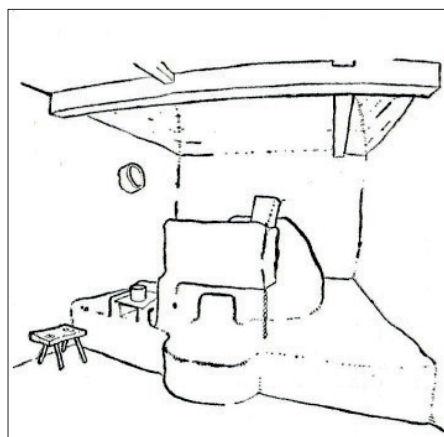

Fig. 1. Ilustrația sobei

De asemenea, soba era un important centru al vieții familiale, fiind privită cu respect, iar păstrătorii, protectorii acesteia erau femeile. Poate și din această cauză ea era decorată de adolescente, în casele unde existau, ori de femei mai în vârstă; în cazul în care apărea o noră, această responsabilitate trecea la ea. Se accepta ideea că aspectul ei simplu și comun a rezultat din decorare⁷, care se aplica, în general, de două ori pe an. Într-adevăr decorul era unul simplu, având și un scop utilitar; de aceea, se poate observa că zonele mai afumate erau decorate mai simplu, în timp ce zonele care nu se afumau erau văruiate în alb și se aplica decor în roșu, verde și chiar albastru. Se presupune existența, la origini, a unui decor geometric, păstrat

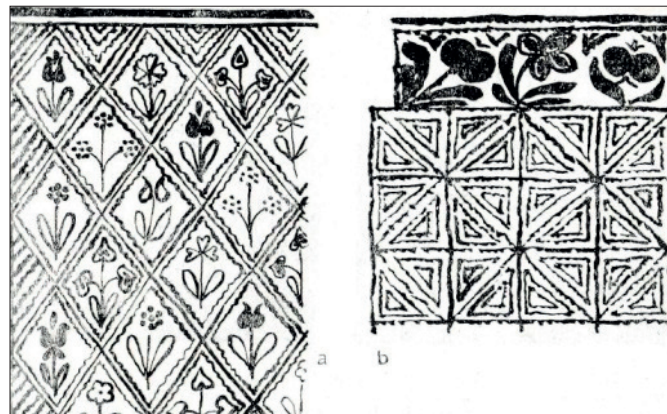

Fig. 2. Un exemplu de decor

și realizat de femeile mai în vârstă, dar după Primul Război Mondial, fetele mai tinere încep să aplice și un decor vegetal. Aplicarea acestuia se putea realiza prin șabloane, prin care se imprimau lalele, trandafiri etc., ori prin desen cu mâna liberă. Această din urmă tehnică era practică mai ales în satele unde existau centre de olărit⁸.

În Sălaj, meșteșugurile erau mai rar practicate de bărbați, atât din cauza lipsei materiilor prime, la început, cât și a profilului de agricultor, în secolul trecut. Așa cum am văzut și în introducere, ei nu mai trebuiau să se ocupe de producerea mobilierului sau a altor obiecte necesare vieții cotidiene, fiindcă le puteau achiziționa. Însă, cu toate acestea, feciorii maghiari din zonă realizau anumite daruri, frumos decorate. La început, în epoca pre-contemporană, ei erau cei care realizau și aplicau decorul la acestea, prin munca lor proprie. Însă alții, mai înstăriți, le comandau de la meșteșugari, acest model fiind preluat astăzi și de ceilalți⁹. Aceste daruri, obiecte de uz casnic, nu ne preocupă în acest studiu pentru funcția lor, ci pentru decor, fiindcă după căsătorie, deci după așa-zisa maturizare, bărbații nu mai au astfel de preocupări artistice.

3. Caracterul ludic al acestei creații populare.

Henri Delacroix pornește cu următoarea teză pentru a compara jocul cu arta: „Pot fi scoase fără dificultate în evidență câteva trăsături prin care arta se înrudește cu jocul. Ambele scapă de sub constrângerea realului și a vieții cotidiene. Artistul își creează o lume și o domină, ca și copilul care se joacă”¹⁰. Dar chiar și autorul considera că sunt mai multe similitudini, dintre care le prezint doar pe cele aplicabile la arta populară prezentată mai sus.

În primul rând, prin decor se încearcă redarea lumii¹¹ sau a unora dintre elementele ei. Dar această reprezentare se face într-un mod simbolic, fiind asemănătoare desenelor realizate de copii: la fel ca ei, aceste persoane se mulțumesc cu un simplu indiciu, pe care îl iau drept obiectul însuși¹². Acest factor nici nu ne poate surprinde, deoarece, din studiul de caz, s-a putut observa că autorii și creatorii erau în general fete și băieți. În al doilea rând, această artă creată în principal de fete, femei, dar și de băieți, este orientată mai cu seamă spre prezent și viitor¹³, în opoziție cu arta cultă, care este orientată spre trecut și, în unele cazuri, spre prezent. Orientarea spre viitor se datorează dorinței de a satisface marile teme ale vieții, pe care Henri Delacroix le-a văzut în afirmarea și exhibarea de sine, complezența față de sine, în teme altruiste, în iubire și conflict¹⁴. În ceea ce privește afirmarea și exhibarea de sine, împreună cu căutarea iubirii, ele sunt principalele scopuri pentru un adolescent, respectiv o adolescentă; dar asupra acestei situații ne vom exprima în altă parte.

Ultima trăsătură comună între arta populară și joc e aceea că, atât pentru artistul popular, cât și pentru

copil, importantă este atingerea scopului și nu obiectul creat¹⁵. Această caracteristică face o diferențiere fundamentală între arta populară și cea cultă, în arta populară ceea ce contează este momentul creației, manifestare ludică, pe când în arta cultă, momentul creației este important doar pentru realizarea operei de artă. Până la urmă, opera este cea care păstrează adevărata valoare, prin mesajul, respectiv trăirea transmise.

În final, după așezarea într-un context și analiza unor opere de artă populară, pe care le-am situat în sfera ludicului (datorită acelor similitudini pe care le-am regăsit atât în creația prezentată, cât și în aspectele jocului), ne vom opri puțin asupra unui alt aspect. În vreme ce bărbații din Sălaj au abandonat această creație artistico-ludică, femeile, prin întreținerea sobei și prin crearea de cusături, continuau să lase loc în viața lor acestei activități, prin materializare artistică, dar ideea și motivația sunt ludice. Elementul specific feminin și spiritul său caracterizează această activitate, caracterul ludic putând fi ușor de recunoscut în operele de artă create de femei, ori în anumite trăsături psihice ale lor. Nu e cazul, desigur, ca acest aspect să fie înțeles drept unul negativ, dimpotrivă, el este pozitiv, oferind vieții o atmosferă de prospețime și făcând posibilă legătura între lumea reală și cea ireală.

Lista ilustrațiilor :

1. Fig. 1. Ilustrația sobei. Sursă: Dr. Kós Károly, „Lakoház, lakoházbelső”, în Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, Dr. Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet*, Kriterion, București, 1974, p. 29.

2. Fig. 2. Un exemplu de decor. Sursă: Dr. Kós Károly, „Lakoház, lakoházbelső”, în Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, Dr. Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet*, Kriterion, București, 1974, p. 33.

1 Dr. Kós Károly, „Bevezetés”, în Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, Dr. Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet*, Kriterion, București, 1974, p. 6.

2 Dr. Kós Károly, „Lakoház, lakoházbelső”, în Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, Dr. Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet*, Kriterion, București, 1974, p. 11.

3 *Ibidem*, pp. 39-40.

4 <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szilágyság.html>.

5 László Géza, *A Zilhavidéki nyelvjárás*, Atheneum, Budapest, 1899, p. 3.

6 Dr. Kós Károly, „Lakoház, lakoházbelső”, în Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, Dr. Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet*, Kriterion, București, 1974, pp. 27-29.

7 Poate decorul a fost aplicat și din dorința de a imita teracotele, dar eu consider mai relevant faptul că și aceste tinere fete, femei, aveau nevoie de a crea, de a da viață simbolic.

8 *Ibidem*, pp. 33-34.

9 Dr. Kós Károly, „Szerelem és halál a szilágysági népművészetben”, în Dr. Kós Károly, *Népélet és néphagyomány. Tíz tanulmány*, Kriterion, București, 1972, pp. 209-237.

10 Henri Delacroix, *Psihologia artei*, Ed. Meridiane, București, 1983, p. 17.

11 *Ibidem*, pp. 19-20.

12 *Ibidem*, p. 41.

13 *Ibidem*, p. 22.

14 *Ibidem*, p. 26.

15 *Ibidem*, p. 52.

Istorioare cu mătuși

Iulian DĂMĂCUȘ

Cum nu mă hotăram să închei călătoria din *Sudul cu humor*, mi-am propus un răgaz de-o carte în București... În cel de demult, care se nimeri a fi povestit în „Gazeta municipală” de un anume domn **Caselli**. Nu știu de ce mi-oi fi închipuit că printre bucureștenii rămași nemăcelăriți pe timpul Zaveriei, s-or mai găsi (vor fi rămas) cițiva viitori mitici dispuși să mai plezanteze, printre episoadele frământate ale cărții. N-am prea găsit. Noroc numai că pe „Planeta București” au viețuit și o seamă de *mătuși fabuloase*, chipuri nemurite humoristic într-o elegantă și subțire carte, editată de „Vremea” în 2013. Într-o societate „inventariată” dintr-o suflare „Tante Zoe...” la p. 117: „mătuși bătrâne alungate de prin conace, nași impozanți depozitați de gradele militare sau de slujbele înalte, unchi-prelați cocărjați, care executaseră stagiul obligatoriu la Canal sau la pușcărie, verișoare poliglote cu licențe luate magna cum laudae și verișori cu doctorate la Bonn și Sorbona, prestând cu toții munci necalificate prin fabrici și uzine, bunicuțe foste doamne de onoare ale reginei, actualmente încadrate la categoria parazitați sociali și muritoare de foame (...)”, faună sugestivă pentru anii de după al Doilea Război Mondial, pe când la orizont de-abia se profila conturul omului nou... Numai politicienii se pare că au rămas neschimbați pentru că și-n interbelic, aceștia erau înzestrați cu „abilitatea de a-și face prieteni utili, și de a-i abandona de îndată ce-și pierd utilitatea (...)” (p. 75).

Dar așa cum englezii își au mătușile lor: „*La drum cu mătușă-mea* e singura carte pe care am scris-o doar pentru a mă amuza” – Graham Greene, iar peruvienii așijderea – *Mătușă Julia...*, M. Var-

gas Llosa, de ce n-am avea și noi mătușile noastre? Autoarea are o preferință: „- *Aveți o mătușă preferată, din galeria «mătușilor fabuloase»?* De ce? – *Gia*. Pentru curaj. Pentru chipul impenetrabil pe care l-a opus avaturilor acestei lumi timp de decenii. Pentru *simțul umorului*: îți trebuie un simț al umorului considerabil ca să înfrunți în acest fel soarta potrivnică”. („Nu e ușor...” – interviu cu editoarea și scriitoarea **Silvia Colfescu**, 7 aprilie 2015, Adina Dinițoiu, *Interviuri – Literatură română*.)

O întâlnire după 50 de ani a mamei autoarei (lovitură de teatru/ imagine, procedeu în care povestitoarea este măiastră) cu *tante Gia* – vânzătoare de zarzavaturi la o tarabă din capitală. Ea, Georgia, strămoașa unui clucer și-a unei clucere, fostă soție a unui bancher putred de bogat, norocoasă și frumoasă, dar cu un zîmbet „mic” care parcă spunea „îmi plac, dar nu te apropia prea mult”... (p. 24) Doamna purta, inexplicabil pentru distincția ei „coliere de pietre false montate în metal tern, pătat, inele cu bucăți de sticlă mari, tulburi, cu aspect jerpelit, broșe împodobite cu cristale fără valoare, care arătau grosolan și murdar (...)” (p. 24), despre care, întrebata, răspunde: „Pentru mine sunt veritabile...” (p. 24), deși toată lumea, studiindu-le o jumătate de secol a dat același verdict – sunt false! După ce bijuteriile fuseseră salvate printr-un șiretlic din mâinile securiștilor, *adevărul*, cel susținut de mătușă Georgia fusese tănuț de aceasta zeci de ani tot printr-un șiretlic: vopsise bijuteriile, ascunzându-le astfel strălucirea de ochii lumii! Doar ochii sufletului ei le vedeau adevărata față, semn al iubirii soțului pierdut și un zîmbet lung cât o jumătate de veac îi lumina viața, una paralelă cu cea la care era obligată zi de zi. Un zîm-

bet de bucurie, dar de satisfacție în același timp de-a nu se fi predat în fața oamenilor și-a evenimentelor potrivnice. În acel suris era probabil și un pic de sfidare și o urmă de mândrie, cea a învingătorului, dar nu era răutate, ci mai degrabă înțelegere pentru semeni și pentru timpuri – semne definitorii ale marelui humor. Acesta nu are însă, adesea, recunoașterea meritată, pentru că el presupune mai multă finețe din partea „degustătorului”, mai multă adîncime a lecturii/analizei textului... Povestea, altfel tristă, a mătușii Gia (un fel de Jean Valjean feminin) e „pigmentată” ca să zic așa, cu „ingrediente” care-o fac mai atractivă și mai ușor de parcurs spre poanta finală; de altfel și istorioarele celorlalte *mătuși* sunt destul de alerte, uneori ca niște succinte dări de seamă, dar ingredientele nu lipsesc și sunt de bun gust. Recitind: „Griggia se potrivea cu piața ca un fluture cu o tîgaie” (p. 23), iar cu Aneta (camerista) „ca nuca-n perete” (p. 25); prin nașterea (la anii bătrîneții soților

L.) a celor două fete, se pare – zice povestitoarea – că „Dumnezeu mai repetă și în zilele noastre minunea pe care-a făcut-o cu Sara” (p. 26). Nu lipsesc aluzii la „starea nației”: când „Europa se remitea după criză. (...) Bucureștii se zguduiau – de scandaluri, de răs, de plâns, de frisoane” (p. 29). Noii oameni veniți la putere sunt „figuri neobișnuite”, persoane „care păreau străine de bunele maniere”, încât văzându-i, presimțeau „că urmează vremuri urâte” (p. 30), unul dintre ei fiind locotenentul care-a anchetat-o pe Gia și care „în entuziasmul lui patriotic își însoți întrebările cu diferite mișcări gimnaste”, cu urmările bănuite... „*Tante Griggia...*” (p. 34).

În ce mă privește, cum aş avea curajul să afirm că o prefer pe tante Sanda, care era „pur și simplu urâtă. Pocită” (...) „*Tante Sanda...*” (p. 7), iar dac-aş motiva opţiunea prin faptul că aceasta „întruchipa desăvârșit triumful spiritului asupra materiei” (p. 7), aş putea fi acuzat de snobism, prețiozitate... Ar mai fi argumente precum: mătușa este o persoană misterioasă, deși după cum se constată în finalul povestirii, nu-și ascunde... misterele!; este isteată, șmecheră, calculată, adică vorbind oblu, femeia știindu-se urâtă, era pregătită să nu rateze nici o ocazie, în pofda tuturor intemperiiilor: frigul, vîntul, praful... ăa vaut la peine... adică (poanta, lovitura de teatru): „Știi, (...) când m-a dezbrăcat (leșinase în curte) n-a avut cum să nu vadă (dl

Ioniță) că nu *port chiloți*”. (...) „*Nu port și n-am purtat niciodată*” (p. 14). Mirarea cititorului este motivată (și) de precizarea pe care o găsește la p. 11: „Avea în dulapuri o inepuizabilă zestre de lenjerie din mătase naturală roz, cu broderii complicate (...)”. Dacă tante Gia ascunde ceva ce are, Sanda ascunde ceva ce-i lipsește. Cu același aer altier. Într-o poveste plină de humor. Iară, dacă nu aş aminti măcar în grabă (pentru a nu lua cititorului plăcerea de-a le cunoaște personal) pe celelalte mătuși, ar fi o ireverență... față de clipele petrecute împreună!

„Rodica moștenise de la cine știe ce strămoasă îndepărtată știința contrapunctului în relațiile cu sexul tare (...)” (p. 47). Soțul final, așa cum aflăm din dialogul autoarei cu o cititoare pasionată și pasională, un franțuz o ia de nevastă impresionat de cunoștințele de limbă și literatură franceză ale cucoanei. Drumul pînă-n sătucul din Normandia fu lung și accidentat de un număr de soți și evenimente, dar merită parcurs și de cititori! Dacă afirm că *cele două zâne europene, Elena mama și Elena fiica* pot concura cu Elena din Troia, ba chiar o întrec... și e destul pentru a stîrni curiozitatea, iar în ceea ce o privește pe mătușa poreclită „*Tantoinette*” (deși nu-i plăcea să i se spună tante), a fost în tinerețe ca majoritatea mătușilor, o frumusețe „răvășitoare” care după o viață de „kakat” (vorba unchiului Ferdinand) salvată de talentul său

de croitoreasă, *moare* aruncîndu-se pe geam pentru a salva un șobolan pe care-l adusese-n casă spre a-l îngriji... Un filosof s-ar învîrți în jurul acestor cuvinte, timp în care cercul se închide (începutul poveștii) printr-un final aproape identic: „curățenia de după *banchet* (tinerețea Antoinettei) se încheie definitiv și mătura nepăsătoare a slujnicei adună pe fărăș cercelul cu safire: chemată de vecini, o ambulanță de la morgă veni și luă cadavrul” (p. 87).

Diversitatea portretelor este sugerată și de asocierea lor cu micile completări din titlu, precum: „Tante Valerienne sau *banalitatea ridicată la rangul de artă*” ori „Tante Zoe sau *despre persistența diabolică a istorioarei morale*”. Înspre final, autoarea surprinde printr-o „inovație” oferindu-ne o: „Scurtă poveste care nu e o poveste, despre o mătușă care nu prea era mătușă și despre niște tacâmuri de argint care nu erau deloc de argint”... Erau de platină... constata-se doctorul care voia să-și cumpere tacâmuri de argint și nu-și permitea unele din platină... Cum aş fi reacționat se-ntreabă autoarea. Dar noi?...

1. Silvia Colfescu, *Mătuși fabuloase și alte istorioare bucureștene*, Ed. Vremea, București, 2013.

2. Domenico Caselli, *Măcelărirea bucureștenilor pe vremea lui Chehaia Bei și alte minunate povestiri din Bucureștii de la începutul veacului al 19-lea*, Ed. Vremea, București, 2015.

Editura Caiete Silvane – Concursul anual de debut, ediția a III-a, 2017

Editura *Caiete Silvane*, editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, a organizat Concursul anual de debut, ediția a III-a, 2017.

La ediția din acest an s-au înscris: nouă concurenți la secțiunea Poezie și doi la secțiunea Eseu.

Juriul concursului de debut al Editurii *Caiete Silvane* din anul 2017 a fost alcătuit din: Viorel Mureșan, președinte; Daniel Hoblea, secretar; Marcel Lu-

caci, Imelda Chința, Carmen Ardelean, membri.

În urma jurizării, s-a stabilit un câștigător, la secțiunea Eseu: Alexandru-Bogdan Kürti, cu lucrarea *Hamlet pe motociclete. Analiza comparativă a serialului „Sons of Anarchy” și a tragediei shakespeariene*.

Amintim că premiul lucrării câștigătoare constă în publicarea ei și lansarea la ediția următoare a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, așadar la ediția a XI-a, în luna martie 2018.

Profesorul Valentin Tăutu (1938-2012) – un model demn de urmat

Melania FLONTA, Marin POP

Pe data de 23 februarie 2017, profesorul Valentin Tăutu ar fi împlinit vârsta de 80 de ani, însă Domnul l-a chemat la El acum cinci ani, pe data de 31 octombrie 2012.

Valentin Tăutu a fost o personalitate sălăjeană mai puțin cunoscută. A fost contemporan cu noi, dar, cum se întâmplă de obicei, din păcate, ne dăm seama de valoarea unei persoane abia atunci când nu mai este printre noi.

Soarta nu a fost blândă cu el încă de la naștere. S-a născut la 23 februarie 1938 în localitatea Curitău (în prezent Sălăjeni) din părinții Ioan și Ana Tăutu. Din păcate, nu putem spune că din acea zi a văzut lumina zilei, deoarece era nevăzător. A văzut-o, însă, cu ochii sufletului său nobil.

Era primul din cei patru copii ai familiei Tăutu, care le-a acordat o educație aleasă, în respect față de Dumnezeu și a iubirii aproapelui.

La vârsta de 8 ani, respectiv în anul 1946, Valentin a fost dus la Școala pentru Nevăzători din Cluj, unde a urmat cursul primar (I-IV) și cel elementar (V-VII). A reușit performanța de a absolvi două clase într-un singur an (1951-1952), după care a urmat cursurile Liceului Clasic din Cluj (astăzi Liceul „Nicolae Bălcescu”), unde i-a avut colegi, printre alții, pe regretatul profesor Petre Mereuță și pe bunul său prieten, profesorul de matematică din Târgu Frumos, Nicolae Pipă.

De mic copil s-a dovedit a avea o inteligență rară. Așa l-am cunoscut eu, Melania, verișoara lui din Derșida în momentul unei vizite la Sălăjeni, pe când Tinu se afla în vacanță. Nu mică mi-a fost mirarea când am intrat în curte și am văzut un băiețel de vârsta mea cu o covată din lemn, plină cu grăunțe, din care dădea de mâncare la găini. Și culmea era că el număra găinile din jurul lui și îi ieșeau la numărătoare. Eu tot încercam să număr și eu găinile, dar nu-mi ieșeau la număr nicidecum, iar el reușea, deși era nevăzător.

Ajuns la liceu s-a împrietenit pe viață cu Constantin Popescu, viitor coleg de serviciu la liceul de nevăzători din Cluj. Profesorul Popescu își aduce aminte cu emoție și acum momentul în care s-au cunoscut: „Prima noastră întâlnire a avut loc când am intrat pentru prima oară în Internatul Școlii pentru copiii nevăzători. Simțind că sunt posac și stăpânit de o tristețe mare, provocată de ruperea bruscă de familia mea, în joacă mă sâcăia, îmi lua chipiul și mi-l dădea înapoi. Așa a înțeles el, Valentin, că îmi poate risipi

Profesorul Valentin Tăutu

tristețea”.

După absolvirea liceului, care la vremea respectivă era de trei ani, în perioada 1955-1959 a urmat cursurile Facultății de Filologie-Istorie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. După absolvire, la vârsta de numai 21 de ani a îmbrățișat cariera de dascăl la Liceul Special pentru Deficienți de Vedere Cluj.

Dovedindu-se un autodidact desăvârșit, care nu se dădea bătut în fața greutăților vieții, Valentin Tăutu a predat timp de peste 40 de ani foarte multe discipline, de la cele înscrise în diploma universitară: Limba Română și Istorie, Limba Latină, Franceză, Matematică, Chimie. De asemenea, a predat și cursul de Abreviație.

Pe lângă limbile specifice materiilor predate, vorbea germana, spaniola și limba engleză, pe care o predă facultativ elevilor dornici a o cunoaște în acele condiții specifice regimului, care privea cu suspiciune orice venea din Occident.

Profesorul Constantin Popescu își aduce aminte că Valentin Tăutu a terminat facultatea ca șef de promoție și că avea înclinații spre „mai multe limbi slave, saxone și neolatine. Luările sale de cuvânt în Consiliile profesoriale stârneau viu interes în rândurile oamenilor”. Tot el spune că Valentin Tăutu l-a prezentat întregului colectiv profesional de la liceul de nevăzători în momentul când a intrat și el la catedră. De asemenea, spune despre Valentin Tăutu că „era o persoană meditativă, preocupată în permanență de probleme filozofice. De altfel, spre sfârșitul carierei a urmat cursurile Facultății de Filozofie, terminându-le cu rezultate foarte bune”.

Mișcat de tragedia umană produsă în ziua fatidică de 4 martie 1977, în urma cutremurului catastrofal care a afectat România, Valentin Tăutu a donat din

modestul său salariu de profesor suma de 3.000 lei, valoare foarte mare la vremea respectivă.

Tot în același an, după cum povestește profesorul Constantin Popescu, a aderat la mișcarea dizidentă a lui Paul Goma, „având repercusiuni grave asupra lui din partea feciorilor de la Securitate, cum le zicea el”.

Când s-a instalat în locuința din Cluj, până s-a obișnuit cu drumul până la serviciu și invers, l-au însoțit membrii familiei cumnatului profesorului Popescu, dimineața și după terminarea cursurilor. De asemenea, soția profesorului Popescu îl ajuta să scoată cuvinte din dicționarele de limbă franceză și germană „înțelegându-se excepțional”.

Eu, Melania Flonta, născută Gorgan, l-am reîntâlnit după mutarea noastră din Zalău, la Cluj. Unchiul, tatăl lui Tinu decedase... Tinu locuia cu mătușa Ana, mama sa, într-un apartament din Mănăstur, din care a plecat pe drumul fără întoarcere în data de 31 octombrie 2012. În cei patru de ani de când ne-am regăsit la Cluj, Tinu a devenit un adevărat membru al familiei noastre, nu un simplu verișor de gradul doi. Aveam conversații lungi și cu multe depănări de amintiri. Nu s-a căsătorit niciodată. O profesoară de sport din Focșani, care îi purta mult de grijă a ajuns până acolo încât i-a propus să se însoare cu ea, dar Tinu a refuzat. Tot un caz asemănător a fost și cu o femeie care era medic pediatru. Povestindu-mi mie toate acestea l-am întrebat de ce nu a fost hotărât să facă acest pas: „Nu am fost de acord, deoarece nu am vrut să devin povara nimănui”, a spus el. A avut viața lui, 80% atribuită studiului zilnic, lăsând în urma lui mari valori așezate pe hârtie, care ar merita puse în valoare.

În ultimul an de viață, am observat cum se topea încet ca o lumânare aprinsă. Tot timpul îmi spunea că nu îl doare nimic, numai că nu doarme mai mult de o oră, cel mult două pe noapte. Își depăna firul vieții, prin amintiri frumoase ale vieții, dar și multe amintiri triste, printre care și hărțuirea lui ani buni de către Securitate, în urma aderării la mișcarea dizidentă a lui Paul Goma.

Printre cele mai frumoase amintiri din viața sa, re-memora surpriza pe care i-a făcut-o fostul său elev, George Nicolescu, ajuns celebru cântăreț de muzică ușoară, datorită vocii sale divine. Iată ce ne povestește George Nicolescu despre acest episod: „Totul a pornit de la un impresar al meu, care m-a rugat să vorbesc cu cineva drag mie. Se referea la faptul că eu eram invitat la acea emisiune: «Surprise, surprise».

Am acceptat invitația și am avut marea bucurie să ofer unui profesor foarte drag mie posibilitatea ca acea persoană să fie invitată la această emisiune.

Pentru că nu puteam să fac singur acest gest, l-am solicitat pe fostul meu coleg și prieten, Silviu Vanda să lucreze împreună cu mine, ca lucrurile să fie cât mai bine făcute, soția prietenului meu Silviu, Elena Vanda, aducând o contribuție deosebită la ceea ce doream să facem.

Cantautorul George Nicolescu

Astfel s-a întâmplat că în ziua Crăciunului, profesorul Valentin Tăutu să fie «păcălit», prin a fi invitat la emisiunea «Surprise, surprise» și acolo am avut marea bucurie să-l regăsim pe profesorul care m-a învățat carte. Nu mică mi-a fost mirarea, dublată de marea bucurie, ca profesorului Valentin Tăutu să i se ofere un calculator performant, și în acest fel profesorul să plece de la această emisiune mulțumit și încântat. Este un lucru extraordinar că eu împreună cu Silviu și Elena să-i putem face acestui om, pe care l-am iubit toți, o asemenea bucurie.

N-aș putea decât atât cât pot să fiu mulțumit că impresarul, împreună cu cei doi prieteni ai mei, am reușit să-i creăm profesorului Valentin Tăutu starea de bine, pe care e inutil să o mai spun că i-am oferit-o din toată inima.

Aceste lucruri le-a prezentat fostul elev al profesorului Tăutu Valentin, care semnează cu respect, considerație și cu drag”.

În ziua de 31 octombrie 2012, la orele 11,30 sufletul lui Valentin Tăutu „s-a ridicat la ceruri, în liniște, seninătate, pace, în deplină demnitate și modestie așa după cum a străbătut și cei aproape 75 de ani de viață”, după cum afirma cu emoție și durere la catafalcul fostul său elev, prof. Silviu V. Vanda.

A fost condus pe ultimul drum pe data de 3 noiembrie 2012, de un grup restrâns de rude, prieteni, foști colegi și elevi, care „în tăcere și prin rugăciuni, au adus un ultim omagiu, salut și recunoștință, celui care prin viața exemplară, prin înalta-i ținută intelectuală și morală, a fost un model, un crez, un exemplu de viață”.

„Prin plecarea, mult prea devreme, dintre noi, a profesorului Valentin Tăutu, «un om între oameni» – spunea la catafalcul profesorului Vanda – s-a stins încă o lumină, nu numai a Liceului Special pentru Deficienți de Vedere Cluj, instituție pe care a slujit-o cu credință,

(continuare în p. 39)

Macii

Vera IEREMIAȘ

Nevastă de pictor și femeie, îi plăcea să-și potrivească nuanțele ținutelor vestimentare, chiar dacă nu făcea decât să șadă în veranda casei. Uite-o! Și-o trecu peste umeri, ba nu, avea nevoie să-și protejeze gâtul de răcoare. Materialul diafan voia să plutească-n aer, să-și ia zborul, trebuia să-l lege într-un fel. Ca pe-o cravată bărbătească, sau ceva asemănător. Camille își apropie mult fața de oglinda de deasupra comodei, să vadă mai bine când își face nodul. Văzu. Văzu părul roșcat și despletit curgând pe spatele femeii. Văzu femeia stând în ușa întredeschisă a atelierului, imaginea se reflecta perfect în sticla argintată. Camille înțepeni, incapabilă să-și îndrepte privirile în altă parte. Nu îndrăzni să facă stânga-mprejur pentru a observa secvența în direct, căci așa, proiectată răsucit pe perete, scena semăna mai mult cu un tablou și mai puțin cu realitatea. Un tablou aspectuos, cu silueta feminină într-o lungă și albă cămașă brodată, pe care roșiaticul risipit în bucle se potrivea așa de bine. Ca și brațul masculin apărut ca s-o cuprindă și mâna lui apăsându-i spatele ca s-o atragă înspre el și sărutul care se ghicea ascuns dincolo de ușă. După toate probabilitățile, Claude avea un nou model și-o nouă amantă, Camille știa asta din proprie experiență. Atâta doar că atunci, fuseseră mai tineri și fără obligații. După reîntoarcerea lui Ernest la Paris, Alice a mai rămas la Argenteuil, ca să schimbe aerul. Să schimbe aerul din dormitorul soțului ei cu cel din atelierul pictorului.

– Mamă, mamă, mi s-a desfăcut panglica!

Jean intră valvârtej în sufragerie, agitându-și smiorcăit pălărioara în mână. Se blocă în mijlocul încăperii, cu gura deschisă și ochii mari, uitându-se nedumerit la cei doi iviți în pragul atelierului. Ce-o fi înțeles copilul de șase ani din ținuta în cămașă a doamnei Alice și din brațul pe care tatăl său nu apucase să și-l ia de pe umerii ei? Nu mare lucru, cu siguranță, în afară de faptul că era tare neobișnuit. Surprinși, amanții încremeniră la rândul lor, fără o vorbă. Obrajii lui Alice deveniră ca și părul ei și își plecă fața toată spre podea. Claude nu evită chipul soției, din contră, se uită la ea cu insistență. Camille nu stătu să-și bată capul cu a descifra ce-o fi vrut să-i spună din priviri. Îndesă pălărioara pe capul băiatului, îl apucă de mână și-l trase după ea afară. Trecând pe lângă fotoliul din verandă, își recuperă repede umbrela și pălăria, ia te uită, vântul se luase și de panglica ei, o desfăcuse parțial și-o flutura în aer.

Casa rămase-n urma lor, acoperișul roșu abia se mai zărea printre copaci. Înaintau în câmpul verde-cenușiu, coborau spre vale. Camille simțea cum pantofii i se afundă-n solul moale, parcă tot pământul o trăgea în jos și ea se pierdea printre buruieni. Vântul i se izbea de obraji, panglica pălăriei părea o fâșie agitată de pânză maronie, iar umbrela deschisă se umflase în spatele ei ca o velă albastru-verzuie. Avea nevoie de efort ca s-o țină, ca să înainteze. Ca să fugă, ah, da, voia să fugă, să alerge! Să plece de-aici. Numai după

o vreme sesiză că mâna băiețelului nu mai era în a ei, nici nu-l vedea pășindu-i alături. O, Doamne, pe el nu putea să-l piardă! Își încetini puțin ritmul de mers, dar nu fu în stare să-și întoarcă fața.

– Jean! Unde ești, Jean?!

Îl auzi cum alerga, auzi fâșâitul ierbii, apoi vocea cristalină și vioaie de copil strigă:

– Sunt aici, mamă! Uite, am cules un buchet de maci!

Femeia se opri, în poziție staționară nici vântul nu mai părea atât de războinic. Reuși, în sfârșit, să privească înapoi. Revăzu imaginea, persistând încă în memoria recentă, a mamei și a copilului ținându-se de mână acolo, sus, cu îmbrăcămintea întunecată de umbra copacilor dintre care tocmai ieșiseră. Se miră să descopere cât de departe au ajuns deja. O cărare-ntreagă se formase-n vegetație sub pașii apăsai de-atâta grabă. Și abia atunci observă cum un întreg covor de maci se întindea în partea dreaptă, pornind de pe culme și coborând mult înaintea lor în vale, zeci de căușe roșii răsărind din iarba verde. Iată-l și pe Jean apropiindu-se de ea, răsând și întinzându-i florile de foc, ca un cavalier consolator. Căci după socoteala lui, mama ieșise cu el la o escapadă veselă printre maci. Concentrarea se zbătea în capul Camillei, ca și inima ei în piept. Unde voia să fugă?! Ce frumos era totul aici, cu nuanțele de verde, albastru, maro și galben împletindu-se în rochia ei de mireasă, în umbrela năvălășă și în ierburile-nalte. Contrastele erau scoase-n evidență de pâlcul sumbru de arbori din fundal, printre care se zărea cărămiziul de pe acoperișul casei lor, cu câteva discrete sclipiri solare făcând cu ochiul de la ferestre. Și se asortau cu norii pe care crepusculul în devenire îi stropise cu puțin ocră pe margini, ca să dilueze albastrul cerului. Culorile și formele ușor difuze păreau ieșite dintr-o pictură de-a lui Claude, în care bălăriile nu amenințau să o înghită, ci, din contră, creau senzația că răsărea dintre ele, creștea, se deschidea, asemeni sumedeniei de maci sălbatici înfloriți într-o vastă țesătură vie.

Tabloul acesta fermecător există oare în realitate, sau e numai o impresie, se întrebă Camille cu amărăciune? Impresia că o femeie și-un copil aleargă pe câmpia verde flancați de maci roșii, impresia că vântul suflă fluturând panglici, ierburi și petale, impresia că există soare dincolo de nori.

Impresia de fericire.

Inspirat după tabloul

Les Coquelicots (1873)

(Maci sălbatici)

Claude Monet

Musée d'Orsay, Paris, Franța

(Fragment din volumul *Flori, tablouri și o vioară. Trei mi-ni-trilogii*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

Cehu Silvaniei, ieri

Augustin GAVRA

Câteva considerații privind industria, transporturile, sistemul bancar și comerțul din Cehu Silvaniei

Perioada cuprinsă între Revoluția de la 1848 și sfârșitul Primului Război Mondial este una prosperă și pentru târgul Cehu Silvaniei, precum și satele aparținătoare: Motiș, Nadiș, Ulciug și Horoatu Cehului. În târg apar primele fabrici și numeroase ateliere meșteșugărești, primele bănci și instituții bancare, poșta și telefonul, calea ferată. Țăranii satelor produc tot mai mult pentru piață, dețin ateliere de fierărie și tâmplărie, practică meșteșuguri ale căror produse se vând la piață sau târg, își comercializează produsele agricole ca și materie primă în industrie.

Apariția industriei în Cehu Silvaniei este legată de primele obiective industriale, transformate de meșteșugari în fabrici, unde este diferențiat fiecare produs tehnologic. Cea mai mare fabrică se pare că a fost tăbăcăria „Mercur”, având ca proprietar pe Gavril Borghida, de naționalitate evreu. Capitalul inițial la înființare a fost de 50.000 lei. El valorifica pieile animalelor sacrificate în diverse abatoare din Sălaj. Fabrica acestuia producea toval, piele, opinci, curele de transmisiune, curele de cusut, cupron, piele neagră¹. Alte obiective industriale au fost cele două mori de măcinat cereale, acționate de motoare cu abur². Aici se obțineau: făină de grâu, făină roșie, tărațe, precum și „dărălaș” pentru hrana animalelor domestice. Moara cea mare de pe strada Libertății a fost deschisă la sfârșitul secolului XIX, după terminarea clădirii acesteia. Pe harta militară a Ungariei dintre anii 1869-1887 se observă o moară de apă pe valea dintre satul Nadiș și Cehu Silvaniei. Despre o altă fabrică de oțet „Stern” se vorbește în anul 1905, cu ocazia violențelor electorale³.

În paralel cu aceste mici fabrici, continuă activitatea meșteșugărească în numeroase ateliere. În târg funcționează numeroși croitori, tâmplari, dulgheri, fierari ș.a. O importantă activitate meșteșugărească o desfășoară comunitatea evreiască. Familia Konigstein, spre exemplu, are un atelier de croitorie la partea clădirii Băncii „Albina”. Unii țărani din satele Nadiș și Motiș, confecționează din nuiiele coșuri și coșarci și le vând la târgurile din jur. La fel, sunt vestiți în zona Codrului pentru împletitul funiilor de cânepă pe care le comercializează în toate așezările din jur⁴.

Transporturile realizează și ele progrese datorită hărniciei locuitorilor. Drumurile din cadrul satelor și extravilanul acestora erau întreținute de comunități. În târg sunt mai întreținute datorită bugetelor mai mari pentru astfel de lucrări și faptului că în centrul localității se ține târgul de animale. Pentru drumurile

principale se oferă ajutor și de la comitat sau guvernul Ungariei. Într-un discurs parlamentar, din 1873, deputatul Gheorghe Pop de Băsești, critică alocările financiare mari pentru calea ferată și cere mai mulți bani pentru drumurile proaste din plasa Cehu Silvaniei⁵. Vrând să atragă atenția asupra reparării acestor drumuri, spune despre ele „se înecă bieții oameni în noroi. Sunt anotimpuri când nimeni nu pleacă singur la drum. Are nevoie de cinci tovarăși. Abia cu caii de la mai multe căruțe ei pot scăpa de împotmoliri”⁶. Comparând harta iosefină (1763-1787) și harta militară (1869-1887) a Ungariei se observă intensificarea rețelei de drumuri și mult mai multe poduri construite între cele două ridicări topografice. De asemenea, se observă că râul Sălaj a fost îndreptat și canalizat, recuperând pentru folosință agricolă suprafețe întinse de terenuri mlăștinoase.

O altă cale de transport a diferitelor mărfuri a fost Someșul sălăjean, navigabil până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Navigația se făcea pentru transportul sării și al altor produse, fie cu ajutorul navelor „ourb” de la Dej, fie cu plutele, de la Jibou în jos, pe Someș și pe Tisa, până la Tokay, Szeged, Szolnok și chiar până la Dunăre⁷.

Un mare progres pentru transporturi și comerț l-a constituit construirea căii ferate Ulmeni-Cehu Silvaniei. Încă din 1887, unul dintre fruntașii autorității administrative comitatense de la Zalău, recunoștea importanța acesteia: „Legătura cu Dejul e vitală, fiindcă de secole se transportă sarea și lemnul. În comparație cu această linie, cea dintre Cehu Silvaniei și Baia Mare vine numai pe al doilea plan”⁸, iar locuitorii plasei Cehu Silvaniei vor contribui și ei cu 10.000 florini. Inaugurată la 2 octombrie 1899 (în lungime de 19,38 km), odată cu clădirea Gării, se va axa pe transportul de mărfuri și de persoane⁹. A legat târgul de rețeaua feroviară națională a Ungariei, putând fi transportate mărfuri, produse și materii prime din toată Ungaria până în România. Pe această rută feroviară s-au transportat, pe lângă persoane, mărfuri precum mobilier, doage, lemn de construcție și de foc, sare, materiale de construcție (piatră, var, țiglă), cereale și produse legumicole, mângal, pânzeturi, pielărie, spirt, bere etc. Mare parte din aceste materiale au avut ca destinație Ungaria, iar ca urmare a traficului mare pe liniile ferate, în scurtă vreme, cheltuielile pentru realizarea acestora au fost amortizate¹⁰.

Sistemul bancar și instituțiile bancare în zona noastră își au începuturile în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Datorită schimburilor comerciale tot mai mari, apariției primelor fabrici și deschiderii vânzării terenurilor agricole către țărani, operațiunile bancare

devin indispensabile pentru locuitorii aşezărilor din zona Cehului.

În Cehu Silvaniei, prima bancă înfiinţată între anii 1870-1880 a fost „Sz. Cseh as vidike”. Deschisă pentru nevoile populaţiei locale şi a celei din plasa Cehu Silvaniei, avea capital majoritar maghiar. Întemeiată şi cu ajutorul intelectualilor români¹¹ îşi va desfăşura activitatea până după Primul Război Mondial. Printre acţionarii băncii au fost Demetriu Suciuc şi Dr. Ioan Nichita. Primul dintre aceştia a fost şi avocatul băncii, până la participarea sa la Memorandumul din 1892, când datorită şicanelor administrative s-a mutat ca director executiv la Banca „Sălăgiana” din Jibou. În anul 1907 mai deţinea aici 8 acţiuni în valoare de 800 coroane¹². Avocatul dr. Ioan Nichita, în anul 1907, deţinea la această bancă 10 acţiuni pe care le donează „Asociaţiei Transilvane pentru literatura şi cultura poporului român”¹³.

La sfârşitul secolului al XIX-lea, cea mai mare bancă românească din Transilvania, „Albina” îşi deschide filială în Cehu Silvaniei. Construcţia clădirii terminată în 1896, care adăposteşte de aproape jumătate de veac Clubul Copiilor, păstrează şi astăzi coşniţele de albine pe frontispiciu. Încă de la început, filiala Băncii „Albina” din Cehu Silvaniei, a pus accent pe împrumuturi ipotecare, şi mai puţin pe operaţiuni de scont¹⁴. Sesi-zând criza unor moşii nobiliare scăpătate, precum şi creşterea posibilităţilor financiare ale ţăranilor, se ocupă cu precădere de cumpărarea şi parcelarea acestora¹⁵. Apoi sunt vândute ţăranilor prin acordarea de împrumuturi.

Următoarea bancă înfiinţată a fost „Korona”. Cel mai probabil a fost dată în folosinţă în anul 1901, odată cu terminarea impunătoarei construcţii în care şi-a desfăşurat activitatea. Avea cel mai probabil acţionari cetăţeni maghiari, dar despre care nu avem informaţii, la fel stând lucrurile şi cu operaţiunile bancare.

Alt institut de credit programat să se deschidă în Cehu Silvaniei a fost „Codreana”. S-a fondat în 1906, cu un capital de 100.000 coroane, în 1.000 de acţiuni de câte 100 coroane fiecare¹⁶. Mutarea lui la Băseşti s-a datorat violenţelor electorale din anul precedent, iar obiectivul principal a fost satisfacerea împrumuturilor „clientelei” româneşti din această parte a ţării¹⁷. Chiar de la început a avut operaţiuni „frumoase”, acoperindu-se astfel nevoia stringentă a unui institut bancar care să acorde împrumuturi locuitorilor din zona Codrului. Avându-l ca acţionar principal pe Gheorghe Pop de Băseşti, în anul 1907, activele băncii se cifrează la 409.581 coroane, şi un profit anual de 10.054 coroane¹⁸.

Indiferent de bancă, împrumuturile acordate se făceau la dobânzi mari, iar cei care împrumutau garantau cu bunurile care le aveau (case, terenuri, animale, mobilier etc.). Ţăranii, precum cei din Uileac, după Primul Război Mondial ameninţau că vor ridica securile asupra executorilor judecătoreşti¹⁹. Cu toate acestea nemulţumiri, economia locală a prosperat, iar dezvoltarea economică a continuat în toată această perioadă.

La fel ca în prima jumătate a secolului al XIX-lea, valoarea cea mai reprezentativă a comerţului este cea cu produse agricole, cereale sau animale domestice, pe care

o practicau marile domenii nobiliare. La acest comerţ agricol participă acum şi ţăranii înstăriţi din localităţile noastre mai ales după ştergerea drepturilor „regalierne” din 1890. Acest comerţ agricol este completat de puţinele mărfuri industriale ce se produceau în fabricile din târg. Tot în această perioadă se măresc numărul prăvăliilor şi cârciumilor din târg, iar tot mai mulţi evrei desfăşoară astfel de activităţi economice. Ca urmare, şi bugetele localităţilor cunosc creşteri semnificative.

Bugetul târgului Cehu Silvaniei însuma în anul 1900 o avere de 324.177 coroane, 92 forinţi, iar impozitul plătit către stat este de 18.723 k.4 f²⁰. De asemenea, Nadişul, în acelaşi an, bugetul său are o valoare de 8.368 de coroane şi 6 forinţi, plătind statului un impozit de 2.095 k., 90 de forinţi²¹. Satul Motiş dispunea în anul 1900 prin bugetul local de 4.057 coroane, 24 forinţi, iar impozitul direct către stat era de 1.672 c., 83 f.²².

Tot acum sunt semnalate încheierea primelor asigurări împotriva distrugerilor de diverse feluri. Numărul proprietăţilor cu asigurare împotriva incendiilor este de 67, asigurarea producţiei de cereale şi împotriva incendiilor 15, doar împotriva incendiilor 7 şi împotriva grindinei 9²³.

Pe ansamblu, aceste ramuri economice se dezvoltă diferit în toată această perioadă. În cadrul economiei cehane apar pentru prima dată obiectivele industriale şi băncile comerciale, care intensifică dezvoltarea economică. De asemenea, progresele realizate în cadrul comerţului şi transporturilor, prin construirea de căi ferate, va face posibilă industrializarea oraşului în deceniile ce vor urma.

1. Marin Pop, *Evoluţia oraşului Cehu Silvaniei din secolul XVIII până în prezent*, în „Caiete Silvane”, nr. 139-140, august-septembrie 2016, p. 7.

2. Marin Pop, *op. cit.*, p. 6.

3. Ioan Georgescu, *George Pop de Băseşti, 1835-1919, 60 de ani din luptele naţionale*, Ediţia a II-a, Editura Societăţii Culturale Pro Maramureş „Dragoş Vodă”, Cluj-Napoca, p. 135.

4. Camelia Burghel, *Şapte zile în Ţara Silvaniei*, Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2010, p. 30.

5. Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 320.

6. *Ibidem*, p. 320.

7. Emil Lazăr, *100 de ani de transport feroviar pe valea Someşului sălăjean*, în *Acta Musei Porolissensis*, XIV-XV, Zalău, 1991, p. 327.

8. Emil Lazăr, *op. cit.*, p. 329.

9. *Ibidem*, p. 330.

10. *Ibidem*, p. 331.

11. Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schiţa monografică a Sălajului*, Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2016, p. 150.

12. *Ibidem*.

13. *Ibidem*, p. 139.

14. ***, *Din istoria Transilvaniei*, Editura Republicii Populare Române, 1963, p. 213.

15. *Ibidem*.

16. Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *op. cit.*, p. 177.

17. *Ibidem*, p. 175.

18. *Ibidem*, p. 179.

19. Cedică Georgeta Robu, *Oameni de seamă, trecători prin Someş Uileac*, discurs rostit la Sărbătoarea „Fiii satului”, Uileac, 2014, p. 2.

20. Petri Mór, *Szilágy vármegye monographiája*, vol. IV, 1902, p. 522.

21. Maria Fălăuş, Aurel Fălăuş, *Schiţa monografică a satului Nadiş, în Nadiş - 620 de ani*, Baia Mare, 2007, p. 17.

22. Petri Mór, *op. cit.*, vol. III, 1902, p. 114.

23. *Ibidem*, vol. IV, 1902, p. 521.

Familia Lobonțiu – contribuții documentare

Viorel CÂMPEAN

Lobonțiu este una dintre familiile cu activitate meritorie în istoria românilor din Sălajul istoric. Doi dintre membrii acestei familii, preoți greco-catolici, au fost foarte legați de localitatea din Sălajul istoric, aflată azi în județul Satu Mare, Silvaș¹.

Însă, primul membru din familia Lobonțiu despre care avem știre, a slujit multă vreme în parohia Giurtelecu Șimleului. Este vorba despre **Ioan Lobonțiu senior**. S-a născut în anul 1815. Nu știm unde a urmat studiile primare, gimnaziale sau liceale, dar cele teologice le-a absolvit la Blaj, fiind coleg, printre alții, cu viitorul vicar al Sălajului, Demetriu Coroianu². A fost hirotonit în anul 1840³.

De personalitatea lui se leagă începuturile revoluției pașoptiste în părțile Sălajului, căci la 19 martie 1848, în frunte cu protopopul Lobonțiu, românii din zonă se hotărâseră „să nu mai meargă la slujbă la domni, fiind mântuiți de iobăgie”⁴. Va fi considerat „capul răzvrătiților” de către autorități. L-a apărat vicarul Alexandru Sterca-Șuluțiu, care i-a trimis o scrisoare, sfătuindu-l: „Bagă de seamă ce scoți din gură, că în așa critice timpuri suntem cât (încât, n.n., Ioan Ciocian) numai toată nația și tot clerul cu o vorbă ieșită fără socoteală din gură se va compromite... Mai mare nebunie n-ar fi de la oamenii noștri decât aceea, ca tocmai atunci, când pe seama și binele lor mai marii Țării pregătesc o fericire neașteptată, să fie nebuni și să arate turburare și nepăciuire. Deci dară luminează pe popor despre aceste, să fie ascultător și supus și în pace, (în)cât numai așa se poate fericii – că și după zisa aceea prostească, încă numai mielul blând sughe la două oi”⁵.

Cu siguranță știm că pe soția sa o chema Theodosia, nu cunoaștem însă în ce familie se născuse. Au avut trei băieți: Emil, Patriciu și Iuliu, cu toții preoți greco-catolici, cărora le vom urmări carierele, și patru fete, Ana (m. 30 decembrie 1906, care a fost căsătorită cu pr. Simion Marinceș), Agneta (căsătorită cu pr. Simeon Budișan)⁶, Susana (căsătorită Grama) și Lucreția (căsătorită Curea). În Giurtelecu Șimleului a slujit cel puțin din anul 1842⁷. De altfel, cel puțin din anul 1867 ocupa ambele funcții deținute și în anul morții⁸.

A aspirat și el la scaunul vicarial, alături de Petru Bran și Demetriu Coroianu, în cele din urmă funcția fiind obținută de către protopopul Craidorolțului. Se pare că Ioan Lobonțiu a contestat dreptul lui Demetriu Coroianu de a ocupa postul de vicar al Silvaniei, deși mai târziu relațiile dintre cei doi se pare că s-au îmbunătățit⁹.

A participat împreună cu fruntașii românilor sălăjeni la lucrările sinodului pentru probleme școlare, desfășurat la 10 ianuarie 1850. Participanții au hotărât ca prioritate achiziționarea de către comunități a unor locuri pentru construcția de clădiri școlare. Preocupările pentru învățământul confesional greco-catolic românesc au fost constante în anii următori, protopopi sălăjeni precum Ioan Lobonțiu, Iosif Vaida și Ioan Pop, sprijiniți de vicarul Coroianu, au cutreierat satele, dând imbolduri comunităților întru întărirea școlilor românești¹⁰.

A fost deosebit de activ în împrejurările alegerii ca episcop a lui Alexandru Sterca-Șuluțiu, alături de ceilalți doi protopopi, Petru Bran și Grigore Pop¹¹. S-a implicat și în chestiunea Memorandului să-

lăjenilor, citit în fața poporenilor adunați în 27 august 1861, cu ocazia sfințirii bisericii din Bobota, prezentat apoi la Băsești, în 18 septembrie 1861. Era nominalizat pentru a reprezenta Comitatul Crasna, împreună cu vicarul Demetriu Coroianu, Ioan Maniu, Florian Mărcuș și Ioan Vicaș¹².

A repausat la 19 iunie 1870, deținând funcțiile de paroh la Giurtelecu Șimleului și arhidiacon al Periceului. I-a urmat întru slujire la Giurtelec ginerele său, pr. Simeon Budișan (1845-1889), care de altfel va repausa în aceeași parohie. Iată deci că această parohie a fost servită aproape 50 de ani de membrii unei familii.

Patriciu Lobonțiu, unul din fiii lui Ioan, ajunge la demnitatea de protopop onorar. S-a născut în 1847 la Giurtelecu Șimleului. Studiile liceale le-a absolvit la Cluj în 1866¹³. A urmat Seminarul teologic la Gherla, fiind coleg cu viitorii preoți greco-catolici Ambroziu Berinde și Augustin Mosolygo¹⁴. S-a căsătorit cu Maria Baști, fiica părintelui Vasile Baști (1817-1873, slujitor multă vreme la Ghirolț, azi în jud. Satu Mare, dar tot în Sălajul istoric). Patriciu Lobonțiu a fost hirotonit în 1871.

După hirotonire a asigurat câteva luni interimatul la Mecențiu. În 1871 s-a născut la Ghirolț fiica Mauritia, iar în 1872 fiica Maria (căsătorită în 21 ianuarie 1889 la Silvaș cu preotul Axentiu Sarkadi¹⁵; rămasă văduvă, s-a recăsătorit cu Patriciu Sfura, casier al băncii „Vulturul” din Tășnad, și a decedat în 1957 la Tășnad).

Părintele Patriciu Lobonțiu a slujit după aceea, din 1872 până în 1875 la Sudurău. Aici s-au născut copiii: Vasile (1873, a murit în 1875 la Silvaș), Ioan și Vasile, ge-

meni (1875, decedați la câteva zile după naștere).

Și-a legat apoi destinul de parohia Silvaș și filiile Moara Bánffy (azi Valea Morii, cartier al orașului Tășnad) și Cean, unde a slujit multă vreme, din aprilie 1875 până la trecerea la cele veșnice. A reușit performanța de a ridica în aceste sate românești lăcașuri de cult noi, de zid.

Astfel, în 1882 s-a terminat la Moara Bánffy biserica, având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. În 1906 a fost renovată. În 1891, în cealaltă filie, Cean, s-a terminat construcția bisericii de zid cu același hram. În sfârșit, la 1905 a fost terminată construcția noii biserici de cărămidă din Silvaș, cea veche, din lemn, renovată în 1740, nemaiputându-se folosi. Are hram aidoma bisericilor din cele două filii.

La Silvaș s-au născut copii: Iuliana Ana (1876, căsătorită în 17 ianuarie 1895 la Silvaș cu preotul Domițian Cupșa, protopop multă vreme la Tășnad¹⁶), Vasile (născut în 1878, a decedat în 1880), viitorul preot și om politic Ioan Lobonțiu (1880), Elena (1882-1910, căsătorită în 12 noiembrie 1905 cu învățătorul Teodor Mureșan, multă vreme dascăl la Blaja, ajuns după 1918 chiar deputat)¹⁷ și Victoria (1883, căsătorită cu preotul Paul Nodiș).

A fost membru de frunte al despărțământului Tășnad al „Astrei”, activând în „Asociațiune” încă din 1874¹⁸. În 1875, Patriciu Lobonțiu contribuia pentru înscriere cu suma de 5 florini¹⁹. Între 12-14 mai 1884 a participat la Conferința națională a Partidului Național Român de la Sibiu, ca delegat al Cercului electoral Tășnad²⁰.

În cadrul unei conferințe a preoților din protopopiatul Sărauadului, care a avut loc în Cehal, în 1890, Patriciu Lobonțiu a propus ca toți preoții din acel protopopiat să-și dea cuvântul de onoare că nu se vor mai abona la „Magyar Állam”²¹.

În 16 noiembrie 1906 în localul școlii greco-catolice române din

Tășnad a avut loc ședința de constituire a Despărțământului Tășnad al „Astrei”. Printre membrii fondatori găsim și câțiva români legați de Silvaș: Patriciu și Ioan Lobonțiu, parohi multă vreme în localitate și pe economul Gavril Pop din Silvaș; fiecare dintre aceștia au contribuit cu suma de „10 coroane”, fiind cu toții incluși printre membrii ajutători²².

În 17 aprilie 1898 rămâne văduv, presbitera Maria decedând în urma unui reumatism („mătrice”, în limbajul epocii)²³. A părăsit lumea aceasta în 14 aprilie 1923, având 76 ani de viață dintre care 52 dăruți slujirii lui Dumnezeu. A fost înmormântat în cimitirul comunal din Silvaș.

Și al doilea fiu al părintelui Ioan Lobonțiu, **Emil**, avea să ajungă la titlul de protopop onorar, fiind totodată și asesor consistorial. S-a născut în 30 octombrie 1857 la Giurtelecu Șimleului. Studiile liceale le-a efectuat la Cluj²⁴. A urmat apoi cursurile seminarului din Gherla. A activat aici în cadrul Societății „Alexi-Șincaiene”, îndeplinind mai multe funcții, printre care și cea de vice-președinte²⁵.

S-a căsătorit cu Aloisia Sabou, fika unui notar din Ardihad; la ceremonia căsătoriei s-a strâns o sumă de bani în folosul *Reuniunii Femeilor Sălăjene*, mirele exprimându-și dorința ca a patra parte din sumă (57 fl.) să revină Societății „Alexi-Șincaiene”²⁶. A fost hirotonit în 28 septembrie 1880.

A fost multă vreme slujitor al credincioșilor din Boian și filia Păgaia, distr. Sărauad, unde a slujit de la hirotonire până în 1930. În anii petrecuți în această parohie știm că s-a numărat printre membrii Despărțământului Tășnad al „Astrei”²⁷. În 1934 îi găsim numele printre preoții pensionari ai diecezei de Oradea²⁸. A trecut la cele veșnice în 10 decembrie 1939.

În familia lui s-au născut 10 copii, printre care și fiul *Emil* (1893-1975), geolog, arheolog, profesor, publicist, om politic. Nu vom insista asupra biografiei

sale, deoarece poate fi accesată cu ușurință și în format electronic²⁹. O fică, Luisa, s-a căsătorit cu absolventul de teologie Ioan Fărcaș, în 8 septembrie 1904 la Boian³⁰.

Iuliu Lobonțiu, aidoma fraților săi mai mari, a văzut lumina zilei la Giurtelecu Șimleului, în anul 1859. Liceul l-a urmat în Cluj, absolvind în anul 1879, iar teologia la Gherla, unde a fost coleg, printre alții, cu Ștefan Cherecheș și Iosif Fucec³¹. A fost hirotonit în 1883. După hirotonire, cel puțin până în 1914 a slujit la Gărdani³². Între 1925-1930 slujea la Someș-Odorhei³³.

De recunoaștere în satul său de baștină și în care a slujit mul-

tă vreme, dar și în județul de care aparține acum Silvașul, se bucură un alt membru al familiei Lobonțiu, **Ioan**³⁴. Fiu al satului Silvaș, s-a născut în 10 august 1880. Câteva clase gimnaziale le-a urmat la Blaj. Ultimul an de liceu l-a absolvit la „Samuil Vulcan” din Beiuș, fiind coleg de clasă cu viitorii avocați Tit Doroș și Virgil Mureșan și cu viitorii preoți greco-catolici Pompiliu Tămaș și Alexandru Mișuțiu³⁵. A urmat teologia la Gherla, fiind hirotonit în 1903.

S-a căsătorit cu Angela Vicaș (născută în 1883 la Marin), fiica părintelui Emil Vicaș, originară de asemenea dintr-o veche familie preotească, membri ai acestei familii slujind multă vreme în Sălajul istoric. În august 1903 s-a născut la Cosniciul de Jos, parohia socru-lui său, fiul Emil, viitor preot.

După hirotonire a funcționat vreme de doi ani la Benesat. Acolo s-a născut în 1904 fiica Maria (m. 1982, căsătorită cu dr. Victor Supuran, 1898-1958, figură ilustră a Sălajului, cu o activitate culturală interesantă)³⁶.

Apoi, timp de 18 ani, începând din ianuarie 1906, a slujit cu devotament la Sărauad. Până în 1913, când Tășnadul a redevenit parohie, a asigurat și acolo funcționarea serviciului religios.

La Sărauad s-au născut în 1906 gemenele Teodora Ștefania și Viorica Angela, în 1909 Felician Valer, iar în 1911 Patriciu Andrei (decedat în 15 aprilie 1911, la 10 zile după naștere)³⁷. În 8 martie 1906 a decedat una dintre gemene, Viorica Angela³⁸.

În mai 1912 a fost prezent la Alba Iulia la manifestația de protest împotriva înființării Episcopiei de Hajdudorog, hotărâre samavolnică, luată în scopul maghiarizării forțate a românilor din parohii sătmărene.

În 16 august 1914 a trebuit să treacă peste durerea despărțirii de soția sa, repausată la doar 31 de ani, rămânând să îngrijească singur de cei patru copii.

După repausarea tatălui său, în

1923 trece în parohia acestuia, Silvaș, de fapt localitatea de obârșie a lui Ioan Lobonțiu. A slujit aici până în 1931 când a trecut ca paroh și protopop la Carei.

S-a remarcat pe plan cultural și național, fiind unul dintre membrii cei mai activi ai „Astrei” și ai „AGRU”-ului (Asociația Generală a Românilor Uniți). A fost membru fondator și director pentru o bună perioadă la Banca „Vulturul” din Tășnad. S-a remarcat ca o figură marcantă a Partidului Național Țărănesc. Pentru meritele sale deosebite a fost decorat cu Crucea de ofițer a ordinului „Coroana României”³⁹. Încă din 1924 știm că era unul dintre colaboratorii „Gazetei de Duminică”⁴⁰.

A decedat în 1955 la Cluj-Napoca, locuind probabil la fiica Maria. A fost înmormântat în cimitirul central din marele oraș transilvan.

Un alt membru al familiei care a ajuns preot greco-catolic, protopop onorar, a fost **Emil Lobonțiu jun.** S-a născut în 2 august 1903 la Cosniciul de Jos, în familia pr. Ioan Lobonțiu și a Angelei Vicaș. A fost student al Academiei de Teologie din Gherla. A fost hirotonit în 14 septembrie 1930 ca preot celibat⁴¹. În timpul studenției a fost aplicat de catehet la Satu Mare. După hirotonire a rămas la curtea episcopală. În 1934 era administrator parohial în Cizer⁴².

A slujit apoi și în zona Tășnadului, căci în 1946 știm că îndeplinea funcția de președinte al Despărțământului de plasă Tășnad al „Astrei”⁴³, la 1948 fiind protopop al locurilor⁴⁴.

Și-a continuat sacerdoțiul și după desființarea Bisericii Române Unite cu Roma Greco-Catolică.

Ultima parohie în care a slujit a fost Racova, unde îl găsim din iulie 1959 și data repausării, 7 octombrie 1964. A fost înmormântat în cimitirul din Racova.

Sunt prezenți în acest material doar câțiva membri ai familiei Lobonțiu. Activitatea lor, ilustrată și ea doar parțial, demonstrează faptul că această familie a avut o prezență remarcabilă în istoria nordului nostru de țară.

Note:

1. Viorel Câmpean, *Silvaș, contribuție monografică*, Satu Mare, 2012, pp. 71-79.

2. *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Dioeceseos Fogaransiensis in Transilvania Pro Anno a Christo nato MDCCCXXXV Ab Unione Cum Ecclesia Romana CXXXVIII*, Blas, 1835, p. 218.

3. *Șiematismulu Veneratului Cleru a nou înființatei diecese a Gherlei pre anulu dela Christosu 1867*, Gherla, 1867, pp. 144, 146, 244.

4. Ioan Ciocian, *Biserica și societatea românească din Transilvania. Vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Arad, 2000, p. 34.

5. *Ibidem*, p. 197.

6. „Familia”, Pesta, an VI, nr. 31, 2/14 august 1870, p. 370.

7. *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Dioeceseos Fogaransiensis in Transilvania Pro Anno a Christo nato MDCCCXLII Ab Unione Cum Ecclesia Romana CXLV*, Blas, 1842, p. 215.

8. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1877*, Gherla, 1877, p. 206.

9. Ioan Ciocian, *op. cit.*, pp. 56, 61, 154.

10. *Ibidem*, pp. 131, 134.

11. *Ibidem*, p. 201.

12. *Ibidem*, p. 209.

13. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1906*, p. 313.

14. *Șiematismulu Veneratului Cleru a nou înființatei diecese a Gherlei pre anulu dela Christosu 1867*, Gherla, 1867, p. 234.

15. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Satu Mare (S.J.A.N. Satu Mare), *Colecția Registrului Parohiale*, Dosar 1428, f. 114-115 v.

16. *Ibidem*, f. 116-117 v.

17. *Ibidem*, Dosar 1431, f. 4-5 v.; pentru biografia învățătorului Teodor Mureșan vezi Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmăre*, vol. III, Satu Mare, 2015, pp. 219-227.

18. Ioan Ardeleanu Senior, „Astra” în Țara Silvaniei. *Din prilejul împlinirii a 75 de ani de existență a Desp. „Astrei” sălăjene*, (ms.), 1946, p. 20.

19. *** *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român în nord-vestul României. Documente (1862-1947)*, Cluj-Napoca, 2011, p. 55.

20. Ioan Ciocian, *op. cit.*, p. 244.

21. „Familia”, Oradea, an XXVI, nr. 49, 9/21 decembrie 1890, p. 590.

22. *** *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român în nord-vestul României. Documente (1862-1947)*, Cluj-Napoca, 2011, p. 106.

23. S.J.A.N. Satu Mare, *Colecția Registrelor Parohiale*, Dosar 1432, f. 20-21 v.

24. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1906*, p. 313.

25. „Familia”, *Budapesta*, an XIII, nr. 25, 19 iunie/1 iulie 1877, pp. 299-300; „Familia”, *Budapesta*, an XII, nr. 5, 1/13 februarie 1876, p. 59.

26. „Amicul Familiei”, *Gherla*, an IV, nr. 32, 14/26 sept. 1880, p. 268.

27. *** *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea Statului național unitar român. Documente 1848 – 1918*, București, 1989, p. 423.

28. *Șematismul Venerabilului Cler al Diecezei Române Unite de Oradea-Mare pe anul 1934*, Oradea, 1934, pp. 29, 38, 238.

29. https://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Lobontiu.

30. „Familia”, *Oradea*, an XL, nr. 36, 5/18 septembrie 1904, p. 432.

31. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum*

pro anno a Christo nato 1882, *Gherla*, 1882, p. 250.

32. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosújváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900*, *Gherla*, 1900, p. 313; *Șematismul Venerabilului Cler al Diecezei greco-catolice Române de Gherla pe anul 1914*, *Gherla*, 1914, p. 204.

33. *Șematismul Venerabilului Cler Român Unit al Diecezei de Gherla pe anul 1925. De la înființarea Episcopiei anul 72. Dela Sfânta Unire a românilor cu biserica Apostolică a Romei anul 225*. *Gherla*, 1925, p. 54; *Șematismul Venerabilului Cler al Episcopiei Române-Unite de Gherla pe anul Domnului 1930*, *Gherla*, 1930, p. 67.

34. Claudiu Porumbăcean, *Bujor Dulgău, Oameni din Sătmăr*, Satu Mare, 2000, pp. 115-116.

35. Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bihor*, 1928, pp. 253-254.

36. Viorel Câmpean, *Victor Supuran, o personalitate mai puțin cunoscută*, în „Caiete

Silvane”, *Zalău*, mai 2015, <http://www.caietesilvane.ro/indexcs.php>.

37. S.J.A.N. Satu Mare, *Colecția Registrelor de stare civilă și parohiale*, Dosar 1388, f. 66-67 v.

38. S.J.A.N. Satu Mare, *Colecția Registrelor de stare civilă și parohiale*, Dosar 1388, f. 55-56 v.

39. Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmăr*, vol. II, Satu Mare, 2010, pp. 59-61.

40. Dănuț Pop, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, *Zalău*, 2000, p. 180.

41. „Vestitorul”, *Oradea*, an VI, nr. 17-18, 1-15 sept. 1930, p. 11.

42. *Șematismul Venerabilului Cler al Diecezei Române Unite de Oradea-Mare pe anul 1934*, *Oradea*, 1934, pp. 196, 238.

43. Ioan Ardeleanu-Senior, „Astra” în Țara Silvaniei. *Din prilejul împlinirii a 75 de ani de existență a Despărțământului „Astrei” sălăjene*, ms., 1946, p. 16.

44. Sergiu Soica, *Eparhia Greco-Catolică de Oradea și Securitatea în anul 1948*, *Cluj-Napoca*, 2014, pp. 37, 42.

Profesorul Valentin Tăutu (1938-2012) – un model demn de urmat

(urmare din p. 33)

dăruire, timp de 41 de ani, dar și a comunității locale a nevăzătorilor și chiar a celei naționale, deoarece cărturarul Valentin Tăutu a fost măsura, expresia posibilităților și capacităților nevăzătorilor, un vârful și o mândrie a acestora.

Profesorul Tăutu și-a dedicat întreaga viață și carieră studiului, acumulării de informații, dornic de cunoaștere, iar cunoștințele dobândite le împărtășea cu multă generozitate celor din jur, personalitatea sa degajând în preajmă-i multă lumină.

A fost o adevărată «enciclopedie vorbitoare», un izvor nesecat de cultură, rod al lecturilor, studiile sale, toate trecute prin filtrul e-ului personal, al meditațiilor și reflecțiilor, pe baza lor făcând judecăți de valoare, puncte de vedere personale, de la care nu se abătea niciodată: «este așa, fiindcă am spus eu», era concluzia finală a unei discuții sau discurs al domniei sale.

Prin vasta-i cultură a fost un mare erudit, un «doc-tus», iar cei prezenți la ultima întâlnire cu profesorul Valentin Tăutu asistau neputincioși și îndurerați la îngroparea unei mari culturi.

Sub aparența unei personalități reci, dominate de sobrietate și aristocratism, marele dispărut ascundea un suflet cald, o mare noblețe sufletească, omenie, înțelegere, mai ales pentru cei aflați în suferință, pentru care avea întotdeauna de dăruit ceva.

Suferințele, necazurile oamenilor l-au preocupat permanent, durerile semenilor i-au provocat trăiri interioare puternice, situându-se în orice moment al timpului istoric de partea celor umiliți și obidiți.

A fost o personalitate puternică, cu coloană vertebrală, principii de la care nu s-a abătut, chiar cu prețul izolării și al vieții. Spiritul lui realist, caracterul său puternic, intransigența sa, nu l-au împiedicat, totuși, să-și revizuiască opiniile, reflexiile dictate de mersul societății, al evoluției istorice și politice a omenirii.

A fost un șlefuitor de oameni, de caractere, căuta să descopere în fiecare elev potențialul său, pe care să-l scoată la suprafață, să-l cultive, «să nu fii ca pomul neroditor», era îndemnul profesorului, prin care încerca să stimuleze creativitatea fiecăruia, să inoculeze în el spiritul de învingător, convingerea că se poate, «dacă pot eu, puteți și voi», te ambiționa distinsul profesor.

A fost cel mai îndrăgit, apreciat, iubit dascăl de sutele de elevi care s-au instruit și educat sub îndrumarea sa. Într-un top al dascălilor liceului clujean, de departe, profesorul Valentin Tăutu ocupă locul I în preferințele elevilor, elevi ce regretă trecerea sa la cele veșnice, promițând să-i păstreze vie memoria și amintirea.

Aceasta ar fi, pe scurt, viața și activitatea unei personalități sălăjene mai puțin cunoscute, care prin voință și ambiție a reușit să desfășoare o activitate deosebită în slujba comunității. Chiar dacă soarta nu a fost blândă cu el, rămânând fără lumina ochilor truști, a reușit să învingă aceste greutăți și să vadă mai bine decât mulți dintre noi, cu ochii sufletului.

În concluzie, credem că sălăjeanul nostru, Valentin Tăutu, poate constitui un model demn de urmat pentru tânăra generație.

Poetul timpului

Mircea DAROȘI

Înainte de a fi un jurnalist de excepție, Menuț Maximinian este un poet modern, un iubitor al esențelor lirice. Poezia sa conține puternice reflecții existențiale în care proporția sentimentală se află în echilibru cu cea contemplativă. Volumul de poezii intitulat metaforic *Trenul vieții*, este o ediție bilingvă, română-albaneză, rod al maturității sale creatoare, energice și entuziaste, animată de o considerabilă candoare.

Menuț Maximinian este un talent cultivat, un poet cu o reală vocație pentru acest gen de literatură, un călător în lumea versului liber, încărcat de sensuri și conotații launtrice prin care emană sensibilitate și emoție inconfundabilă. Exercițiul său spiritual se află într-o continuă căutare a tonului poetic, al exprimării îngrijite, al unei gândiri mature și echilibrate: „Căutările/ Au trecut gardul./ Peste stânci/ E viață albastră/ Dacă mergi/ Dincolo de cărări,/ Întâlnești oameni./ Dacă vrei,/ Dincolo de viață/ Îți găsești calea” (*Dincolo*). Întâlnim în acest volum versuri care ilustrează o răsturnare a lucrurilor firești, încercare stilistică mai puțin întâlnită: „Păsările își caută cuibul/ În pământul mamă./ Ramurile copacilor cresc în jos,/ Rădăcinile prind viață spre cer” (*Rădăcini din cer*).

Povestea unui bibelou rămas stingher pe raftul bibliotecii, devine pentru poet un motiv de mare sensibilitate: „Printre cărți e casa ei/ De 20 de ani stă pe aceeași poliță./ Când se plictisește îi trage cu ochiul lui Eminescu/ Sau lui Coșbuc/ Sau la alții din Biblioteca pentru toți” (*Balerina bibelou*). Tema rurală este oglindită în poezia *Satul din ilustrată*: „Faceți loc/ În rândul din față!/ Vin bătrânii

mei,/ Simpli și tăcuți./ Chipul lor e brăzdat de sunetul anilor./ Hainele lor sunt din fân și mere./ Ochii lor au intrat în nesfârșire/ Îi aștept ca pe sfinți./ Sunt calea spre amintiri”. Poemul are valoarea unui îndemn, a unei porunci prin care, întâietatea prețuirii revine celor înveșniciți în această lume. Sunt versuri simple, izvorâte din puritatea cuvintelor și încărcătura lor emoțională. Menuț este un poet fascinat de idei îndrăznețe, pe care le pune în tiparul său sufletesc. Drumul lui e în timp, nu atât în spațiul real, cât în spațiul imaginat: „Stau pe o creangă de Cer/ Cu mâna pe stele/ Cu alta pe inimă./ Sfâșiat în două/ Trupul dă ultima lumină” (*Revedere*).

Majoritatea creațiilor sale sunt scurte, construite pe fundalul unor imagini deosebit de sugestive. Fiecare poem este un cerc închis și toate între ele comunică prin același spirit, care le străbate. Poetul ne introduce într-un mediu propriu, de unde provine și originalitatea sa: „Pe dealul cu flori/ Soarele a obosit să urce./ Doar picioarele căprioarelor/ Străbat poteca./ Din pragul pădurii/ Izvorul coboară./ Despărțind târâmurii” (*Dealul cu dor*). Sunt evidente aici, dar și în alte creații, figurile de stil, în special metaforele, care dau culoare și frumusețe versurilor sale.

În diversitatea tematică a poeziei lui Menuț, un loc aparte îl ocupă iubirea, sinceră, caldă și fără răsfăț. El cântă ființa dragă și bucuriile simple ale vieții: „Ne-am întâlnit pe puntea lacului./ Mi-ai dat apă și un struț de cireșe/ ...Ne-am întâlnit în sărut./ Mâna ta era prelungirea mâinii mele.../ sau: „Pe o aripă e speranța/ Pe alta e iubirea/ La mijloc de trup o inimă/ Care

bate pentru El” (*Sufletul pasăre*). Pe un alt palier se află ideea credinței, ca un pilon al dăinuirii existențiale: „Am plâns/ La stâlpul în formă de Cruce/ Până sârmele i-au ruginit” (*Ruga*)... „Am luat o palmă de lumină./ Am sădit-o/ Și lumea a privit-o cum crește./ Apoi am luat și întuneric/ L-am pus în pământ,/ Dar mi-a înghițit lumina./ Am udat lumina cu apă din Cer...” (*Vremea păcatului*).

Menuț Maximinian este un poet al timpului său, mistuit de întrebări și neliniști: „A nins până la ușa sufletului./ Am încercat să dau nămeții deoparte,/ Pentru ca inima să fie la adăpost”. Ideea o regăsim și în poeziile *Timp*, *Vreau clipele noastre*, *Ceasul*, *Oglinda apei* și altele. Întreaga sa creație poetică este străbătută de un suflu modern, original, care se simte, nu numai prin conținut, ci și prin autenticitatea limbajului folosit.

Prin sănătatea mesajului său optimist, cald și vibrant, Menuț Maximinian, reprezentantul generației în blugi este poetul care arde ca o flacără vie pe altarul cuvântului scris.

Călin PAVĂL

Unicul om din lume

Trăiesc ca și cum aș fi
unicul om din lume
și nimeni nu m-ar ști
și n-ar avea nevoie de mine.
Și dacă mă simt ca și cum aș fi nenăscut
e poate fiindcă n-am știut
să spun că am un nume
ascuns la vedere într-un suflet fără lume,
iar când mi-e frică
mă transform în copilul de demult
și ascult
cum vântul îmi dedică
răsuflarea lumii neștiute
și-atunci, în vise șoptite,
las urme
către mine – unicul om din lume.

Autoportret

Întâi am trasat conturul ochilor
în nuanțe de verde,
am așezat luna plină,
apoi am deschis ferestre către suflet,
și, pentru că iubirea era deja acolo,
am lăsat-o să fie.

Părul,
fiindcă l-am surprins de atâtea ori
vorbind cu vântul,
l-am lăsat să crească liber, împădurindu-mă,
și, pentru că iubirea se juca între plete,
am lăsat-o să fie.

Gura a învățat
buzele să se transforme-n zâmbet,
iar primul sărut adevărat
mai păstrează mireasma cerului înstelat
și, pentru că iubirea a învățat numele tău,
am lăsat-o să fie.

Aripile le folosesc adesea
ca să pictez cerul cu sufletu-mi
și așez gânduri chemându-te, șoptind,
așteptându-te să mi te cuibărești în brațe
și, pentru că iubirea s-a ndrăgostit de tine,
am lăsat-o să fie.

Prostituată

Uneori,
viața ne taxează
cu tarif de prostituată,
însă niciodată nu așteaptă
bacșiș,
își continuă calea
cu un urlet sau pe furiș,
luând tribut
nepăsarea.

Uneori,
viața ne taxează
cu tarif de prostituată,
însă niciodată nu așteaptă
să ceri,
melodia ei se pierde
pe acorduri de ieri
ce par că întreabă:
ăsta nu vede?

Uneori,
viața ne taxează
cu tarif de prostituată,
însă niciodată nu așteaptă
urmare,
ești liber s-așezi
semn de întrebare
oricând și oricui
doar lumina s-o vezi.

Uneori,
viața ne taxează
cu tarif de prostituată,
însă niciodată nu așteaptă
ecou,
furtuna zbaterii interioare
va naște din nou,
în perpetuu vacarm,
aceiași sentiment inefabil ce doare.

Uneori,
viața ne taxează
cu tarif de prostituată,
însă niciodată nu așteaptă,
nebună,
ca omul clipelor inventar să facă
ori covor roșu să pună
perfidei mândrii,
vrea doar ca ruga-simbol să tacă.

(Din volumul *unuplusunuegalunu*, Editura Rotipo,
Iași, 2017)

Ioana Ileana ȘTEȚCO

Ai să dai seamă, doamnă

Pentru pajiștea pe care-ai visat
vise de aur și de pământ
pentru râul care păstrează
forma sărată a trupului tău
Și pentru cântecu-n formă de piatră
ce se adună neștiut în Cuvânt
ai să dai seama ridicând ochii
la cerul care ți se cuvine

Cine și cum ne îngheață în sânge semințele grele
de câte ori în preajmă privirea ciugulește semințe
Pentru inima care bate
și pentru inima care se oprește instant
Ai să dai seamă, doamnă

Pentru îndrăzneala de-a străbate la pas
infernul unor alcătuiți viitoare
alcătuiți de praf și de mazăgă
ochii strălucind a singurătate
maculează bornele timpului meu
avariate într-o celulă neutră

Pentru nostalgia ca o coroană imperială
pe care o port deși zeul visării
este din ce în ce mai absent
Pentru învierea ce crește statornic
în crucea trupului meu muritor
Pentru nemiloasa inimă care lasă
leagănul pruncilor la vedere
când toate acestea le știe și le cunoaște

Pentru fiecare singurătate
Ai să dai seamă, doamnă
privindu-i în ochi
pe cei care trec pe tăișul securii
cu tălpile goale

Pentru cuiburi de vulturi nelocuite
și pentru poemul cu trup de zăpadă
pentru toate vei da seamă, doamnă
acum și în veacul alcătuirilor tale
din cea mai pură lumină
ori din golul cel mai adânc

Pentru pământ dau seamă aici
cu iubirile mele cu gust de pământ
și cu lacrima trupului meu
înghețată
Pentru marea din sânge
cu sângele vărsat în vreme de pace
dau seamă
Pentru cenușile focului semănate în aer
ca grânele toamnei
dau seamă cu inima strânsă
într-un punct luminos
pe patul de spuză
al înfăptuirilor viitoare

Și-n golul vintrelor
în curbura de dinlăuntru
simt cum marele pictor desenează perpetuu
Semnele unui timp vorbitor

Clopotnița zburătoare

Suntem cei mai veseli conspiratori
Tragem cu entuziasm de funiile neputinței
Într-o clopotniță zburătoare

Ca un coșciug strânge singurătatea
Partea aceea de neascultare
În care vântul șuieră nepăsător
Printre dezordonatele funii

Trece pe acolo ca din întâmplare poetul
funiile dansează și cântă
fără să fie atinse
Dezvăluie muzica din interiorul cuvintelor
muzică mai ușoară ca fulgul tinereților lui
cel mai umil împlânzitor de cuvinte

Funiile aceluia timp se adună
În poemele fără armură
Și străbat infernul pe jos

Din clipa-aceea
pe fața mea se îmbulzesc depărtările
din clopotnița zburătoare
conspiratorii neputinței ridică paharul
vinul se varsă și pe podea
se încheagă pete de sânge

Cel care a întrebat drumul
despre cântecul lui
nu se mai vede

Povestiri de acasă

Menuț MAXIMINIAN

În cadrul seriei „Opera Omnia. Proză scurtă contemporană” a Editurii Tipo Moldova, coordonată de Valeriu Stancu și Aurel Ștefanachi, a apărut volumul „Două povestiri”, sub semnătura bistrițenei Rodica Fercana.

Cartea cuprinde, după cum sugerează și titlul, două povestiri „Gruia” și „Cica” ce oglindesc povești de viață petrecute în preajma scriitoarei.

Pe Rodica Fercana cititorii o cunosc ca poetă, aplecată asupra versului, mai ales în ultimii ani, după ce s-a retras de la catedră, unde a instruit sute de adolescenți în domeniul economiei. Și astăzi, Rodica Fercana este alături de copiii ce doresc performanțe, predându-le acestora matematica de gimnaziu în pregătirea extrașcolară.

Proza „Gruia” vorbește despre cei care iubesc animalele din jurul lor, care au în curte un câțel, dovădindu-ne atașamentul acestuia față de om. Proza surprinde prin crâmpiele de amintiri de pe Valea Fiaului, din casa bunicii Saveta, așezată la fel ca locuința Irinucăi din Amintirile lui Creangă, sub munte, de această dată Țibleșul fiind ocrotitorul gospodăriei. O lume în care și literatura era la ea acasă, copiii crescând cu poveștile și poeziile citite de mama în zile de sărbătoare. Regăsim aici interesul pentru literatură al Rodicăi Fercana, cea care mai târziu avea ea însăși să-și vadă numele pe o carte.

O poveste despre copilărie și un tovarăș de joacă devotat, Gruia, cel care zburda întotdeauna cu bucurie în fața copiilor și care, din drag pentru aceștia, străbătea patru km până la gară pentru a-i însoți când luau trenul spre a merge spre școlile născădane. Gruia devine un simbol

al Gării din Telciu, însoțind de-a lungul anilor pe toți cei cinci copii ai familiei la tren, iar la întoarcere așteptându-i pe peron, știind exact ziua și ora când se petreceau aceste lucruri: „Văd prin geam pe Gruia stând în coadă pe peron, mișcându-și gâtul, capul pendulându-i-se stânga-dreapta doar-doar m-o zări, dar și când m-a văzut, din două salturi a fost la mine, gata-gata să mă dărâme, lătrându-și iar duioșile” (p. 15). Când câinele și-a pierdut „serviciul”, fiecare dintre copii așezându-se la casa lor, a început să sufere, mergând pe peron și așteptându-i să vină, iar când vedea că nu coboară nimeni pe peron, „Gruia se zvârlea după tren, lătrând furios, pe urmă scotea un urlet prelung, după care trist lua drumul de plecare din gară” (p. 18).

Povestea este mai presus de toată a devotamentului necondiționat, a stingerii încet a unui câine căruia îi era dor de prietenii lui de joacă din copilărie, a amintirilor despre vatra satului de altădată. Deși în curte viața a renăscut printr-un cățelandru pe nume Gruisor, amintirea lui Gruia rămâne prezentă în sufletul scriitoarei, poate și pentru că povestea s-a petrecut în anii adolescenței pe care-i trăim cu totul altfel față de anii maturității.

O poveste sensibilă din care răzbate prietenia dintre om și câine, spunându-se, nu-i așa, că avem de-a face cu cea mai sinceră și necondiționată dintre câte prietenii există pe pământ. Citind această proză m-am dus cu gândul și spre alte întâmplări cu câini care-și așteaptă stăpânii care nu mai vin, precum cel dintr-o gară din China, căruia i-a fost înălțat și un monument, sau câinii care stau pe mormântul stăpânilor până se sting și ei odată cu aceștia.

A doua proză din carte, „Cica” aduce povestea tulburătoare a unei femei supusă de viață la multe încercări. Un jurnal pornind de la un caiet al personajului care și-a așezat toate suferințele pe hârtie, iar mai apoi trecut prin filtrul scriitoarei, care deși aici poartă numele Mara, o regăsim prin gesturi, dar și prin povestea vieții personale pe Rodica Fercana.

La fel ca și personajul, și aceasta predă ore copiilor ce se pregătesc pentru examenele la matematică, și aceasta a crescut o fată și are doi nepoți și, dincolo de toate, și pentru ea poezia este, în momentul de față, mai presus de orice. „Rămân la poezie. Mă bucură faptul că sunt destui oameni care mi le citesc cu plăcere și-mi telefonează spunându-mi să continui deoarece fiecare poezie are un filon emoțional aparte, multe cu mesaj optimist. Constat că poezia a ocupat locul copilului pe care n-am reușit să-l am”, spune Mara (p. 43).

Proza este și o redescoperire a valențelor scrisului, Cica fiind cea care îi propune Marei să îi scrie povestea vieții într-o carte. Așa avem

(continuare în p. 47)

Literatura pe viu cu Riri Sylvia Manor

Alice Valeria MICU

Prima zi de târg Gaudeamus 2017 a prilejuit la Cluj întâlnirea publicului cu „Bucuria de a nu fi perfectă” și autoarea acestei minunate bucurii, Riri Sylvia Manor. Un roman memorialistic cu o construcție insolită, de-a lungul căruia suntem purtați nu cronologic, ci pe firul trăirilor, al perspectivei autoarei asupra acestora. Lectura volumului este precum rezolvarea sau măcar încercarea repetată de a ordona pe culori un cub Rubik. E o construcție cinematografică aici, dar nu dintr-o perspectivă exterioară a unui regizor obiectiv, ci din chiar miezul frământărilor unei autoare de o eleganță desăvârșită. Nicio încercare de caricaturizare, nicio picanterie, nicio scurtătură pentru a obține succesul facil al unui „inside story”. De cele mai multe ori este ca o privire prin vitraliu, filtrată de perspectiva personală a lui Riri Sylvia Manor asupra fiecărei etape, la care adesea revine, ca într-un simultan de șah.

De altfel, cartea trădează o filosofie de viață profund amprentată de Decalog, iar zâmbetul cu care suntem întâmpinați pe copertă în fotografia de la 18 ani însoțește o lectură captivantă, de-a lungul căreia autoarea își duce în interiorul ei toate personajele, cu istoriile, bucuriile și suferințele lor. De la profetismul scenei în care adolescența Riri Sylvia Manor întoarce cu fața la perete portretul lui Stalin exact în seara și la ora la care „tătucul” murea, la relația cu mama sa, de la viața în apartamentul din București la viața din Israel, de la Riri Sylvia Manor copil și mamă, la scriitor și medic, e o derulare profund personală a unei întregi epoci, un fragment sensibil și discret din viața femeii care înainte de a fi evreică, este un scriitor, medic și profesor care nu a făcut rabat de la meseria de a fi OM.

Cum muntele vine uneori la Mahomed, vine și Târgul Gaudeamus la cititori și povestea bucuriei de a nu fi perfectă, spusă de Riri Sylvia Manor cu ocazia lansării romanului său memorialistic la Editura Humanitas.

Cele mai greu de dărâmat sunt zidurile pe care le construim în creierul nostru

„Bătrânețea nu este o condiție plăcută, dar aceasta nu e un motiv, după mine, să nu profităm de ea și de faptul că mâine este încă o dimineață, poate și o zi însorită. Tocmai acest «poate mâine» face lucrurile mult mai intense. Mâine sunt atâtea lucruri de făcut și atâția oameni de iubit, încă. Eu cred și arăt, și cartea aceasta o face indirect, că nimic nu îmbătrânește mai mult o femeie decât mijloacele tehnice de a «preveni» bătrânețea, de a șterge ridurile de pe față, care, în

fond, sunt trăsăturile unei persoane, arătând că a iubit, că a suferit. Dar să capete niște fețe de păpușă, eu cred că asta îmbătrânește mult mai mult. Majoritatea femeilor ar trebui să-și facă liftingul sufletului în loc de liftingul feței.

Eu datorez întâmplării faptul că profesez în domeniul medical, și că, din păcate, sunt cunoscută în toată lumea ca profesor în medicină, altfel cine știe câte cărți aș fi scris și e păcat că nu am făcut-o.

Scriu poezii de la 9 ani, iar la 18, în ultimul moment, m-am întrebat unde mă duc? Dacă merg la o facultate umanistică voi învăța să fac propagandă pentru comuniști; eram dezamăgită, mulți filosofi nu se studiau pentru că erau considerați burghezo-moșierești și se învăța mai mult marxism-leninismul. Cu moartea în suflet am mers la o facultate științifică, din întâmplare medicina. Apoi am plecat în Israel și meseria pe care am ales-o pentru specializare mi-a schimbat părerea despre medicină. Sunt specialist în oftalmologie și neuro-oftalmologie și asta m-a făcut să-mi placă medicina. Timp de 40 de ani nu am mai scris literatură în limba română, din 1960 când am plecat până în 2000. Am revenit în România în 1990, dar zece ani nu am scris.

Sunt mulțumită. E foarte rar să recuperezi la vârsta mea. După 17 ani am patru cărți de poezie, una tradusă de Irina Mavrodin la Paris și de foarte multă vreme voiam să scriu această carte. Mi-am spus: «It's now or never» și un an de zile am stat ca un soldat cu pușca la ușa apartamentului și m-am păzit să nu ies, și cum încă profesez în medicină, de câte ori sunt liberă, stau să scriu. În tot cazul, nu m-aș fi așteptat niciodată să fiu acceptată la Everestul editurilor române și să fie aleasă la Gala „Observator Cultural” drept cea mai bună carte de memorii. Sunt iarăși bucuroasă, toți spun că nu sunt doar memorii, e proză memorialistică, este de fapt literatură. Am ales pe care personaje să le subliniez, ce să nu subliniez, ce să nu pomenesc, adică nu am relatat tot ceea ce mi s-a întâmplat și într-o ordine exemplară.

M-a ajutat foarte mult spusa lui Arghezi: «Carte frumoasă, tu nu răspunzi întrebărilor». Nu am vrut să răspund întrebărilor, am vrut să le stârnesc pentru mine. Da, am crezut că voi găsi răspunsul la multe întrebări, dar nu numai că nu l-am găsit, ci am fertilizat alte semne de întrebare. Am intrat pe deplin pe tere-nul minat al semnelor de întrebare.

După mine, cea mai mare invenție a ființelor umane nu este focul și nici roata, ci este semnul de între-

bare. Aș spune acest incomod semn de întrebare, pentru că uneori ne place să fim într-o situație certă, să credem că suntem bine instalați în ea și deodată apare un prim semn incomod de întrebare, care și în știință survine. Există teorii, vaci sfinte, până când apar aceste întrebări care dărâmă vechea teorie, construiește una nouă și asta nu e ușor. După mine, cel mai greu zid de dărâmat este zidul din creier. Acum e foarte la modă, zid în Mexico, zid în Israel... Cele mai greu de dărâmat sunt zidurile pe care le construim în creierul nostru, ziduri care apără ceea ce am crezut că știm, însă numai din spuma semnelor de întrebare se poate naște, ca din mare, Afrodita unei noi teorii, mai apropiate de adevăr decât cea anterioară. În orașele lumii există peste tot statui de generali pe cai, dar nu există nicio statuie dedicată semnului de întrebare.

Scriindu-mi cartea, m-am întrebat dacă nu sunt oare, de foarte multă vreme, o stâruitoare cronică de aplauze. M-am întrebat dacă de la înălțimea scenei nu ești un nevăzător, orbit de reflectoare. Veți vedea în carte, eu am avut o relație cu mama mea foarte problematică, credeam că eram de o neasemănare uluitoare cu ea și scriindu-mi cartea mi-am dat seama că, pe undeva, pot fi asemănătoare mamei mele, că poate sunt și eu însămi și mama mea și toți cei pe care i-am întâlnit. O să vedeți în carte cum am înțeles că vârsta biologică, 81 de ani și jumătate, nu poate opri dansul sau o nouă pornire la drum, nici muzica interioară sau pronunțarea acelei formule stimulative ale modes-

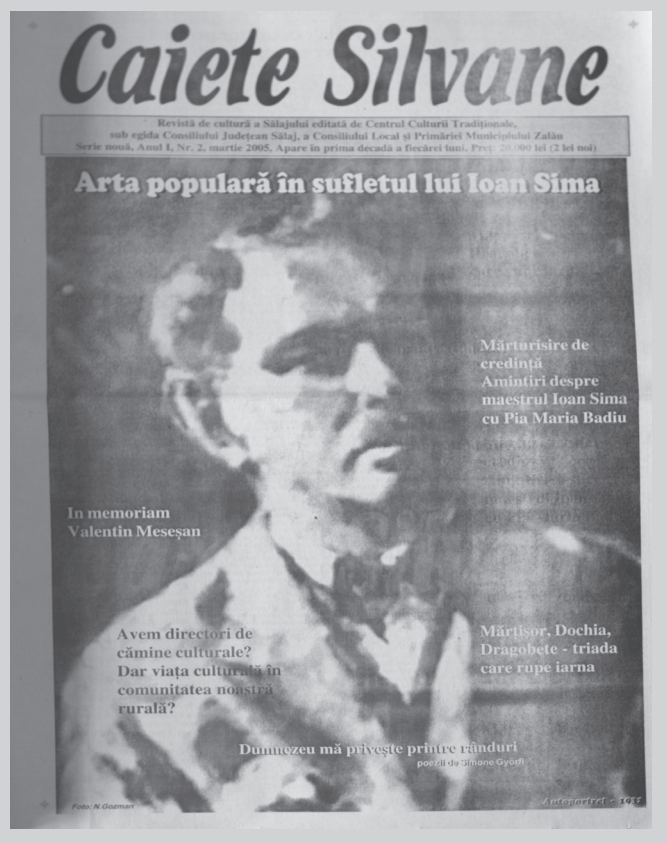

tului meu Eu, «Ce proastă sunt! Ce proastă am fost!»

Citindu-mi cartea, veți fi surprinși să aflați că sunt evreică, iubesc mult România și că nu-mi cer scuze pentru asta. Iubesc acea Românie care a dat un Eminescu, un Brâncuși, un Enescu, un Davila, un Cioran și atâția alții, și acea formidabilă contribuție revoluționară la cultura mondială a mișcării de avangardă. Iubesc și România bunicului meu și România de azi. România de azi a celor care îi iubesc pe alți oameni, îi respectă și nu-i înjură, chiar dacă sunt intelectuali.

Citiți-mi cartea și sper că vă veți molipsi de bucuria mea de a nu fi perfectă!

În urmă cu 12 ani

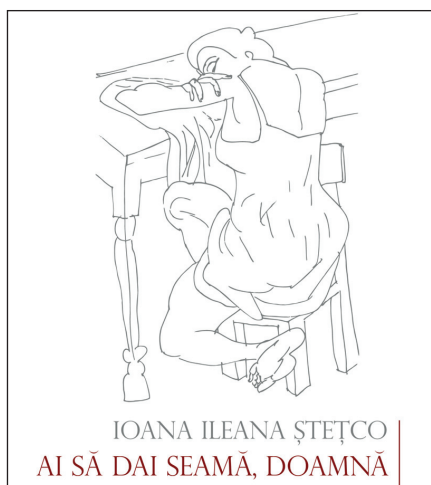

Malaxorul de aprilie

■ Cu ocazia Zilelor revistei „Caiete Silvane”, ediția a X-a, Zalău, 24-25 martie 2017, eveniment organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS), Revista și Editura „Caiete Silvane”, în parteneriat cu Consiliul Județean Sălaj, Primăria Municipiului Zalău și filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, biblioteca CCAJS s-a îmbogățit cu mai multe titluri de excepție... Astfel, directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, poetul și eselistul Ioan Pinteș, a făcut instituției gazdă o donație impresionantă de volume, majoritatea fiind proiecte editoriale apărute sub egida Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, prin instituția pe care o managează; și, anul trecut fiind „Anul Coșbuc” (150 de ani de la nașterea poetului, bistrițean de origine), cea mai mare parte sunt legate de personalitatea sa, remarcându-se, nu doar prin ținută grafică, în special cele apărute la Editura „Școala Ardeleană”, în 2016: Petru Poantă, *Opera lui George Coșbuc*; Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui George Coșbuc și Viața lui George Coșbuc*; Andrei Moldovan, *George Coșbuc sau lirismul prăgurilor*; Andrei Bodiu, *George Coșbuc – monografie, antologie, receptare critică*; Horațiu Catalano, *George Coșbuc – contribuții pedagogice* (în colaborare cu Editura Eikon, 2015); alte volume donate: *George Coșbuc în amintirile contemporanilor* (selecție de texte, note și cuvânt înainte de Al. Husar, editor Daniel Corbu), Editura Princeps Multimedia, Iași, 2016; *George Coșbuc – Fire de tort. Poeme alese de Ioan Pinteș*, Editura Cartier, Chișinău, 2016; *Omagiu lui George Coșbuc cu ocazia dezvelirii bustului în Năsăud* (editori Daniel Câmpean și Ion Buzași), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016; *Cu gândul la George Coșbuc* (coordonator Mircea Gelu Buta), Presa Universitară Clujeană

(Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 4), 2016; *George Coșbuc, Balade și idile – recital Dorel Vișan* (Audio Book, Mari poeți, mari opere, mari actori – Patrimoniul poetic național; 150 de ani de la nașterea poetului George Coșbuc, Editura Princeps Multimedia, coordonator proiect: Filomena Corbu); *Poetul Andrei Mureșanu în memoria contemporanilor* (coordonator Mircea Gelu Buta), Presa Universitară Clujeană (Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 2), 2016; Ioan Rațiu, *Andrei Mureșanu – viața și opera* (ediție îngrijită de Ion Buzași), Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2016; *Locuri și monumente literare din județul Bistrița-Năsăud* (Editor Bibliotecă Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud; bibliograf: David Dorian); „Am ascultat de porunca Bisericii” – *Arhiepiscopul Justinian Chira în dialog cu Călin Emilian Cira* (Cuvânt înainte de Ioan Pinteș; ediția a doua, revizuită și adăugită), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016.

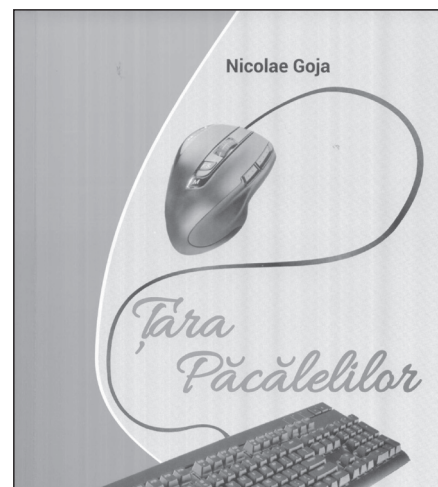
■ **Ioana Ileana Ștețco, Ai să dai seamă, Doamnă, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.**

Din Cuvântul înainte al lui Al. Cistelean: „(...) o poezie tonică a melancoliei existențiale, o poezie a confesiunii ca reculegere de sine. Dacă nu o artă a echilibrului,

atunci o artă a echilibrării îi e specifică Ioanei. A unei echilibrări care-și asumă însă acuitatea anxioasă a stărilor și care pune totdeauna un gram de suavitate în șarja violentă sau, dimpotrivă, un strop de vin fiert în caligrafia de diafane. O farmacistă rafinată a melancoliei existențiale e, de fapt, Ioana Ileana Ștețco”. Acesta este al doilea volum de poezii al autoarei, după cel de debut, *Phoenix, vecina*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010). Poeta băimăreancă Ioana Ileana Ștețco a fost prezentă și a citit din creațiile sale la această a X-a ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane”.

■ **Nicolae Goja, Țara Păcăleliilor (editoriale 2015-2016), Editura Eurotip, Baia Mare, 2017;** volum apărut cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Maramureș.

Autor a șase romane, prozatorul Nicolae Goja ne prilejuiește, în acest volum, întâlnirea cu ziaristul Nicolae Goja, redactor (mai precis editorialist) la cotidianul „Graiul Maramureșului”. „Și care-s «învățăturile» ce se pot desprinde după ce lecturezi aceste editoriale? Poate că cea mai importantă învățătură ce ar trebui însușită e că, deseori, nu numai viața ne joacă feste și își bate joc de destinul nostru, cât mai cu seamă cârmuitorii acestei țări și ai acestei lumi, care ne amă-

gesc, care se țin de farse, care ne păcălesc și ne manipulează. Și dacă acesta este adevărul, sunt îndreptățiți să cred că «Țara păcălelilor» este o «carte de învățătură» care ne ajută să ne protejăm mai cu seamă în fața șarlatanilor, impostorilor și a escrocilor de tot soiul. Așa că, pentru a ne vaccina împotriva unor astfel de viruși, citiți această carte!» (Ioan Țiplea, din *Postfață*).

■ **Discobolul, Anul XIX, Nr. 226-227-228, oct.-nov.-dec. 2016.**

Din *Sumar*: Ion Pop, „Note despre poezia lui Octavian Doclin”; Al. Cistelean, „Romulus Rusan la Masa tăcerii. In Memoriam”; Iulian Boldea, „Cotidianul ca reverie”; Adina Curta, „Cartea de la cumpăna lumilor”; Mircea Popa, „Mioara Pop și inefabilul copilăriei ferice”; Ion Popescu-Brădiceni, „Analiza discursului kafkian”; Alina Zoltan, „Daniel Turcea. Repere biografice”; Vianu Mureșan, „Dan

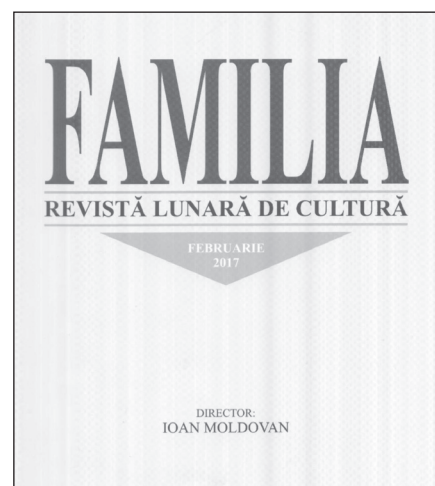
Căilean, miza pe efectul magic”; Ioan Nistor, „Lev Tolstoi – autorul deghizat”... Și multă poezie, firește, plus, fiind numărul triplu de

sfârșit de an, colinde...

■ **Familia, Anul 53 (153), Nr. 2 (615)/ februarie 2017.**

Din *Cuprins*: Gheorghe Griurcu, „«Totalitarismul nu știe să rădă»”; Traian Ștef, „Palatul Victoria și Piața Victoriei”; Viorel Mureșan, „Exerciții de golire”; Florin

Ardelean, „Efectul de gândire riscată”; Ioan Moldovan, „Poeti în cărți”; Marian Victor Buciu, „Dumitru Țepeneag: geneza unei lumi ficționale” (fragment); Dan Arsenie, „Carnete și caiete” (XII); Ioan Milea, „Brevilociu”; la secțiunea *Caiete critice* semnează: Dan-Liviu Boeriu, Lucian Scurtu, Ion Cristofor, Maria Vaida...

(D.H.)

Povestiri de acasă

(urmare din p. 43)

de-a face cu primele proze ale autoarei. Povestea surprinde viața tristă a unei fete, care la trei ani a făcut o luxație la coloana vertebrală care i-a sfâșiat copilăria. Până la șapte ani a colindat spitalele, însă luptătoare, aceasta nu a renunțat nicio clipă la școală și, deși a început mult mai târziu, după zece ani, să frecventeze cursurile, ea știa să scrie încă de mică. În timp ce alți copii frecventau liceul, ea la șaptesprezece ani era în clasa a VII-a, însă ambiția a făcut-o să ajungă la o școală de contabilitate, unde a intrat prima pe listă. Deși oboseala fizică era tot mai accentuată, a terminat școala, dând examene în spital, cu nota 10. Este exemplul unui om care luptă pentru ideile sale, indiferent de condițiile prin care a trecut. Alternarea între jurnalul-caiet al personajului și actualitatea vremii în care era scrisă

proza fac ca tema să fie mai interesantă, imaginile dintre trecut și prezent împletindu-se într-o proză bine structurată.

Nu lipsește povestea de dragoste dintre tână eroină și Dan, un tânăr sportiv pentru care dragostea era necondiționată, fiind ani la rând alături de Cica, deși aceasta încerca să-l îndepărteze pentru a nu se îndrăgosti de ea.

În proză sunt inserate și versuri ale personajului: „Gândurile mele/ Aripă de fluturi/ Ce se zbat între ele/ Sub boarea de vânturi” (p. 70). Deși încerca să-și estompeze sentimentele pecetluindu-și inima pentru tot ce simțea pentru tânăr, fiecare gest din partea acestuia era unul la care fata vibra, astfel născându-se adevărate momente surprinse de condeiul scriitoarei într-un mod aparte: „Sufletul meu s-a deschis ca o floare ce-și desface petalele adunate în noapte ca să îm-

brățișeze căldura soarelui” (p. 74).

Proza cuprinde două părți, în cea din urmă trecând de la viața adolescenței la femeia de azi, în a cărei inimă s-a întins pustiul și care trăiește doar prin dragostea pentru nepoate, prin intermediul cărora a cunoscut-o și pe scriitoare.

Personajul nostru se stinge ca o lumânare, sufletul așezându-i-se într-o stea, cine știe, poate alături de cel al lui Dan, în „constelația veșniciei” (p. 89).

Cele două povestiri scrise de Rodica Fercana sunt segmente ale luptei pentru viață, oglindind firea sensibilă a noastră, dar și a adevăraților noștri tovarăși, cum este Gruia, în prima proză sau Dan, în cea de-a doua, care au iubit necondiționat. Dincolo de micile stângăcii de exprimare, care pot fi remediate la o nouă ediție, cartea poate fi citită în cheia unei oglinzi a unei lumi demult apusă.

Zilele „Caiete Silvane” 10

Carmen ARDELEAN

A zecea ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, desfășurată în perioada 24-25 martie 2017, n-a fost un simplu eveniment cultural, o simplă manifestare menită să marcheze un deceniu de întâlniri aniversare, în urbea de la poalele Meseșului. Cred că această ediție, asemenea fiecăreia dintre cele anterioare, a fost un Eveniment. Un Eveniment de artă. Literară, fotografică, muzicală, istorică, folclorică. Și nu numai. Și a fost, înainte de toate acestea, o Manifestare. Una firească, normală, reprezentativă pentru cei care au, de 10 ani și mai bine, un crez. Formulată firesc, normal, reprezentativ: CREDEM ÎN CULTURĂ.

Deschise de managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Daniel Săuca, evenimentele derulate în sala „Dialoguri europene” au stat sub semnul cuvântului. Al celui rostit și al celui scris, căci invitați din întreaga țară, scriitori, redactori de reviste și edituri importante, au rostit alocuțiuni, au lansat volume recent apărute și au prezentat revistele de cultură pe care le-au reprezentat. O repetiție „cu public” a avut loc în prima parte a zilei, când s-au desfășurat desanturi scriitoricești în câteva dintre liceele din Zalău: Liceul de Artă „Ioan Sima”, Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul”, Colegiul Tehnologic „Al. Papiu Ilarian”, Liceul Pedagogic „Gh. Șincai” și Colegiul Național „Silvania”.

Muzică și literatură au savurat participanții la întâlnirea care, după o evocare în imagini a edițiilor anterioare, a fixat repere editoriale actuale, prin lansările de carte care au adus, în fața publicului zălăuan, volume de proză, poezie, publicistică, istorie și critică literară. Evident, seria lansărilor a fost deschisă de câștigătorii ediției anterioare a Concursului de debut „Caiete Silvane”: Pîrviu Ionică, *Descărcătorul roz*, Octavia Florică, *Mircea Cărtărescu – „Levantul”*. Metafora *Turnului Babel*, Voichița Lung, *Jocul de-a anotimpurile*. Au urmat *Poeme pentru Caiete Silvane*, Colecția „Antologii”, volumul care cuprinde creații apărute în revista „Caiete Silvane”, la rubrica „Poem/Poeme pentru Caiete Silvane”, în intervalul aprilie 2010 – februarie 2017, Daniel Săuca, *Un bou în anul maimuței*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016, Colecția „Poesis”, Artemiu Vanca, *Caleidoscop nostalgic: oameni și întâmplări*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2017, Colecția „Scriitori sălajeni”.

Momentul „Școala Ardeleană”, orchestrat de directorul editurii, Vasile G. Dâncu, a fost prilejul de a prezenta volumele recent apărute sub sigla cunoscutei edituri clujene: Marcel Lucaci, *Floreta de exercițiu*

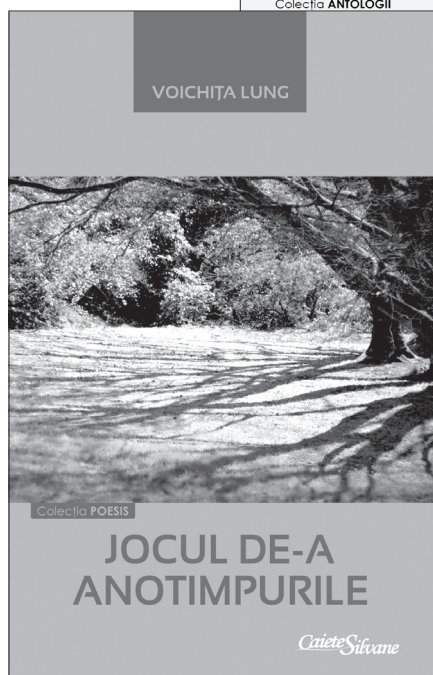
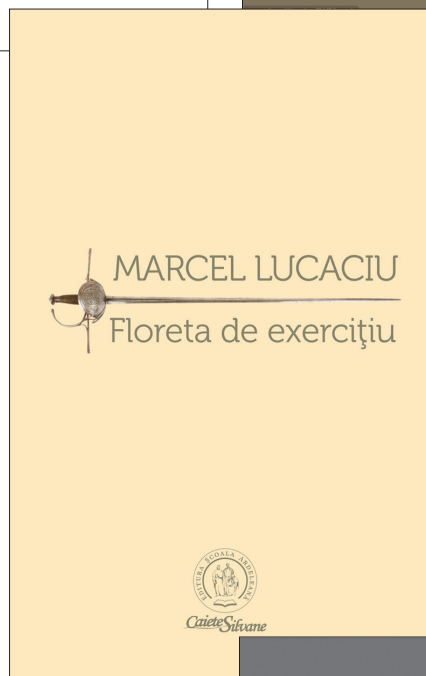
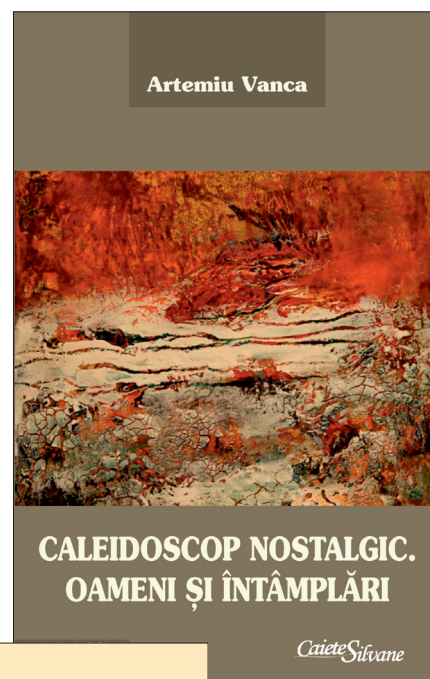
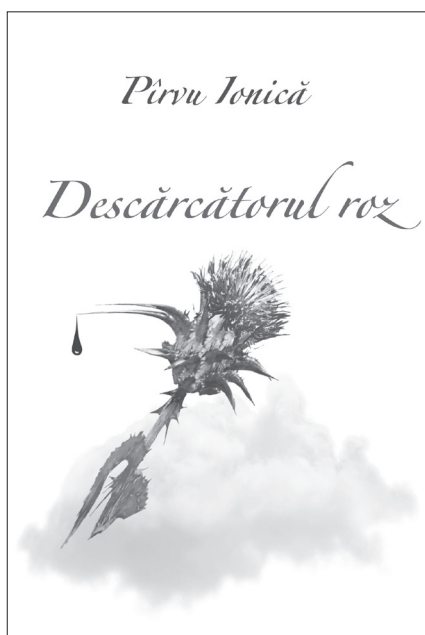
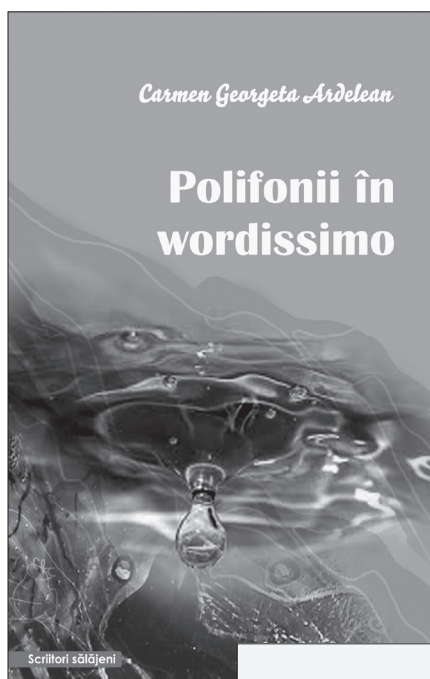
(în colaborare cu Editura Caiete Silvane, Zalău), Ioana Ileana Ștețco, *Ai să dai seamă, Doamnă*, Vasile Gogea, *Din gramaTEMatica*, Traian Ștef, *Poemul de dragoste*, George Vulturescu, *Sigiliul Nordului*. Cărți emblematică a prezentat și Ioan Pinte, director al Bibliotecii „George Coșbuc” din Bistrița.

Chiar dacă acordurile instrumentale și vocale ale elevilor de la Școala Populară de Artă nu au mai răsunat sâmbătă, în a doua zi a evenimentului, nu cred că se poate spune că excursia care a prilejuit vizitarea Sinagogii din Șimleu Silvaniei, a monumentului de la Ip sau a podgoriilor de pe dealurile dintre Camăr și Carastelec a avut un ecou mai puțin puternic. Istorie locală și literară, lecții și recitaluri de poezie, toate au fost perfect armonizate cu finele produse ale podgoriilor de pe dealurile din zonă, prezentate cu o artă impecabilă, de gazda noastră, somelierul cramei de la Pensiunea „Fort Silvan”.

S-au bucurat de eveniment și ne-am bucurat să-i avem alături pe **Nicolae Scheianu**, poet, consultant artistic la Centrul Creației Populare Maramureș, redactor asociat la revista „Nord Literar”, Baia Mare; **Ștefan Jurcă**, prozator, poet, redactor asociat la revista „Nord Literar”, Baia Mare; **Lazăr Năsui**, prozator, Vișeu de Sus; **Vasile Gogea**, poet, prozator, eseist, Cluj-Napoca; „sighetean brașovenizat și apoi clujenizat”; **Ioan-Pavel Azap**, poet, critic de film, Cluj-Napoca, redactor la revista „Tribuna”; **George Vulturescu**, poet, Satu Mare, directorul revistei „Poesis”; **Aurel Pop**, poet, director fondator al revistei „Mărturii culturale”, Satu Mare; **Ioana Ileana Ștețco**, poetă, Baia Mare; **Nicolae Goja**, prozator, Baia Mare, redactor șef la „Graiul Maramureșului”; **Lucian Perța**, Vișeu de Sus, poet, redactor asociat la revista „Nord Literar”, considerat de Gheorghe Griguru și de regretații Laurențiu Ulici și Marin Mincu drept „cel mai mare parodist al României”; **Vasile George Dâncu**, poet, director al Editurii „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca; **Olimpiu Nușfelean**, poet, directorul revistei „Mișcarea Literară” Bistrița; **Menuț Maximilian**, poet, prozator, directorul cotidianului „Răsunetul” și colaborator la revista „Mișcarea Literară”, Bistrița; **Ioan Pinte**, poet, eseist, directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud; **Traian Ștef**, poet, eseist, redactor șef al revistei „Familia”, **Ioan F. Pop**, eseist și poet, Oradea; **Nicolae Băciut**, redactor șef al revistei „Vatra veche”, Târgu-Mureș.

Pe scurt, (încă) o ediție de 10!

Din cărțile lansate la Zilele „Caiete Silvane” 2017

Zilele revistei „Caiete Silvane”, ediția a X-a, în imagini

